

KAUNOKIRJALLISUUDEN FINLANDIA-PALKINTO

Aiempien Finlandia-tilaisuuksien puheita ja ehdokkuusperusteluita

2015

Suomen Kirjasäätiön hallituksen puheenjohtajan Minna Castrénin puhe Finlandia-palkintojen jakotilaisuudessa Suomen Kansallisteatterissa 26.11.2015

Arvoisa juhlaväki, hyvät kirjailijat ja kaikki kirjallisuuden ystävät,

Ärade gäster, bästa författare och alla bokvänner,

Minulla on suuri ilo ja kunnia saada Suomen Kirjasäätiön puolesta toivottaa teidät sydämellisesti tervetulleiksi Finlandia-palkintojen jakotilaisuuteen, joka tänä *Kirjan vuonna 2015* pidetään poikkeuksellisen juhlavissa merkeissä täällä Suomen Kansallisteatterissa – ja ensimmäistä kertaa niin, että kaikki palkinnot jaetaan yhdessä ja samassa tilaisuudessa.

Lukemisen tulevaisuus on lapsissa ja nuorissa. Tietokirjallisuus on sivistyksemme selkäranka, ja kotimainen kaunokirjallisuus on sydänvertamme. Asettamalla kaikki kolme Finlandia-palkintokategoriaa palkintokorokkeelle rinnakkain haluamme korostaa niiden yhtäläistä arvoa.

Marraskuun ensimmäisellä viikolla julkistettiin Finlandia-palkintojen ehdokaslistat, kuusi kandidaattia kussakin sarjassa. Finlandia-palkintojen ehdokaslistat ovat syntyneet kolmen raadin työn tuloksena:

Tieto-Finlandia –raadissa työskentelivät päätoimittaja Leeni Peltonen, toimittaja Maria Pettersson ja puheenjohtajana toimi viestintäasiantuntija Heikki Hakala.

Finlandia-Junior-raadin muodostivat toimitusjohtaja Pablo Steffa, nukketeatteritaiteilija Alma Rajala ja puheenjohtajana toimi Tampereen kaupungin kirjastopalvelujohtaja Pirkko Lindberg.

Finlandia-raatiin kuuluivat kirjakauppias Katri Tuominen, toimittaja Ilkka Pernu ja puheenjohtajana toimi filosofian tohtori Iris Schwank.

Suomen Kirjasäätiön puolesta lämpimät onnittelut kaikille ehdokaskirjojen tekijöille ja kustantajille, ja raadeille kiitokset antaumuksella tehdystä työstä.

Kirjan vuosi 2015 on kirjailija, professori Laila Hirvisaaren aloitteesta liikkeelle lähtenyt hanke, jonka merkeissä on koottu kirja-alan voimat toimimaan yhdessä

kirjan ja lukemisen edistämiseksi. Yhteistyötä on todellakin tarvittu aikana, jolloin talouden alamäki, ihmisen ajankäytön muutokset ja erilaiset yhä vakavammiksi käyvät ongelmat uhkaavat lukemisen ja kirja-alan tulevaisuutta.

Itsenäisen Suomen 100-vuotisjuhluvuosi lähestyy. 2017 on myös suomalaisen kirjallisuuden juhluvuosi. Valtioneuvoston kanslian koordinoiman valtakunnallisen Suomi 100-hankkeen teema on *Yhdessä*. Niinpä *Kirjan vuoden* onnistuneen mallin mukaan alan yhteistyö jatkuu, ja 2017 toteutettavan uuden kirjallisuuden edistämishankkeen fokuksessa on kirjallisuuden merkitys kansakuntamme identiteetin rakentajana, suomen kielen elinvoimaisena kasvualustana, sivistyksen ja elämysten lähteenä.

Suomessa kirjallisuuden asialla on maan korkeimman johdon tuki. Ulkomaiset kollegamme kirja-alalla kadehtivat meitä tavasta, jolla presidenttiparimme antaa arvovaltansa ja työpanoksensa lukemisen edistämiseen. Tasavallan Presidentti Sauli Niinistö ja rouva Jenni Haukio eivät valitettavasti päässeet paikalle tänään, mutta minulla on nyt ilo välittää teille *Kirjan vuoden* suojelijan presidentti Niinistön tervehdys.

Kirjallisuuden ja lukemisen merkitys suomalaisille on kulttuurimme ja yhteiskuntamme kantava voima. Lukeminen liittyy yksilön yhteiskuntaan, se on hyvinvointimme, inhimillisen kasvun ja kehityksen ravintoaine.

Lukutaito on perusta, jolle sivistys rakentuu. Lukutaidon jälkeen ja lisäksi tarvitaan lukutahtoa, jonka sytyttäminen ja vaaliminen on tärkeää. Kiire on usein toistuva selitys erilaisille tekemättä jättämisille. On kuitenkin meistä kiinni, annammeko itsellemme ja lapsillemme aikaa lukemiselle. Lukuaika on arvokasta aikaa, ja ”lukeminen kannattaa aina”, kuten Jörn Donner tutuksi tulleessa mainoksessa sanoi.

Suomalaiset kirjailijat avaavat silmämme toisille ihmisille, elämälle ja maailmalle. ”Hyvän kirjallisuuden lukeminen edistää ihmisen myötälämisen kykyä. Siitä ihmisyydessä on kyse. Me emme tee pahaa toisille, kun tajuamme, miltä se tuntuu.

Kun menee lukemalla toisen nahkoihin, näkökulma muuttuu. Emme ole enää täällä yksin”, Jari Tervo kirjoitti

kolumnissaan Lukurauhan päivänä. (Seura 17.2.2015)

Kirjan vuosi –hankkeen tarkoituksena on korostaa kirjallisuuden arvoa ja houkutella ihmisiä lukemaan.

Suomessa julkaistaan vuosittain valtava määrä laadukasta ja kiinnostavaa kirjallisuutta: tietokirjoja, kaunokirjallisuutta, lasten- ja nuortenkirjallisuutta.

Palkinnot ovat yksi tapa nostaa esille ja lukijoiden huomion kohteeksi merkittäviä teoksia, joihin soisi mahdollisimman monen lukijan tarttuvan.

Ensisijaisesti palkintojen tarkoituksena on antaa tunnustusta ja kannustaa kirjailijoita työssään.

Finlandia-palkintojen jakopäivänä Kirjan vuonna 2015 haluan onnitella Finlandia-ehdokaskirjojen tekijöitä ja palkinnonsaajia. Haluan kiittää kaikkia kirja-alan toimijoita, jotka

työllään rakentavat kirjan ja lukemisen tulevaisuutta maassamme, ja toivottaa lukijoille antoisia hetkiä laadukkaan suomalaisen kirjallisuuden parissa.

Sauli Niinistö

Tasavallan presidentti

Kirjan vuoden 2015 suojelija

Näihin toivotuksiin yhdymme varmaan kaikki, ja viesti kaikukoon maailmalle: Eläköön suomalainen kirjallisuus! Kiitos.

Toimittaja, muusikko Heikki Harma Finlandia-palkintojen jakotilaisuudessa Suomen Kansallisteatterissa 26.11.2015

Kun Suomen Kirjasäätiö kutsui minut päättämään vuoden 2015 kirjallisuuden Finlandia-palkinnon saajasta, tiesin joutuvani kokemaan metamorfoosin tavallisesta kirjan lukijasta sen arvostelijaksi.

Tällaista omien vahvuuksien ulkopuolella vaikuttamista kutsutaan nykysuomella astumiseksi omalle ”epämukavuusalueelle”. Minun mukavuusalueeni taiteen tekijänä on musiikki ja siihen usein liitetty laululyyriikka. Runous on minulle musiikkia ja päinvastoin. Proosakirjallisuuden suhteen olen siis lukija, kokija ja eläytyjä: hyvä romaani on minulle musiikin termein parhaimmillaan sinfonista.

Koska olen hidas lukija, olin etukäteen huolissani, miten selviäisin kuuden finalistin lukemisesta vain vajaassa kolmessa viikossa, mutta ihmeitä tapahtuu. Kiitos ensinnäkin esiraadille, joka oli armeliaasti mahdollistanut joukkoon parin paksumman järkäleen ohella neljä ohuempaa mutta ei suinkaan kevyempää teosta.

Toinen kiitos kuuluu finalistikirjailijoille, jotka kaikki ovat onnistuneet lohtimaan kyllin kiinnostavia tarinoita ja niiden maailmoita, milloin todellisia, milloin fiktiivisiä, joihin oli houkuttavaa ja koukuttavaa sukeltaa mukaan. Niinpä näiden kuuden kirjan lukeminen näinkin lyhyessä, suoraan sanottuna kohtuuttoman lyhyessä ajassa, oli antoisa, kohottava ja innostava kokemus.

Finalistikirjojen äärellä olen saanut oivalluksia, nauranut, liikuttunut, nauttinut mustasta huumorista, eläytynyt ihmisten onnen tavoitteluun ja surrut sen katoavaa luonnetta, ihmetelty rakkauden ja vihan samankaltaista olemusta.

Monet ehdokkaista keskittyvät perheeseen, parisuhteeseen, ihmisen mittaisiin ongelmiin. Yksi tulee onnettomaksi kahdesta lottovoitosta, toinen kertoo koiralleen tarinaa kuorokavereista, kolmannen kohdalla voi jäädä pohtimaan hulluuden ja normaaliuden ohutta rajapintaa.

Jossain kuuluvat hätääntyneen lapsen viisaat kysymykset, toisaalla tila ja aika menettävät merkityksensä, koska kaikki tapahtuu kuitenkin niistä riippumatta. Lukija saa myös puntaroida, millaisia uhrauksia tinkimätön taiteilijuus vaatii, tai kuinka suuresta menetyksestä ihminen voi selvitä tulematta hulluksi.

Finlandia-ehdokkaita yhdistää elämän ja kuoleman arvoitusten äärellä oleminen, arjen mystiikka, kaiken ennalta-arvaamattomuus. Vain maan vetovoima ankkuroi lukijan tähän hetkeen ja estää häntä lentämästä tarinoiden mukana fiktion valoon tai sen hämäriin huoneisiin.

Voittajateoksen valinta oli lopulta helppoa, sen verran omanlaisensa ääni, kuvasto ja maailma siinä on. Annettuani itselleni luvan heittäytyä sen epätodelliseen maailmaan, kaikki muuttuikin hyvin todelliseksi, jopa siinä määrin, että piti välillä googlettaa, onko tällainenkin taiteilija todella elänyt, onko hänen performanssinsa joskus nähty ja koettu jossain.

Voittajateos kiihdyttää lukijansa assosioimaan päähenkilöittensä kokemuksia omiin kokemuksiin, ja sen lukemattomat viittaukset taiteen, kulttuurin, historian ja filosofian suuriin nimiin ja ilmiöihin kertovat kirjailijan laajasta perehtymisestä ihmiskunnan hengen lentoon ja kärsimyksiin.

Kirjailijan nerokas tapa uudistaa romaanin muotoa ja rakennetta on häkellyttävää, ja miten lukijaystävällisesti se tapahtuukaan! Tämä teos on tarina tarinoista, jotka voisivat olla totta.

Vuoden 2015 Kirjallisuuden Finlandia-palkinnon saa Laura Lindstedt teoksellaan ONEIRON.

Hehketussa Oneironissa tutkitaan, miltä kuoleman hetki voisi tuntua

Laura Lindstedtin hehketettu toinen romaani leikkii eri lajeilla esseestä luentoon ja sadusta näytelmään, runoutta unohtamatta. *Oneiron* kuljettaa seitsemää naista unenomaisessa välitilassa, josta ei voi paeta, paitsi sanojen ja kertomusten avulla. Aika sellaisena kuin me sen ymmärrämme on lakannut olemasta.

Mestarin ottein luotu teksti koukuttaa lukijansa nopeasti ja kuljettaa mukanaan milloin humoristisesti, milloin raivoisesti – kohti kuoleman vääjäämättömyyden aina yhtä käsittämätöntä ajatusta.

Lindstedt sanoo halunneensa tutkia romaanissaan kaunokirjallisten keinojen avulla, miltä kuoleman hetki saattaisi tuntua.

”*Oneironissa* päädyin seitsemään eri tunnetilaan: tyyneydestä paniikkiin, vihasta välinpitämättömyyteen.”

Oneiron sai myös vuoden 2015 Toisinkoinen-palkinnon.

”Kirjailijan nerokas tapa uudistaa romaanin muotoa ja rakennetta on häkellyttävää, ja miten lukijaystävällisesti se tapahtuukaan! Tämä teos on tarina tarinoista, jotka voisivat olla totta.”

FINLANDIA-PALKINNON VALITSUJA
TOIMITTAJA, M UUSIKKO H EIKKI H ARMA

”Oneiron on kirja, jonka lukemisesta tulee onnelliseksi.”

TARU TORIKKA, H S, N YT

LAURA LINDSTEDT (s. 1976) on proosan mahdollisuuksista kiinnostunut kirjailija. Esikoisromaanin *Sakset* ylsi syksyllä 2007 sekä Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinnon että Finlandia-palkinnon ehdokkaaksi. Novellit ”Tuu meijä messii vähä shake shake” (*Pimppini on valloillaan*, WSOY, 2012) ja ”SLAM BOOK eli kertomus siitä kuinka sinun isäsi nussi hänen äitiänsä” (*Taskunovellit*, Karisto, 2013) testasivat kerronnan keinoja lyhyen muodon puitteissa. Lindstedt on myös kirjoittanut esseitä ja monitaide-esityksiä. Tuorein poikkitieteellinen teos *Rosa Imaculadan sydän* (2013) yhdisti tanssia, tekstiä ja sydänääniä.

Lindstedt toimii Mahdollisen Kirjallisuuden Seurassa ja Kielekekkollektiivissa. Parhailaan hän viimeistelee väitöskirjaa ranskalaiskirjailija Nathalie Sarrauten tuotannosta.

Finlandia-puhe / Laura Lindstedt / 26.11.2015

Hyvä juhlayleisö!

Minulla on tänään ilon päivä, mistä kiitos Suomen Kirjasäätiölle, valitsijalautakunnalle ja tietysti Heikki Harmalle, Hectorille, joka kuuden kirjan joukosta nosti *Oneironin* voittajaksi.

Ilosta huolimatta en käytä omaa viisiminuuttistani verbaalisen konfettisateen tuottamiseen.

Tällä hetkellä minusta ei tunnu relevantilta puhua taiteen merkityksestä, niin paljon kuin siihen uskonkin. Haluan puhua solidaarisuudesta, joka tuntuu olevan osalle maamme kansalaisista ja päättäjistä täysin vieras käsite – jääne tunkkaiseksi mielletyiltä vuosikymmeniltä.

Me elämme yhteiskunnassa, jossa tyhjä tsemppihenki on ottanut sivistyksen paikan, jossa solvaaminen ja väkivallalla uhkailu ovat normaalia kommunikaatiota. Ajattelun tilalla ovat selkäydinreaktiot, argumenttien sijaan lentävät polttopullot.

Nyt kutsun ympärilleni, väitteideni tueksi, kirjani naiset. Nämä fiktiiviset olennot ovat lakanneet olemasta tekstuaalisia, työstettäviä sanaryppäitä, heistä on merkillisellä tavalla tullut ystäviäni. He ovat kuolleita, mutta kuten kirjani lukeneet tietävät, he ilmestyvät teoksen loppupuolella maailmalliselle näyttämölle eräänlaisena ajatusenergiana.

Tervetuloa Ulrike, Maimuna, Rosa Imaculada, Nina, Wlbgis, Polina ja Shlomith-Shkhina.

Yksinään nämä naiset eivät olisi mitään. Heidän identiteettinsä syntyy osana yhteisöä, johon he ovat sattuman, kohtalon, tai minkä lie oikusta tulleet heitetyiksi. Ilman tätä sattumalta syntynyttä yhteisöä kirjani naisilla ei olisi ainuttakaan syytä rakentaa tarinoita, kutoa muistin sirpaleista yhteistä kertomusta.

Tämä yhteisö, jota he eivät ole itse valinneet, yhteisö, joka ei muodostu samanmielisten kuorosta, pakottaa heidät ponnistelemaan, ajattelemaan – ja ajattelemaan vielä hieman enemmän.

He tajuaavat, että he tarvitsevat turvaa toisistaan voidakseen siirtyä eteenpäin – kirjassani siis kuoleman välitilasta lopulliseen olemattomuuteen. Tässä siirtymässä he tarvitsevat toisiaan. He tarvitsevat luottamusta.

Suomen hallituksen tempoileva, mutta ideologisesti tarkoitushakuinen politiikka murentaa turvallisuudentunnetta.

Uusliberalistisen ideologian narratiivissa rikkaiden pöydiltä varisevat murut putoavat köyhän suuhun. Nyt perusoikeistolainen hallituksemme haluaa helpottaa hallintarekisterihankkeellaan rikkaiden veroparatiisipuljausta. Ikävä kyllä veroparatiisit ja ne vallanpitäjät, jotka eivät todella taistele verokeitaita vastaan, rapauttavat valtioita, yhteiskuntia, yhteisöjä, joissa ihmiset ovat valmiita rakentamaan yhteistä hyvää.

Suomea ollaan rakentamassa aivan tietoisesti luokkayhteiskunnaksi. Isoisäni oli torpan poika. Isoisoäitini oli kiertävä sairaanhoitaja. Isoäitini oli puhelinkeskuksen sentraalisantra. Oma äitini oli jo luokanopettaja. Suvussamme uskottiin, ja uskotaan yhä, koulutukseen.

Tarvitseeko minun ääneen sanoa, mitä meidän johtavat poliitikkomme ovat tunkeneet koulutuksen, sivistyksen, tieteen ja totuuden ideaalien paikalle? Sieltä löytyvät huiputus, sumutus, kulutus ja kuristus – kaikki nämä lyhyen tähtäimen näennäisratkaisut, joiden seurauksista myös tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, elleivät päättäjät pian havahdu hereille innovaatiounistaan.

Lopuksi haluan kiittää: pieni ripaus konfettisadetta kuitenkin!

Valtava kiitos teille, jotka olitte näiden kahden viikon aikana upeiden kirjojenne kanssa tässä samassa liemessä: Selja Ahava, Kari Hotakainen, Pertti Lassila, Markku Pääskynen ja Panu Rajala. Rohkenen olettaa, että muodostimme hetkeksi pienen yhteisön, jonka – kunkin meistä tahoillaan – energiat olivat sidotut tähän hullunmyllyyn.

Suuri sydämenmuotoinen kiitos koko Teos-kustantamolle, joka on ollut kirjani takana sataprosenttisesti. Minua ei ole hoputettu. Olen saanut täyden työrauhan.

Erityisesti haluan kiittää Maarit Halmesarkaa, jonka innostus, lempeys ja suorapuheisuus auttoivat kirjan valmistumisessa. Suuri kiitos myös Silja Hiidenheimolle: sinun ajatusenergiasi säteilee yhä meidän maailmassamme.

Kiitos Jussi Karjalaiselle, joka loi Oneironin upean visuaalisen ilmeen. Vaikka tiesinkin jo Kajaanin-vuosiemme ajoilta, että olet kuvallisen ilmaisun nero, kirjan ulkonäkö ylitti silti kaikki odotukseni.

Oneironin loppusivuilla on pitkä lista kiitoksista. Olen pyytänyt ja saanut monen eri ammattilaisen neuvoja ja apua. Tätä listaa en lähde nyt lukemaan. Nostan rakkauden hengessä esiin muutaman kanssakulkijan, kirjan kätilön: ystäväni Sinikka Vuolan ja Kristiina Sarastin, äitini, sekä erityisesti puolisoni Martti-Tapio Kuuskosken, joka on alusta loppuun auttanut ja tukenut minua vaivojaan säästämättä.

Kollektiivinen kiitos Mahdollisen Kirjallisuuden Seuralle, yhteisölle, joka antaa minulle uskoa siihen, että toisin tekeminen on mahdollista. Että vain mielikuvitus ja rohkeus ovat rajoina, kun kirjoitamme, ja että ne rajat on tehty ylitettäviksi.

Viimeinen kiitokseni kuuluu kirjani naisille. Kiitos Ulrike Kuhbauer, Maimuna Mimi Mbegue, Rosa Imaculada Araújo, Nina Pignard, Wlbgis van Deijck, Polina Jurieвна Solovjeva ja Shlomith-Shkhina eli Sheila Ruth Berkowitz.

Te taistelitte tienne luomani limbon lävitse. Kirjaimellisesti. Meille eläville tämä elämä on välitila, jossa solidaarisuuden mahdollisuus on käytettävä. Toista tilaisuutta me emme saa.

Finlandia-valintalautakunnan puheenjohtaja Iris Schwanck ehdokkaiden julkistamistilaisuudessa 6.11.2015

Hyvät kirjallisuuden ystävät, Bästa Bokvänner,

Finlandia-raati on saanut tehdä uskomattoman rikkaan ja monipuolisen matkan tämän vuoden suomalaisen romaanitaiteen parissa. Raadissa ovat ahkeroineet kanssani toimittaja Ilkka Pernu ja kirjakauppias Katri Tuominen.

Olemme lukeneet pitkälti toista sataa Kirjasäätiölle toimitettua romaania ja keskustelleet niistä valtavan paljon. Kiitän kollegoja lämpimästi antoisista ja mielenkiintoisista keskusteluista!

Kirjat ja lukeminen ovat saaneet tänä Kirjan vuonna poikkeuksellisen paljon huomiota osakseen ja kaikki luonnollisesti toivomme, että huomio jatkuu ja että kirjoja luetaan, lainataan ja ostetaan runsaasti.

Finlandia-raadin puheenjohtajan etuoikeus on tiivistää vuoden romaanien teemoja ja merkityksiä. On hienoa, että kirjallisuudesta puhutaan nykyisin paljon, myös ulkokirjallisista seikoista. Sitä tärkeämpää on, että Finlandia-palkintoehdokkaat valitaan ja esitellään sanataiteen periaatteisiin tukeutuen, teksteinä, kirjallisuutena, romaaneina.

Oli etuoikeus saada tutustua koko kirjavuoden tuotantoon. Romaanit yllättivät meidät moniäänisyydellään, temaattisella rikkauksellaan ja eri maihin ja eri historian vaiheisiin sijoittuvilla tarinoillaan ja romaanin genren rajoja kolkuttelevilla toteutuksillaan.

Hyvin suuri osuus vuoden tuotannosta on edelleenkin historialla, erityisesti maailmansodilla ja sisällissodalla. Näkökulma näissä romaaneissa on usein miehen, suomalaisen vaikenneen sotasankarin. Toisaalta tänä vuonna tuskaisia sotakokemuksia tarkastellaan myös lasten, erityisesti tyttöjen näkökulmasta.

Naisten asema nousee monessa teoksessa komeasti esiin - naisten oikeus omaan kohtaloonsa ja omaan ruumiiseen on keskiössä sekä historiallisissa että nykyaikaan sijoittuvissa romaaneissa.

Historier om familjen, släkten och tragedier de omfattar, fortsätter att stå i kärnan av romankonsten också i år. Familjen är i många verk den grundhet, den samhällseliga miniatyr som speglar olika aktuella frågor som olikhet, adaptation till en annan kultur, olika sammanträden och öden. (Tarinat perheestä, suvusta ja niihin kätkeytyvistä tragedioista jatkavat romaanitaiteen keskiössä tänäkin vuonna. Perhe on monessa teoksessa perusyksikkö, yhteiskunnan kuva ja miniatyyri, jonka kautta eri ajankohtaiset ilmiöt kuten toiseus, sopeutuminen vieraaseen kulttuuriin, erilaiset kohtaamiset ja kohtalot kuvataan.) Monet muutkin teemat, ympäristöongelmat, koulusurmat, koulukiusaaminen ja yhteiskuntakritiikki myös satiirin muodossa sijoittuvat tähän ylivertaiseen perhetematiikkaan.

Sen sijaan keskustelut ajankohtaisista aiheista, maahanmuutosta, pakolaisuudesta, poliittisista ääri-ilmiöistä tai sukupuolisesta tasa-arvosta eivät vielä ole laajasti ottaen ehtineet romaaniemme aiheiksi. Vuoden romaanit edustavat yleensä melko perinteistä kerrontaa, usein kahdessa aikatasossa ja kahden eri kertojan suulla. Romaaneissa esiintyy melko usein myös fantasiaa, yliluonnollisia ja mytologisia piirteitä.

Tänäkin vuonna julkaistiin lukuisia erinomaisia romaaneja, jotka ansaitsevat paikkansa ja lukijansa kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa tilassa. Me raatilaiset seisomme yksimielisesti kohta

esiteltävien kuuden ehdokkaan takana.

Lukeminen tekee onnelliseksi. Tämän todentavasta tutkimuksesta saimme lukea vastikään. Me suomalaiset olemme tässä suhteessa maailman onnellisimpien joukossa; seikka, joka pitäisi paremmin tiedostaa.

Lukeminen on myös toisella tavalla erittäin tärkeää. Äsken päättyneiden Helsingin kirjamesseujen motto oli ”Lue enemmän, luudu vähemmän”. Tämä tarkoittaa, että lukeminen tekee maailmaamme ymmärrettäväksi, tutummaksi, pienentää sitä, lähentää meitä muihin ihmisiin, toisiimme, eri kulttuureihin. Lukeminen paitsi tekee onnelliseksi, myös parantaa maailmaa.

FINLANDIA-PALKINNON EHDOKKAAT 2015

Valintalautakunnan perustelut:

Selja Ahava: Taivaalta tippuvat asiat (Gummerus)

Tarinat auttavat meitä jäsentämään elämäämme; ne tuovat iloa ja lohtua. Selja Ahavan romaani koostuu useamman henkilön tarinasta, joille on yhteistä sattumien epätodennäköisyys. Lukijalle jää tilaa tehdä omia tulkintojaan kirjailijan osin jopa sadunomaisesta tekstistä. Kirjassa käsitellään raskaita aiheita hyvin epätyyppilliseen tapaan, etäännyttäen ja huumorinkin avulla. Tässä onnistutaan hyvin. Varsinkin pienen tytön kertojan ääni on paitsi riemastuttava, erittäin koskettava. Selja Ahavan teos on raikas, ajatuksia herättävä sekä innostava.

Kari Hotakainen: Henkireikä (Siltala)

Sekakuoro tarjoaa henkireikää Rikoskomisariolle, Suntiolle ja Parturikamppaajalle. Kukin heistä elää puhumattomuuden kuplassa, ilman keskusteluyhteyttä lähimmäiseen elämän tärkeimmissä, ratkaisevissa asioissa. Puhumattomuus tuottaa avuttomuuden tunnetta, ajaa ihmisen umpikujaan ja outoihin ratkaisuihin. Kuorotapaamiset puhkaisevat äänettömyyden kuplan. Niiden tuloksena syntyy äärimmäisiä tekoja, murhasuunnitelmia ja väkivaltaa. Nämä teot johtavat kuitenkin lopulta seestymiseen. Hotakainen käsittelee aikamme tabuja oivaltavasti ja hauskaasti. Tarkka, tunnekylläisesti latautunut lause ja lakoninen tyyli kunnioittavat henkilöitään.

Pertti Lassila: Armain aika (Teos)

Armain aika on romaani, joka vaikuttaa siltä, että se on kirjoittanut itse itsensä. Kuitenkaan ilman selkeää visiota ja kirjallista taituruutta tällainen pakottomasti luettava ja hengittävä kirja ei synny. Armain aika on impressionistinen teos, joka luottaa lukijaansa. Romaani kuvaa yhtä sotien jälkeistä kesää moniaistisesti. Eri sukupolvien ihmiset takertuvat muistoihin ja hetkeen, koska tulevaisuus on niin epävarma. Tarkkojen havaintojen takaa paljastuu universaali viesti ihmisten kyvystä ja halusta selviytyä. Armain aika on ainutkertainen kirja - tätä ihmisissä elävää toiveikkuutta ei voisi kertoa millään muulla tavalla kuin kirjallisuudella, tällä romaanilla.

Laura Lindstedt: Oneiron. Fantasia kuoleman jälkeisistä sekunneista (Teos)

Seitsemän naista saapuu kuoleman jälkeiseen valkoiseen tilaan. Kysymyksessä on lopullisen katoamisen esikartano, jossa ei ole aikaa eikä muita tuttuja ääriä. Tähän unitilaan putoavat naiset edustavat eri yhteiskuntaluokkia ja ovat erittäin kaukana toistensa kokemuspiiristä, mutta jokaisen tarina on yhtä arvokas. Oneiron-romaani sisältää uudenlaisia temaattisia ja kerronnallisia ulottuvuuksia ja se kutsuu lukijansa vastustamattomasti ottamaan selvää henkilöiden kohtaloista. Totuudellisuuden ja arvokkuuden vaatimus kulkee teoksen läpi. Naisen oikeus omaan kohtaloonsa ja ruumiiseensa nousee keskeiseksi aiheeksi. Lindstedt tekee sanoilla näkyväksi sellaista, mitä ei voi kuvata, mitä ei ole olemassa ja mille ei ole ilmaisua.

Hän kehittelee teemojaan sekä outoja ja tuttuja tunnelmia luomalla tuoretta sanataidetta koskettavasti ja kuulaasti.

Markku Pääskynen: Sielut (Tammi)

Oma lapsi katoaa; voiko musertavampaa tragediaa kuvitellaakaan? Markku Pääskynen Sielut-romaanissa inhimillistä murhenäytelmää ei kuitenkaan kerrota epätoivolla ja surulla mässäillen. Romaani on yllättävä ja rohkea. Kirja sijoittuu yhteen päivään, jona Maija-tyttöä etsitään, ja vaikka tunnelma on painostava, lukijaa ei rusenneta toivottomuudella ja syyllisyydellä. Sieluissa tärkeään rooliin nousevat kaksi poikaa, Taito ja Ilari, joiden keskustelut ja samoilut metsässä asettavat aikuisten maailmankatsomuksen uuteen valoon. Myyttinen kertomus laajenee käsittelemään ihmisyyttä. Romaanin kerronta on rytmiltään poikkeuksellisen taitavaa ja kieli lumoavaa. Sielut kuvaa maailmaa, jossa pahuutta on olemassa osittain siksi, että aikuiset haluavat uskoa siihen.

Panu Rajala: Intoilija (WSOY)

I.K.Inha - valokuvaaja, tutkimusmatkailija, tietokirjailija, kääntäjä ja keksijä - jäi aikakauden muiden taiteilijoiden varjoon. Nyt Panu Rajala nostaa hänet hienolla romaanillaan ansaitusti ystäviensä Janne Sibeliuksen ja Eero Järnefeltin rinnalle. Minämuotoon kirjoitetun taiteilijatarinan kieli on rikasta ja kaunista, se johdattelee lukijan uskottavasti menneeseen maailmaan. Autenttiset kirjeet ystäviltä ja sukulaisilta täydentävät tarinaa ja mukaan otetut Inhan maisemakuvat sopivat kirjaan täydellisesti. Herkän taiteilijanelämän vaatavuus sekä rakkaus suomen kieleen ja suomalaiseen mielenmaisemaan nousevat keskeisiksi ilmiöiksi tässä vahvassa ja kiehtovassa romaanissa.

2014

FINLANDIA-PALKINNON JAKOTILAISUUS 3.12.2014 KLO 13 **Suomen kirjasaatiön hallituksen puheenjohtaja, kustantaja Leena Majander-Reenpää**

Hyvät kirjailijat ja kirjallisuuden rakastajat, kära bokvänner,

Tervetuloa yhdessä juhlimaan kolmekymmenvuotiaista Finlandia-palkintoa ja suomalaista kirjallisuutta!

Kulttuurin kentässä liikkuu aina paljon intohimoja, jotka saavat tunteet kuumenemaan. Kirjavuosi 2013 on yleisesti julistettu mielenkiintoiseksi ja laadultaan erinomaiseksi - vaikka pehmopaperikin on noussut kansijutuksi ja asiaankuuluva keskustelu on lainehtinut. Jo asemansa lunastaneet kirjailijat ovat tänä vuonna olleet vahvasti liikkeellä ja esikoiskirjoja on julkaistu ennätysmäärä.

"Kun kaikki kirjoittavat, kuka lukee?" kysyi taannoin esikoiskirjojen palkintolautakunnan puheenjohtaja. Ulkomaiset kustantajakollegani ilmaisevat saman asian näin: "Writing is the new reading". Sosiaalisen median ja itseilmaisun kultakautena olemme omaksuneet myös kirjallisuuteen ajattelutavan, että jokainen ihminen on isonkin laulun arvoinen, että "yes, yes we can, everybody can", ja että meissä kaikissa on talenttia, aineksia idoliksi.

Jaa-a! Onko itsensä kuulluksi saamisen tärkeys ylittänyt toisen ihmisen kuuntelemisen tärkeyden? Onko meillä malttia ja kiinnostusta kuunnella, lukea, ymmärtää toisiamme? Avartua, omaksua, laajentaa maailmankuvaamme? Kaiken itseilmaisun keskellä, mikä on kirjallisen laadun merkitys?

Tulevan vuoden tammikuussa ovat luvassa tulokset tuoreesta "Suomi lukee" -tutkimuksesta. Ne kertovat faktoja lukemisharrastuksen kehittymisestä ja toivottavasti vastaavat mieltä askarruttavaan kysymykseen, ovatko suomalaiset yhä lukijakansaa.

Intohimo kirjoittaa on siis vahva ja hyvä niin. Mutta kirjat, kirjailijat, kustantajat ja kirjakauppiat - siis suomalainen kirjallisuus! - eivät elä pelkästä intohimosta. Tekijänoikeus on kirjailijan työn kivijalka ja leivän lähde. Myös ajattelu- ja toimintatapojen muutoksen maailmassa tekijänoikeuden suoja on keskeinen ja ehdottomasti vaalittava asia.

Vahva ja moniääninen kirjallisuus, sellainen kuin Suomessa tänään, edellyttää kirjailijoille myyntituloja ja apurahoja ja aina joskus kirjallisuuspalkintoja, sellaisia kuin tänään jaossa oleva Finlandia. Palkinnot ovat kuitenkin harvojen ja harvinaista herkkua. Taloudellisen murroksen keskellä on uskallettava sanoa kovalla äänellä: Tunteiden lisäksi pitäisi liikkeellä olla myös rahan. Suomalainen yleisö voi tehdä jokamiehen kulttuuriteon ja ostaa joululahjaksi kirjan!

Ensimmäisen Finlandia-palkinnon sai tammikuussa 1984 kirjailija Erno Paasilinna. Paasilinna ihmetteli ja paheksui tuolloin muotiin tullutta tapaa juoksuttaa pörssikurssien nauhaa tv-ruudun alareunassa uutisten aikana. "Mitä se pörssi meille kansalaisille kuuluu!", sanoi Erno. Nykyisin me tiedämme, että kyllä sen vaan kuuluu. Olemme kaikki sen kovasti kokeneet, että talous ja ne pörssikurssit vaikuttavat meidän jokaisen elämään. Myös kirjallisuuden.

För trettio år sedan grundade Finlands bokstiftelse Finlandia priset, som sedermera har blivit ett kraftfullt instrument för läsfrämjandet. Varje år diskuteras det om rätta böcker har blivit valda som kandidater, lika väl om den rätta boken har vunnit priset. Det har accepterats att hela prissystemet baserar sig på olika individers åsikter om en bra bok. Viktigast är uppmärksamheten som hela litteraturen får i läsarnas vardag.

Kolmenkymmenen vuoden perspektiivi tarjoaa mahdollisuuden katsoa yksittäisten voittajakirjojen kestävyyttä kirjallisen ajan juoksussa. Kun Helsingin Sanomat kesällä äänestyyti yleisöä ja kriitikoitaan valitsemaan 2000-luvun parasta romaania, kymmen kärkeen päätyi peräti seitsemän Finlandia-palkinnon voittanutta teosta. Palkinto lieveilmiöineen on yksi keino pitää yleisön huomion kirjassa ja lukemisessa. Niitä keinoja toisesta tarvitaan mediamaailman muutosten keskellä. Kirjatkin ovat osa media-alaa, kirja on se arvovaltaisinta ja hitainta mediaa. Alan murros koskettaa myös kirjaa, ehkä hitaammin, mutta syvästi ja rankasti.

Tuntuu siltä, että koko Suomi on nyt pitkittyneen, keuhkoja repivän, karmean syysflunssan kourissa. Lukeminen tarjoaa lääkettä. Herkkyys toisten ihmisten kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen antaa voimaa ja oivallusta rakentaa Suomen tulevaisuutta. Tässä salissa on paljon tunteen ja järjen toimialalla vaikuttavia ihmisiä, jotka voivat sen tulevaisuuden tehdä.

Finlandia-priset utdelas i dag för den trettionde gången. Finlandia-palkinto on Suomen Kirjasäätiön jakama tunnustus ansiokkaalle suomalaiselle romaanille ja se jaetaan nyt 30. kerran. Palkinto on suuruudeltaan 30 000 euroa ja se on valtioneuvoston päätöksellä saajalleen veroton. Suomen Kirjasäätiön puolesta kiitän valintalautakuntaa, suomentaja Juhani Lindholmia, toimittaja Nina Paavolaista ja lautakunnan puheenjohtajaa, toimittaja Raisa Rauhamaata ansiokkaasta työstä suuren paineen alaisena. Valintalautakunta asetti ehdolle J-P Koskisen, Leena Krohnin, Riikka Pelon,

Hannu Raittilan, Asko Sahlbergin ja Kjell Westön romaanit. Sekä Suomen Kirjasäätiön että kaikkien lukijoiden puolesta kiitän kirjailijoita hienoista lukukokemuksista.

Nu är det dags för teaterchef Asko Sarkola att välja en av de sex utnämnda kandidaterna som årets vinnande roman. Kutsun nyt tämän vuoden palkinnon valitsijan, teatterinjohtaja Asko Sarkolan kertomaan vuoden palkintoromaanin ja sen kirjoittajan nimen.

Professori Anne Brunila Finlandia-palkinnon jakotilaisuudessa 27.11.2014

Tiesin alusta alkaen että tästä tulee vaikea tehtävä. Kuluneen kirjavuoden sato on ollut poikkeuksellisen laadukas ja upeita kirjoja on ilmestynyt paljon. Finlandia-palkinnon esiraati on tehnyt valtavan työn valitessaan kuusi finalistia 114 teoksen joukosta. Kaikki kuusi teosta ovat erittäin korkeatasoisia, mikä on äärimmäisen hieno asia suomalaiselle kirjallisuudelle, mutta samalla se tekee voittajan valinnasta vaikean.

Kirjallisuutta ei voi asettaa millään objektiivisilla kriteereillä paremmuusjärjestykseen - lopputulos riippuu aina lukijasta, hänen lähtökohdistaan ja kokemuksistaan. Intohimoisena lukijana suhtaudun saamaani tehtävään suurella kunnioituksella.

Ennen tehtäväni aloittamista toivoin, että kirjojen joukosta nousisi selvästi yksi ylitse muiden ja voisin rauhallisin mielin julistaa voittajan. Päivää ennen finalistien julkistamista sain sattumalta viisaan neuvon, jota voisin käyttää, jos valinta muuten osoittautuisi ylivoimaiseksi. Neuvoa en lopulta tarvinnut, mutta valinnan tehtyäni punnitsin sitä suhteessa saamiini kriteereihin, joita edesmennyt maineikas kirjallisuusmies on käyttänyt käsikirjoituksia lukiessaan:

- Lentääkö mielikuvituksesi tarinaa lukiessasi, onko mielikuvituksella avaruutta ja tila lentää?
- Elävätkö henkilöt, voiko henkilöihin samaistua, ovatko henkilöt "eläviä"?
- Mikä on kirjailijan sanoma, polte, miksi hän kertoo tarinansa?

Heidi Jaatisen kirja Kaksi viatonta päivää on riipaiseva kuvaus siitä mitä lapselle tapahtuu, kun turvallinen ja välittävä kasvuympäristö puuttuu. Vanhempien kypsyttömyys, alkoholismi ja välinpitämättömyys synnyttävät osattomuutta, joka siirtyy sukupolvelta toiselle. Vaikka kierrettä on äärimmäisen vaikeaa katkaista, siihen annetaan kirjan henkilöille mahdollisuus. "Tärkeintä on säilyttää toivo,..." Kirjan sanoma on vahva ja herättää kysymyksen: mitä minä voin tehdä auttaakseni?

Olli Jalosen Miehiä ja ihmisiä on mestarillista kerrontaa nuoren pojan kesästä miesten työmaaporukassa, aikuistumisesta, kasvusta ja ensirakkaudesta. Jalonen kuvaa ihmisten arkipäivää, heidän heikkouksiaan ja vahvuuksiaan lämmöllä ja huumorilla. Päähenkilön rinnalla kulkee kehitysvammaisen nuoren, Rekun, herkkä tarina. Tapahtumien lomassa nousevat hauskaasti esille 70-luvulla keskustelua herättäneet poliittiset aiheet – presidentti Kekkonen valinta jatkokaudelle, SMP:n nousu ja Suomen suhteet Neuvostoliittoon. Näistä syntyy väkisinkin mielle yhtymiä nykypäivään. "Vuosissa on aina sama rytmi, samat muutokset, samat näkymät..."

Tommi Kinnusen Neljäntienristeys kertoo kolmen sukupolven tarinan, jossa päähenkilöiden elämäkokemukset limittyvät toisiinsa isossa talossa, jossa vaietaan tunteista ja kärsitään yksinäisyydestä. Ihmissuhteiden solmut ja salaisuudet avautuvat kerros kerrokselta ja pitävät lukijan vahvassa otteessa loppuun saakka. Kirja kuvaa koskettavasti yksilön, perheen ja yhteisön välisiä jännitteitä ja vaikeutta sopeutua yhteisön ahtaisiin normeihin. "Älä välitä, älä anna näkyä, älä reagoi." Ehyt ja tyylikäs kokonaisuus. Vaikuttava teos.

Anni Kytömäen Kultarinta on runollisen kaunis ja myyttinen eepos, joka kuljettaa lukijan syvälle metsien uumeniin ja hiljaisuuteen, luonnon suureen voimaan, mutta myös yltäkylläiseen elämään, köyhyyteen, kansalaissotaan ja suljettuihin laitoksiin. Hyvätkään aineelliset lähtökohdat eivät takaa kirjan henkilöille onnellista ja helppoa elämää: sitä varjostavat sairaudet, luonteen heikkoudet ja yhteisön pakkokeinot. Kaiken tämän ohella Kultarinta on myös kertomus selviytymisestä, oman tien löytämisestä ja sille antautumisesta. Suurena teemana taustalla kulkee syvä luonnon kunnioitus. Tähän kirjaan rakastuin ja toivoin, ettei tarina päättyisi tähän. Loppu on uuden alku. ”Olipa kerran syvä, vihreä metsä.”

Sirpa Kähkösen teos Graniittimies kuvaa idealistisia suomalaisia, jotka lähtivät rakentamaan Neuvostoliittoa vallankumouksen jälkeen sekä heidän selviytymistään karun todellisuuden iskiessä vastaan ja unelmien romahtaessa. Kuten Kinnusen kirjassakin ihmissuhteita kaivertavat padotut tunteet, puhumattomuus ja kyvyttömyys asettua toisen asemaan. Katulasten hätä koskettaa elämän kovuudesta huolimatta. ”Kun utopian portit sulkeutuvat, ihmisten keskuuteen laskeutuu hiljaisuus.” Tässä kirjassa ei naureta. Pysäyttävä, unohtumaton lukuelämys.

Jussi Valtosen romaani He eivät tiedä mitä tekevät on tajunnan räjäyttävä teos. Se läpivalaisee nykyajan elämänmenoa harvinaisella tarkkanäköisyydellä ilman osoittelua tai moralisointia. Lukija löytää moraalin itsestään. Valokeilaan nousee niin ekoterrorismi, eläinaktivismi, akateeminen tutkimus kuin uusi teknologia digiavaruuksineen ja tulevaisuuden näkymineen, jossa todellisuutta ja käyttäytymistä voidaan muokata teknologian ja lääketieteen keinoin. Valtonen kuvaa nyky maailman ilmiöitä hengästyttävällä vauhdilla, kerronta on loistavaa ja pitää lukijan otteessaan. Kyytiä saa tasapuolisesti niin suomalaisen yliopistomaailman ja yhteiskunnan nurkkakuntaisuus kuin amerikkalainen elämänmeno. Ihmissuhteiden kiemurat, väärinkäsitykset ja rikkinäisen puhelimen logiikka johtavat sekä kirjan henkilöitä että lukijoita toistuvasti harhaan. ”Ilmeisesti ei ollut mitään merkitystä, miten asiat oikeasti olivat. Vain se merkitsi, miltä ne näyttivät.”

Valtosen kirja avaa monella tavalla uusia ovia suomalaiseen kirjallisuuteen niin sisällöllisesti kuin tyyllisesti. Mitään vastaavaa kotimaista nykyajan kuvausta en ole aikaisemmin lukenut. Kirja on hämmästyttävä yhdistelmä tarkkanäköistä ihmissuhdekuvausta, syvällistä moraalista ja eettistä pohdintaa, science fictionia ja jännitystä.

Vuoden 2014 Finlandia-palkinnon saa **Jussi Valtosen** teos ***He eivät tiedä mitä tekevät***. Onnea ja menestystä Jussi Valtoselle ja kaikille Finlandia-palkintoehdokkaille!

Suuret kiitokset Suomen Kirjasäätiölle mahdollisuudesta toimia Finlandia-palkinnon valitsijana. Äärimmäisen intensiivinen lukuprosessi loistavan kirjallisuuden parissa oli ainutlaatuinen ja kokonaisvaltainen kokemus.

Jussi Valtosen kiitospuhe Finlandia-palkinnon jakotilaisuudessa 27.11.2014

Hyvät läsnäolijat, hyvä professori Anne Brunila.

On uskomaton kunnia olla tänään vastaanottamassa tätä palkintoa.

Haluan kiittää Suomen Kirjasäätiötä ja erityisesti palkintolautakuntaa, joka teki valtavan työn: Sirkku Peltolaa, Kari Koskea ja Leena Valpiota.

Haluan kiittää professori Anne Brunilaa, joka joutui mahdottoman tehtävän eteen joutuessaan valitsemaan kuudesta yhteismitattomasta romaanista vain yhden. Haluan kiittää viittä loistavaa

kirjailijaa, joiden kanssa sain jakaa ehdokkuuden ja tuntea, että olen päässyt poikkeuksellisen korkeatasoisten tekijöiden joukkoon.

Haluan kiittää kaikkia Tammessa mutta erityisesti Hannu Harjua, Heini Kantalaa ja Jussi Kaakista ja vielä aivan erityisesti kustannustoimittajaani Petra Maisosta, jonka kanssa yhteistyö ei olisi voinut sujua paremmin. Haluan kiittää kirjoittajamentoreitani Lasse Koskelaa, Kirsti Mäkistä, Marianne Connoria, Colin Muiria ja Andy Walkeria. Haluan kiittää myös Will Potteria ja Robert Whitakeria, joiden tietokirjat vaikuttivat ratkaisevasti romaanin sisältöön.

Lisäksi haluan kiittää niitä lukuisia ystäviäni, jotka auttoivat minua tämän romaanin kirjoittamisessa: Selja Ahava, Jukka Appelqvist, Hanne Appelqvist, Laura Arpalahti, Josh Connor, Lila Corwin Berman, Lisa Davidson, David Golberg, Anna Heinämaa, Jussi Hermunen, Elina Hirvonen, Tuomas Juntunen, Inderjit Kaur Khalsa, Vera Kiiskinen, Juhana Kokkonen, Pekka Lund, Ben Norris, Piia Posti, Antti Ritvanen ja Janne Sarvikivi. Tällaisia romaaneja ei kirjoiteta yksin, vaikka ne pitääkin kirjoittaa yksin.

Erityisesti haluan kiittää Annaa, Aarnia ja Emiliaa, isää ja äitiä, Arjaa, Lauraa ja Mattia, joita ilman kaikki olisi toisin.

Ja aivan lopuksi: luulen, että voin melko turvallisesti sanoa, että näin juhlallista hetkeä ei ole koskaan aiemmin ollut sanoa hyvää syntymäpäivää äiti.

Jussi Valtonen: He eivät tiedä mitä tekevät

»Sano mitä haluat, mutta tässä asiassa on vain yksi, lopullinen totuus.»

Kun neurotieteen professori Joe Chayefskin puhelin soi keväisenä päivänä Baltimoressa, hänen mieleensä palautuvat muistot kahdenkymmenen vuoden takaisesta Suomesta. Joe on ollut lyhyen aikaa naimisissa suomalaisen Alinan kanssa, mutta liitto on päättynyt eroon. Poikaansa Samuelia hän ei ole tavannut lähtönsä jälkeen. Nyt Alina soittaa kertoakseen, että Samuel on matkustanut Yhdysvaltoihin. Puhelu unohtuu nopeasti, kun yliopistolle murtaudutaan ja Joen työhuone tuhotaan. Laitoksen koe-eläimet säästyvät aktivistien iskulta, mutta Joeta ja hänen uutta perhettään he eivät Joen ponnisteluista huolimatta jätä rauhaan.

Pian hän saa käsiinsä tietoja, jotka asettavat uuteen valoon paitsi hänen näkemyksensä, myös aiemmat valintansa.

He eivät tiedä mitä tekevät

on viiltävän älykäs ja vai-

kuttava romaani niin suurista kuin pienistä ajankohtaisista aiheista. Se kuvaa oivaltavasti maailmaa jossa alati kasvava tietomäärä ei väistämättä lisää ymmärrystä toisesta ihmisestä ja jossa jotkut ovat valmiita uhraamaan lähes mitä tahansa puolustaakseen omaa totuuttaan.

Jussi Valtonen (s. 1974) on helsinkiläinen psykologi ja kirjailija. Psykologian lisäksi hän on opiskellut teoreettista filosofiaa ja englantilaista filologiaa Helsingin yliopistossa ja kognitiivista neuropsykologiaa Johns Hopkins Universityssa Yhdysvalloissa. Hän viimeistelee parhaillaan neuropsykologian alaan kuuluvaa väitöskirjaa. Aikaisemmin Valtonen on julkaissut kaksi romaania ja yhden novellikokoelman.

Finlandia-valintalautakunnan puheenjohtaja Sirkku Peltola ehdokkaiden julkistamistilaisuudessa 14.11.2014

Arvoisat kirjallisuuden ystävät!

Tämä päivä on hyvä päivä. Finlandia-palkinnon ehdokasraadin puolesta minulla on suurenmoinen ilo kertoa hyviä uutisia: suomalainen kirjallisuus voi hyvin.

Me luimme 114 teosta ja tulimme yllätetyksi sisältöjen laajuudesta, ajankohtaisuudesta, monipuolisuudesta, aiheiden koskettavuudesta. Suomalainen kirjailija pohtii maailmaa ja ihmistä rohkeasti, monitasoisesti, syvällisesti, tarkkanäköisesti, ilkkurisesti, räävittömästi, hauskasti, lohduttavasti. Useissa lukemissamme romaaneissa kieltä käytetään taidokkaasti, dialogi on uskottavaa ja elävää, todellisuutta silvotaan, leikataan, aukaistaan, käännetään, väännetään, pinotaan, pakataan tuoreilla ja raikkailla kielikuvilla. Kirjoihin on naputeltu valtava määrä tutkittua tietoa ja sen tiedon erittelyä, pohdintaa ja ajatteluun pakottavaa nykypäivän ja historian tarkastelua.

Löysimme muutamia aiheita, joita käsiteltiin useissa tämän vuoden teoksissa. Esiin nousi ihmisen ja luonnon keinotekoinen ristiriita, Suomen 1900-luvun historia sukupolvitarinoiden läpi nähtynä, nuoren miehen kasvutarinat, vahvat naiskuvat nähtynä monen sukupolven ketjussa, rikkinäiset perheet, isyyden olemus ja rakkaus. Yksi aihe toistui erityisen vahvasti ja useissa teoksissa myös hyvin väkevästi ja sydämeen käyvästi tarkasteltuna: lapsen heitteillejätö, lapsen suojattomuus ja kaltoin kohtelun periytyminen sukupolvelta toiselle. Näitä tarinoita yhdisti vahva eläytyminen muulle ympäristölle lähes näkymättömän lapsen asemaan. Lukija johdatellaan näkemään suomalaista todellisuutta ja aikuisten lohduttoman piittaamattomuutta sääntäilyä hentojen osattomien näkökulmasta.

Me yllätyimme esikoiskirjojen korkeasta tasosta, mikä on tietysti jonkinlainen lupaus hyvistä uutisista myös tulevana vuosina. Me opimme paljon, muun muassa sen, että kirjaa ei todellakaan kannata määritellä 30 ensimmäisen sivun perusteella. Useimmiten tulee nimittäin yllätetyksi, melko usein positiivisesti. Harmittavan monesti kuitenkin lupaavan kehittelyn jälkeen viimeinen neljännes ikään kuin kaataa teoksen nosteen. Aivan kuin kokonaisuuden viimeistely puuttuisi tai usko ja voimat loppuisivat juuri työn viimevaiheissa.

Ansiokkaita, lukemisen arvoisia teoksia on paljon. Tästä syystä on harmiteltava kirjamarkkinoiden esiin tuomien teosten vähäisyyttä. Meidän mielestämme lukevien ihmisten kannattaa uskaltautua vähemmänkin julkisuutta ja mainostilaa saaneiden kirjojen pariin.

Tänään nostetaan esiin kuusi Finlandia-ehdokasta, jotka raatimme, Leena Valpio, Kari Koski ja minä, Sirkku Peltola, yksimielisesti valitsi. Rupeama oli pitkä, työläs ja antoisa. Lohdullinen ja yllättäväkin siinä mielessä,

että juuri nämä kuusi teosta me, hyvinkin erilaisista lähtökohdista kirjallisuutta arvioivat raatilaiset, täyttää yksimielisyyttä ja kunnioitusta tuntien koimme Finlandia-ehdokkuuden arvoisiksi.

FINLANDIA-PALKINNON EHDOKKAAT 2014

Valintalautakunnan perustelut:

Heidi Jaatinen: Kaksi viatonta päivää (Gummerus)

Teos on ainutlaatuisen hurja heittäytyminen suojattoman lapsen maailmaan. Yhtä aikaa herkästi ja väkevästi kirjailija piirtää kuvan lapsesta, joka loputtomiin jaksaa uskoa vanhempaansa, joka on valmis yhä uudestaan ja uudestaan uhrautumaan ehdoitta äitinsä puolesta. Ajatus sukupolvelta toiselle periytyvästä syrjäytymisestä on sinänsä lohduton, mutta voima, jonka kirjailija hylättyjen lasten sisäiseen maailmaan rakentaa, antaa merkillistä uskoa selviytymiseen. Kaksi viatonta päivää on rakenteeltaan hiljalleen avautuva ja armotta mukaansa vievä tarina. Sen kieli on rikasta, dialogi kiteytyntä, kouriintuntuvaa, koskettavaa ja äärimmäisen uskottavaa. Teos on ajankohtaisesti puhutteleva ja tärkeä huuto heitteille jätettyjen puolesta.

Olli Jalonen: Miehiä ja ihmisiä (Otava)

Olli Jalosen kynä on kevyt ja käsi rento mutta lopputulos aito, todentuntuinen ja vilpittömän syvälinen. Nuoren miehen kesään mahtuu kaikki mieheksi kasvamisen vavisuttavat vaiheet, ne Jalonen kuvaa mestarillisen herkkävaistoisesti. Kirjailija on taituri tarkkailemaan ulkoisia tapahtumia sisäisten sielunliikkeiden läpi. 70-luvun työmiesten maailma on yksityiskohtaisen tunnistettava, arkisuudessaan ja koomisuudessaan vahvasti läpi eletyn oloinen. Eletään aikaa, joka asenteissaan, rakenteissaan ja ihmiskuvissaan on samalla nostalgisen mennyttä, kuin ikuista ja muuttumatontakin. Jalosen teos on humaani, lämmin, ihmistä vajavaisuuksineen ymmärtävä, viisas ja loppuun asti vaikuttavan hallittu romaani.

Tommi Kinnunen: Neljäntienristeys (WSOY)

Neljäntienristeys on väkevä, tiiviisti ja tasapainoisesti kerrottu sukukertomus kolmen sukupolven elämästä pohjoissuomalaisessa kyläyhteisössä ankaran luonnon ja sosiaalisen kontrollin armoilla. Se on tarina ihmisistä, jotka tarvitsevat mutta eivät aina kestä toisiaan, tarina erilaisuudesta, selviytymisestä ja oman tilan raivaamisesta itselleen ja unelmilleen. Mestarillisena ihmisten kuvaajana Tommi Kinnunen luo vähäeleisesti vahvoja, eläviä ja mieleenpainuvia henkilöitä, joiden koko olemus tulee näkyviin yksittäisissä huolellisesti rakennetuissa ja herkkävaistoisissa kohtauksissa. Samalla Neljäntienristeys kasvaa vaikuttavaksi puheenvuoroksi ihmisarvon puolesta.

Anni Kytömäki: Kultarinta (Gummerus)

Kultarinta on vilpittömän ylistys metsälle ja koskemattomalle luonnolle. Anni Kytömäki on tavoittanut kauniin ja puhuttelevan kielen, joka avaa lukijan eteen metsän kaikkine vivahteineen. Tarkkaan rakennetussa kerronnassa ei nojauduta dialogiin, vaan päähenkilöiden mielenliikkeitä tulkitaan paljolti luonnontapahtumien kautta. Kirja on kolmen sukupolven kertomus ajanjaksolla 1903 - 1937, mutta ennen muuta isä-Erikin ja Malla-tyttären sydäntä riipaiseva rakkaustarina. Suomen sisällissodan kuvauksissa esiin nostetaan poikkeuksellisesti Erikin kaltaiset ihmiset, jotka eivät tunnustaneet väriä vaan halusivat ainoastaan elää rauhassa. Lukukokemus on pakahduttava mutta

samalla luonnonkuvauksiensa kautta seesteinen ja rauhoittava. Tämä on suomalaisen ihmisen kirja. Se ei pääty kansien sulkeuduttua, vaan jättää jäljen lukijaansa - kuin askelen painauman sammalmättääseen.

Sirpa Kähkönen: Graniittimies (Otava)

Graniittimiehen sivuilla leijuu venäläisten klassikoiden henki. Kerronnallisesti kahtia jakautuva kirja kertoo Petrogradin ja Leningradin ensimmäisistä vuosista ja vuosikymmenestä, vapautetun punavanki Iljan ja vaimonsa Klaran paosta Venäjälle Petrogradiin, onnenmaahan, jonka todellisuus onkin armoton, kylmä ja harmaa ja jossa lähimmät ystävätkin pettävät ja utopiat tuhoutuvat. Päähenkilöillä ei ole enää paluuta Petrogradin synkiltä, harmailta kaduilta, mutta toivo elää katulapsissa, jotka nousevat kirjassa vahvasti esille.

Sirpa Kähkönen on tehnyt teosta varten valtavasti tutkimustyötä, kulkenut Pietarin katuja, tarkkaillut ja imenyt itseensä sen tunnelman, joka kirjan sivuilla lukijansa vakuuttaa. Samalla romaani kasvaa vahvojen henkilöhahmojensa voimin yleisinhimilliseksi tutkielmaksi siitä, mistä utopioiden rakentajat tulevat, mikä heitä ajaa ja mitä heille ja heidän utopioilleen tapahtuu. Sirpa Kähkösen Graniittimies avaa lukijalleen historiaa kokemuksen ja eletyn elämän kautta ja antaa tilaa ajatella itse.

Jussi Valtonen: He eivät tiedä mitä tekevät (Tammi)

Romaani on hyytävä kertomus maailmasta, jossa tiedon määrä kasvaa päätähuimaavaa vauhtia, mutta ihmisten ymmärrys toisistaan ei suinkaan lisääny, vaan tekojamme ohjaavat epäluulot, tietämättömyys ja alkeelliset vietit. Jussi Valtonen kuvaa tarkkanäköisesti yhdysvaltalaisen huippututkijan kulttuurisokkia kylmässä ja sisäänlämpiävässä Suomessa ja yhdistelee oivaltavasti niin suuria kuin pieniäkin ajankohtaisia ilmiöitä. Taidokkaasti rakennettu juoni tiivistyy vaivihkaa ja vääjäämättä kohti loppuhuipennusta, joka muistuttaa kohtalonomaisuudessaan klassista tragediaa. He eivät tiedä mitä tekevät on pysäyttävä tutkielma tieteen ja etiikan suhteesta ja ihmisten kyvyttömyydestä viestiä keskenään.

2013

Teatterinjohtaja Asko Sarkola Finlandia-palkinnon jakotilaisuudessa Vanhalla ylioppilastalolla 3.12.2013

Teatterissa tiedetään hyvin, että taiteen kentillä toimivat huonosti sekä diktatuuri että demokratia. Taiteessa on kyse aivan muista tekijöistä: henkilökohtaisista kohtaamisista. Joskus on kyse siitä, millainen mielikuva halutaan antaa muille: mitä suositaan, mitä hyljeksitään. Teatterissa on totuttu siihen, että älykön ja tietoviisaan asun alta pilkistää narrin kirjava kaapu tai humoristin viitan repeämistä itsetutkiskelijan kipu. Näkökulma ratkaisee.

Kun valitaan suuresta joukosta kuusi teosta, se ei tarkoita, että tässä on kilpailutettu finaalisarja, joista sitten yksi yltää ensimmäiseksi. On kyse mieltymyksistä, puhuttelevuudesta, kirjan ja lukijan kohtaamisesta.

Valitut kuusi teosta ovat kaikki koskettaneet niin demokraattista esiraatia kuin tämän vuoden diktaattoriakin, mutta se ei tarkoita, etteikö mieleenpainuvia kohtaamisia olisi vuoden kirjojen joukossa vielä runsaasti näiden valittujen lisäksi. Kun näistä nyt valituista kirjailijoista peräti puolet on ollut aiemminkin ehdokkaana, se ei ole osoitus kirjallisuutemme kapeasta kärjestä vaan vahvuudesta: kirjailijamme eivät ole kertakäyttökirjailijoita: heillä on voimia ja tarvetta jatkuvaan luovaan työhön.

Olen iloinen, että nämä kuusi ovat tänä vuonna kaikki niin vaikuttavia ja hurjia, kukin omalla tavallaan. Yhteistä löytyy: historian järkyttävät murrosvaiheet, suurten ja pienten yksilöiden voimattomuus, irrallisuus kokemusten pyörteissä, toisaalta ajatusten kahleettomuus ja kauneus keskellä poikkeavia olosuhteita. Nämä romaanit ovat kuin kuusi erilaista roolia. Niitä yhdistää ennakkoluuloton ja syvä yksilöllisyyden ja ihmisyyden ymmärrys ympäröivää aikaa vastaan. Ne ovat fiktiivisiä yksilöiden näkökulmia, jotka ovat kuvittelemamme tai luulemamme totuuden uusia tulkintoja. Tähtäin tässä päivässä, varoitus huomiossa.

Asko Sahlbergin Herodes luo hahmoja Herodeksesta, Rooman keisareista, ylimmistä papiston edustajista profetoihin Johannekseen, Jeshuaan sekä heidän seuraajiinsa. Koko murtuva ja muuttuva aikakausi on lavastuksena syvässä ja monipuolisessa romaanissa, jossa aforistinen terävyys kohtaa lavean kerronnan.

JP Koskisen Ystäväni Rasputin sijoittuu myöhäisempään murrokseen Venäjälle, tsaarinvallan hajoamiseen, jälleen kirjailijan hahmottamien uudelleen tulkittujen henkilöiden kautta.

Riikka Pelon Jokapäiväinen elämämme kiertyy kahden ajan ja paikallisuuden ympärille, Tsekkoslovakiaan 1923 ja Neuvostoliittoon 1939 - 1941. Keskeiset henkilöt ovat runoilija Marina Tsvetajeva ja hänen tyttärensä Alja. Tässä romaanissa on laajin jänne: tajunnanvirrasta kidutuskammion kuulusteluihin ja Vorkutan työleirille. Yhtä vaikuttavaa, pysähdyttävää, koskettavaa kuvauskohteesta riippumatta.

Kjell Westön Kangastus 38/ Hägring 38 tulkitsee ajan aatteita ja muutoksia tavallisten ihmisten kautta ja pääsee näin Riikka Pelon tapaan lukijan ihon alle. Romaani ei ole jäänyt pelkäksi kangastukseksi, jo nyt se on johtanut erään epäoikeudenmukaisen teon oikaisuun ja myöhäiseen anteeksipyyntöön. Kaunokirjallisuudella on vaikutusta!

Hannu Raittilan Terminaali käynee tulevaisuudessa esimerkkinä globalisaation hajottavasta vaikutuksesta perheeseen, ja pyrkimyksenä löytää yhteys uudenlaiseen läheisyyteen. Raittila luo omat faktansa, lukijana on helppo luottaa häneen, kunnes kirjan päätettyään huomaa, että se on yhtä fiktiivinen kirjailijan luomus kuin muinainen Rooma.

Leena Krohnin Hotel Sapiens liittyy osaltaan samaan ihmisyyden ja historian ketjuun kuin toisetkin ehdokasromaanit, se vain sijoittuu tulevaisuuteen. Huumorin ja viiltävän analyysin kautta hän varoittaa meitä, mutta toivon merkkinä jää lopussa liehumaan lapsen pystyttämä kaiken maanpäällisen elämän lippu.

Näiden teosten henkilöt etsivät itseään ja yhteyttä muihin hajoamisen keskellä, ne ovat viiltävä kuvaus ajankulusta, miten nykyisyys muuttuu historiaksi, eiliseksi, tavoittamattomaksi, teot ja ratkaisut peruuttamattomiksi. Ajasta on kysymys ja siitä, miten tämänpäiväinen on huomisen eilinen, miten ihminen selviytyy ajan ja yhteiskunnan muutoksissa, olipa kyseessä rappeutuva Rooma, Venäjä, Suomi tai globalisaation myllertämä maailma. Näistä romaaneista syntyy hyvä ohjelmisto.

[Puheensa päätteeksi Asko Sarkola julisti v. 2014 Finlandia-palkinnon voittajaksi Riikka Pelon teoksen Jokapäiväinen elämämme.]

Riikka Pelo: Jokapäiväinen elämämme

Finlandia-voittaja 2013

Jokapäiväinen elämämme on Riikka Pelon toinen romaani. Teos kytkeytyy venäläisen runoilijan **Marina Tsvetajevan** (1892-1941) ja hänen tyttärensä **Ariadna Efronin** (1912-1975) elämään.

Venäjällä jo nuorena tunnustettu runoilija pakeni tyttärensä kanssa vallankumouksen jaloista voidakseen elää yhdessä miehensä, valkoisen armeijan palveluksessa olleen Sergei Efronin kanssa. Perhe vietti niukkaa elämää ensin Prahän lähiseudun kylissä, missä Tsvetajeva kirjoitti keskeisimmät runoelmansa. Tsekkoslovakiasta perhe päätyi Pariisiin. Siellä isä ja tytär työskentelivät Neuvostoliiton salaiselle poliisille. Koko perhe seurasi lopulta Ariadnaa takaisin Moskovaan. Kotimaassa Stalinin vainot ja lähestyvä toinen maailmansota erottivat heidät pian toisistaan, Ariadnan vankileirille Komiin ja Marinan Tataarian Jelabugaan, maanpakoon omassa maassaan.

Ulkoasu: Camilla Pentti

Kirja kertoo unohtumattoman tarinan perheestä, jonka Stalinin terrori tuhoaa. Jokapäiväinen elämämme on kiihkeä ja järkyttävän kaunis tarina ihmisyydestä, rakkaudesta ja kirjoittamisen ehdottomuudesta.

"Marina Tsvetajeva on 1900-luvun intohimoisin runoilija." - Joseph Brodsky

Tietoa kirjailijasta:

Riikka Pelo (s. 1972) on helsinkiläinen kirjailija ja elokuvataiteen tohtorikoulutettava Aalto-yliopistossa. Hänen esikoisromaaninsa Taivaankantaja ilmestyi vuonna 2006. Se oli ilmestymisvuonnaan Runeberg-palkintoehdokkaana ja voitti Tiiliskivi-palkinnon. Taivaankantaja ilmestyy englanniksi 2014.

Pelo perehtyi Marina Tsvetajevan elämään asuessaan Prahassa. Hän kirjoitti myös Taideteollisen korkeakoulun lopputyökseen kokeellisen elokuvan käsikirjoituksen nimeltä Marinan puutarha, jonka pohjalta mediataiteilija Cvijeta Miljak ohjasi teoksen Marina's Garden.

Riikka Pelo:

Hyvät ihmiset, hyvä teatterinjohtaja Asko Sarkola

Tänään iloitsen. Iloitsen siitä että olen saanut seistä viime viikot hienojen tekijöiden rinnalla. Teistä jokainen ansaitsisi olla minun sijastani valittuna tällä paikalla.

Tuntuu ihmeeltä, että nyt on minun vuoroni olla tässä. Siitä voin kiittää lempeäsydämistä yksinvaltiasta, Asko Sarkolaa. Kiitos myös Suomen Kirjasäätiö, kiitos Leena Majander--Reenpää, Minna Castrén, Sakari Laiho. Kiitos vielä kerran valintalautakunnalle, Raisa Rauhamaalle, Juhani Lindholmille ja Nina Paavolaiselle.

Erityisesti iloitsen tänään siitä, että saan osaltani olla Finlandia--palkinnon kolmantenakymmenentenä juhlavuotena kysymässä, mitä romaani on ja mitä se voi olla. Vain kysyessään se voi olla olemassa.

Onko kirjailijalla oikeus kirjoittaa romaani todellisista ihmisistä itselleen vieraassa ajassa ja paikassa - kuvitella ymmärtävänsä toisen ihmisen kokemusta ja elämisen ehtoja? Tätä minulta on kysytty romaanin ilmestyttyä. Olen myös kysynyt sitä itseltäni kirjani syntyvaiheissa useaan otteeseen.

Marina Tsvetajeva kirjoitti eläessään, että seuraavassa maailmassa hänet tullaan ymmärtämään paremmin kuin siinä ajassa, jossa hän eli - ja silloin hän tulee ymmärretyksi kokonaan. Tahtoisin ajatella, että maailma jossa elämme voisi olla tuo paikka. Tahtoisin ajatella, että runoilija, jonka ei lopulta ollut mahdollista kirjoittaa eikä siksi myöskään elää omana aikanaan, voisi romaanini myötä lunastaa jollakin tavalla uuden elämän tässä ajassa, ajan ylittäen - ja tulla ymmärretyksi kaikessa taiteellisessa ja inhimillisessä ehdottomuudessaan.

En kuitenkaan ajattele että oman romaanini tehtävä on tämä - vaikka se onkin ehkä vaatimus jonka Tsvetajeva saattoi esittää myös jokaiselle rakastetulle: ymmärrä minut kokonaan. Romanissani kertojana ja päähenkilönä on runoilijan tytär, Ariadna Efron: hän katsoo äitiään tyttären tavoin, ensin rakastavan lapsen, sitten omaa vapautta janoavan tytön ja ennen pitkää tuomitsevan ja katkeran naisen silmin. Nuoren naisen joka oli kokenut jääneensä ilman rakkautta. Äidin ja tyttären yhteisymmärrys ja side palautuivat vasta äidin kuoltua. Oma romaanini sijoittuu näihin murtumiin. Tästä pisteestä olen halunnut tunnustella jotakin inhimillisesti haurasta ja rikkonaista ennemmin kuin jotakin kokonaista. Tästä pisteestä olen lähtenyt mittamaan ihmisen kykyä rakastaa ja selviytyä, säilyttää yhteys toiseen ihmiseen. Romanini etiikka onkin tämä: kuunnella ihmisyyttä kaikessa sen epätäydellisyydessä mutta myötätuntoisella sydämellä. Antaako se oikeuden kirjoittaa? Vastauksen tähän kysymykseen olen voinut löytää vain kirjoittamalla romaanini sellaisena kuin se on, sellaisena kuin se voi olla vain itselleen totuudellisenä.

Olen kiitollinen siitä, että minun ei ole tarvinnut olla yksin työni äärellä. Haluan kiittää Teosta, kustantamon jokaista ihmistä tiestä jota on yhdessä kuljettu. Erityisesti haluan kiittää Sinua, Silja Hiidenheimo, että olet jaksanut jakaa, nähdä ja luottaa silloinkin, kun koko kirja oli vielä rannaton meri ja sen viimeisiin jambeihin saakka suurella rakkaudella. Kiitos Kaisa Ijäkselle Tsvetajevan runojen rohkeista suomennoksista. Suurkiitos myös Camilla Pentille, joka sai kirjan kanteen esille kaiken sen valon, jonka varassa romaanin kieli lepää.

Kiitos lukijoille - joista ensimmäinen kustantajan rinnalla oli rakas ystävä, Saila Susiluoto. Saila, toivoit lisää juhlaa käsikirjoitukseen, ja: nyt viimeistään on juhlan aika! Kiitos myös muille ystäville jotka olette näyttäneet tietä maailmaan, joka monissa mutkissa oli vieras, outo ja raskas. Erityisesti Venla Stodolskylle kiitos kieliavusta ja matkajärjestelyistä Venäjänmaalla. Kiitän myös apurahoin työtä tukeneita tahoja, teitäkin oli useita monen vuoden aikana. Erityisesti iloitsin mahdollisuudesta viettää Koneen Säätiön Saaren kartanossa sen muuttolintujen täyttämän kevään, jolloin romaani heräsi henkiin ja alkoi paljastaa oman voimansa ja virtauksensa. Kiitos myös Aalto--yliopiston ja Elokuvakoulun väki, että olen voinut taiteellisen tutkimuksen rinnalla

omistautua tälle työlle. Kiitos kaikki te, jotka olette ohjanneet, kannustaneet, antaneet tilaa, vapautta ja hyväksyntää tällä matkalla.

Lopulta tärkein on rakkaus. Kiitos te jotka olette rakastaneet ja opettaneet minua rakastamaan, oli sitten kyse elämästä, ihmisestä itsestään tai kirjallisuudesta. Lukemattomista asioista kiitän vanhempiani ja sisaruksiani sekä omaa perhettäni. Kiitos kärsivällisyydestä Pasi - jokapäiväisestä elämästä. Kiitos Oskari ja Eemeli, siitä että olette juuri sellaisia kuin olette. Kiitos kaikki te jotka olette osoittaneet minulle sekä rakkauden mahdollisuuden että sen mahdottomuuden, sen mikä ylittää kaikki rajat. Kiitos erityisesti valosta, todellisesta ja kuvitteellisesta, sielunkumppanuudesta. Ilman sitä en minäkään voisi enkä osaisi kirjoittaa.

Finlandia-lautakunnan puheenjohtaja Raisa Rauhamaan puhe Finlandia-palkinnon ehdokkaiden julkistamistilaisuudessa 12.11.2013

Hyvät kirjallisuusihmiset!

Aivan aluksi Finlandia-lautakunnalla on ilo ja kunnia toivottaa onnea 30 vuotta täyttävälle Finlandia-palkinnolle.

Muistelen, että kolmisenkymmentä vuotta sitten Suomeen rantautui uusi taidetermi postmodernismi. Sillä tarkoitettiin lähinnä muotojen rikkomista, korkean ja matalan törmäyttämistä ja yksitotisen vakavan sanottavan sijasta ironisen näkökulman käyttöönottoa. Myös suuret tarinat julistettiin taiteissa kuolleiksi.

Kaikki tuosta uhmakkaasta julistuksesta ei toteutunut, sillä tänä vuonna raati luki useita ns. suuria kertomuksia.

Toisissa teoksissa se tarkoittaa laveaa ja mieleenpainuvaa sisältöä ja toisissa lähinnä tiiliskivimäistä ulkomuotoa. En tiedä, ovatko paksut kirjat muotia, vai onko kyse siitä, että tiivistäminen ja teoksen olennaisen ytimen kirkastaminen vaatisi aikaa ja syventymistä, siis perusteellista kustannustoimittamista. Ei olekaan vaikea havaita, miten kustannusalan työvoima- ja talouspaineet ovat siirtyneet yksittäisten teosten kannettaviksi ja turhiksi epäonnistumisiksi.

En osaa myöskään varmuudella väittää, että pienkustantamoiden ja omakustanteiden lisääntyessä sekä kirja per vuosi julkaisupakon myötä julkaisukynnys olisi madaltunut. Mutta ammattikustantamoille monenkirjavan ja - tasoisen kaunokirjallisuuden kiihkeä markkinakierto tarkoittaa niiden vastuun ja roolin alleviivausta.

Viime viikolla Sofi Oksanen toi syksyn kirjallisuuskeskusteluun yhden lisäteeman: genrekirjallisuuden nousun. Myös me voimme allekirjoittaa ilmiön ehdokkaiden osalta. Taitavasti käytettynä viihdekirjallisuudesta lainatut keinot kuten trilleriainekset, dekkarisällöt ja elokuvakerronnasta lainattu kohtauksittain etenevä rakenne voivat lisätä tasoja ja kiinnostavuutta tasapaksuksi moitittuun kotimaiseen proosaan. Mutta kauno- ja genrekirjallisuuden yhteen niputtaminen tuosta vaan on jo hankalampi kysymys. "Se on yhtä mielekästä kuin vertailla toisiinsa mäkihyppyä ja jalkapalloa, tai balettia ja Lauantaitansseja", kirjoittaa Oksanen ja väittää, että lajien sekoitus samaan myyntikoriin aiheuttaa korkeakirjallisuuden arvonlaskua. Tässä suhteessa postmodernin projekti onnistui, se sulatti rajat matalan ja korkean väliltä vain kolmessa vuosikymmenessä.

Lukukokemuksemme mukaan hyvän ja huonon kirjallisuuden välinen ero on kasvanut. Silti ns. hyvän kirjallisuuden kärki on leveä. Meillä oli mistä valita.

Tänä vuonna historian käsittelyn tarve korostui. Tuntui siltä, että kirjailijoilla on juuri nyt tarve kaivaa menneisyyden mikrotason kautta esiin historian taitekohtia. Näkökulman muutos vaikuttaa myös koko lajityypin uudistumiseen.

Nyt totuutta menneisyydestä etsitään vapaita väyliä pitkin: yksityiset näkökulmat, epälineaarisen kerronnan keinot ja vapaasti fiktiivisten elementtien sekoittaminen todellisuuden aineksiin tuottavat omaperäisiä ja erottuvia teoksia.

Nurkkakuntaisuuden sijasta kirjailijoiden katse suuntautuu etenkin eurooppalaisuuden historiaan. Mutta kyllä lukijaa vietiin kauemmaksikin: Vietnamiin, Intiaan, Kambodžaan, Chileen, Jerusalemiin ja Lesboksen saarellekin.

Oman historiamme traumojen purku ei ole vielä ohi, ja se on siirtynyt uuden sukupolven, 1970- ja -80-luvulla syntyneiden kirjailijoiden tehtäväksi.

Samoin nuorempien kirjailijoiden kohdalla uskonto ja sen merkitys nousi näkyvästi käsittelyä ja omaa tilaa vaativaksi teemaksi. Muista jaetuista aihepiireistä voisi mainita vanhuuden ja vanhusten olojen kuvaukset sekä monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa käsittelevät romaanit. Hajonneen perheen, äitien ja tyttärien ja poissaolevin isien sekä yksinäisyyden ja masennuksen kuvaukset lienevät kotimaisen kirjallisuuden kestoosioiksi.

Kohta julkaistavissa ehdokkaissa kaunokirjallisuus näytti mahtinsa siirtyessään osaksi omaa ymmärrystä, muistia ja todellisuuden kuvaakin. Nämä kirjat eivät ole tyhjää tekstiä, eivätkä ne tyhjene kertalukemisella. Aika paksuina kirjoina ne suovat vastapainon minuuttitiedolle, tarjoavat tien syvän ja hitaan kokemuksen ääreen.

Nyt haluan kutsua paikalle raadin muut jäsenet, tarkan kielipoliisin ja kokonaisuuksien hahmottajan, toimittaja Nina Paavolaisen ja perusteellisen, avoimin mielin jokaiseen kirjaan tarttuneen lukijan, suomentaja Juhani Lindholmin.

Me emme halunneet tehdä kiintiölistaa, emme etsineet tai vierastaneet mitään erityistä lajia tai teemaa. Valitsimme kuukausien luku-urakan tuloksena hyvässä hengessä ja yhteisymmärryksessä kuusi teosta, joiden hienot kirjalliset keinot yhdistyvät puhuttelevaan sisältöön.

FINLANDIA-PALKINNON EHDOKAAT 2013 **Valintalautakunnan perustelut**

[J-P Koskinen: Ystäväni Rasputin \(WSOY\)](#)

Koskisen romaani tempaa meidät Venäjän keisarikunnan viimeisiin hetkiin, tsaariperheen kuuluisan hengellisen johdattelijan Grigori Rasputinin elämään ja kuolemaan. Kertoja, Rasputinin nuori oppilas Vasili, seuraa ihmetellen isäntänsä huohottavaa, hurmioitunutta taivalta, jossa taivaan ja helvetin välinen jännite kiristyy katkeamispisteeseen.

Koskisen loihtima kuva Rasputinista on omaperäinen, aistivoimainen ja levoton. Kerronnan rytmi takoo tietoisuuteemme nimihenkilön hengästyneen kohelluksen Pietarin palatseissa, hikisissä saunoissa ja kylmillä kaduilla. Kirjailija välittää lukijalle vavahduttavan kaunokirjallisen viestin siitä, että luhistuvan yksinvallan kulisseissa melkein mikä tahansa on mahdollista.

[Leena Krohn: Hotel Sapiens \(Teos\)](#)

Hotel Sapiens on omalakisen kirjailijan romaani laitoksesta, jonne tuotujen asukkaiden yhteinen krooninen sairaus on nimeltään ihmisyys. He kaikki ovat jättäneet taakseen ympäröivän maailman, joka näyttää kuihtuvan pois. Eristynyt Hotel Sapiens on kuin sijoiltaan vääntynyt ja sen eriskummalliset asukkaat piirtyvät tarinoihin kuin unen tuomina. Mutta unen sijasta kirja on allegorinen kommentti nykypäivästä, viisas tutkielma oikeasta ja väärästä ja myös huumorin sävyttämä teos ihmiselämästä. Leena Krohn edustaa tinkimättömällä tyylillään ja kirkkaalla kielellään kirjallista ajattelua parhaimmillaan. Pienin piirroin hän kirjoittaa näkyväksi maailman, jota ei vielä ole.

Riikka Pelo: Jokapäiväinen elämämme (Teos)

Romaani kytkeytyy venäläisen runoilija Marina Tsvetajevan ja hänen tyttärensä Ariadna Efronin elämään. Kerronta kulkee Neuvostoliiton kautta Berliiniin ja Prahaan, sieltä Pariisiin ja takaisin Stalinin ajan vainoharhaiseen valtioon. Pelo kirjoittaa kauniisti, viiltävästi, ja laajentaa historiallisen romaanin lajityyppiä Suomen rajojen ulkopuolelle venäläisiin mielenmaisemiin ja traagisiin taiteilijakohtaloihin. Sen lisäksi hän kerii taidokkaasti esiin äidin ja tyttären kivuliasta ja vaativaa suhdetta. Pulppuava ilmaisu piirtää hätkähdyttävän kuvan Stalinin vainojen karusta todellisuudesta ja erään perheen hajoamisesta. Riikka Pelon romaani jättää jäljen, se mykistää.

Hannu Raittila: Terminaali (Siltala)

Raittilan Terminaalissa fiktio saa siivet ja purjeet. Romaanissa kaksi teinityttöä riuhtaisee itsensä juuriltaan, sillä heille elämän kiintopiste ovat lentokentät. Paikkana terminaali on vertauskuva todellisuudelle, jossa yksinäiset ihmiset eksyvät, hengaavat, pakenevat ja etsivät koko virtuaalinen maapallo alustanaan. Löytävätkö he pitkällä matkoillaan itseään ja läheisimpiään? Raittila hallinnoi rohkeasti tietoa pursuavaa tekstimateriaalia, lainaa, keksii ja valehtelee. Terminaali on täynnä asiaa valkoposkihanhiin vaelluksesta maaorjuuden syntyyn ja miesten vaihdevuosisivaihoihin. Mutta Raittilan tarkka lause vetää eteenpäin ja hän onnistuu rakentamaan kiinnostavan tarinan maailman tuuliin särkyneestä perheestä. Kirjailija haluaa kertoa kaiken globaalista todellisuudesta, ja lopulta moneen suuntaan repeilevästä kokonaisuudesta syntyy komea ajankuva, jossa viimeisen voiton vie romaanin taide

Asko Sahlberg: Herodes (WSOY)

Asko Sahlberg ei ole pelännyt kirjoittaa 680 sivua. Se on melkein liikaa sille, jota suuret kertomukset eivät kiinnosta. Meille muille romaani avaa lavean väylän Rooman valtakunnan aikaan ja kristinuskon syntyvaiheisiin. Sahlberg on luonut eloisan ja asiasisällöltään moniulotteisen kuvaston ajasta, jonka henkilögalleria ulottuu keisari Augustuksesta Jeesukseen. Päähenkilönä on Johannes Kastajan surmaaja, neljännesruhtinas ja juutalainen Herodes Antipas. Hänelle valta on siunaus ja kirous. Syyllisyys ja sovitus on koko elämän mittainen kamppailu. Sahlbergin kertojantaidot ja nautinnollisesti soljuva kieli tempaavat mukaansa. Kirjan ansiosta "Tapahtui Pontius Pilatuksen aikana" ei jää enää anonyymiksi hokemaksi, vaan tärkeä länsimaisen kulttuurin nivelkohta saa kasvot ja alkaa tuntua tutulta.

Kjell Westö: Hägring 38 / Kangastus 38 (Schildts & Söderströms / Otava). Suomentanut Liisa Ryömä

Westö ankkuroi kertomuksensa talvisodan puhkeamista edeltäneeseen vaiheeseen, jossa kireä poliittinen ilmapiiri lävistää ihmisten mielet ja haavat arpeutuvat hitaasti. Keskiössä on suomenruotsalaisten nuorten miesten keskiviikkoseura, mutta suuri toimija on täsmällisin piirroin

kuvattu aika, jossa henkilöt ajelehtivat ja törmäilevät toisiinsa poliittisten mielipide-eroavaisuuksien kärjistyessä. Lisää syvyyttä vankkaan kerrontaan tuo rouva Wiikin naishahmo, jonka kautta kansalaissodan varjot kurottuvat tapahtumahetkeen asti. Tarina on jäntevä ja niin historiallisesti kuin ilmaisullisestikin tarkka, ja henkilöt maalataan eläviksi draaman siveltimellä. Lukijalle jää oivaltamisen ilo, ja vielä lopussakin Westö yllättää.

2012

Avauspuhe Finlandia-palkinnon jakotilaisuudessa Vanhalla ylioppilastalolla 4.12.2012 Minna Castrén

Arvoisa Rouva Presidentti, hyvät kirjailijat ja kirjan ystävät,
Ärade Fru President, bästa författare och böckernas vänner,

Nuorena kirjallisuustieteen opiskelijana sain ensimmäisen työpaikkani kustantamon markkinointitiedottajan sijaisena. Tehtäväni oli koota markkinointiviestinnän joululehti. Mainostoimittajakonkari marssi luokseni ja ilmoitti minulle ykskantaan: "Koko kampanjan tunnuslause on sitten Ilo antaa, ilo saada". Olin tikahtua noloudesta. Nyt, vuosien jälkeen, juuri tuota slogania en valitsisi vieläkään, mutta sen sisältämä ajatus on kirkkaan tosi, ja vannon sen nimeen. Kirjaa parempaa joululahjaa ei ole. Se kuvastaa antajansa arvostusta lahjan saajaa kohtaan, kertoo halusta lahjoittaa toiselle elämys, joka koskettaa, viihdyttää, ajatteluttaa. Kirja vetoaa saajan mieleen ja sydämeen, se on lahjana henkilökohtainen, aivan toisella tavalla kuin aamutakki tai kylpyvahto.

Suomalaisessa kirjamaailmassa eletään jännittäviä aikoja - jännittäviä sanan kahdessa eri merkityksessä. Jännitys on pelkoa ja huolta selviytymisestä ja toimeentulosta. Eurooppa ja Suomi ovat luisumassa lamaan. Maailmantalouden suhdanteet vaikuttavat kirja-alaan kuten kaikkeen elämään ja liiketoimintaan. Lamankestokykyyn etsitään kuumeisesti lääkkeitä. Ennen vanhaan kirja-alalla tukeuduttiin uskoon, että laman kurimuksessa ihmiset kääntävät huomionsa turhakekulutuksesta syvällisempiä henkisiä arvoja edustaviin asioihin kuten kirjoihin ja lukemiseen. Vaan päteekö tämä enää nykymaailmassa? Kulunut vuosi ei ole ollut helppo yhdellekään kirja-alan toimijalle. Mutta vaikeuksien keskellä paljon hyvääkin on tapahtunut, ja mikä innostavinta: tärkein on vielä edessä. Lama tai ei - joululehti tulee kumminkin, ja sen myötä iloinen jännitys ja odotus.

Suomalaisen kirja-alan ominaispiirre on, että joulumyynti edustaa näkökulmasta riippuen 30 tai jopa 40 prosenttia koko vuoden liikevaihdosta. Suomalainen joululehti on kirjan juhla-aikaa, mutta joulumyyntin valtaisa painoarvo merkitsee toisaalta myös haavoittuvuutta. Jos synkeät uutiset, näkymät ja tunnelmat lamaannuttavat ihmiset sohviinsa, tai jos kaikki lahjarahat, omat ja pikavipatut, pannaan viihde-elektroniikkaan tai muuhun, lohkaistaan kirja-alan vuoden odotetusta kokonaisuudesta leijonanosa hanakampiin suihin.

Asiakas on aina oikeassa. Tunneimme kaikki mainion sanonnan, jolle on käyttöä yllättävissäkin yhteyksissä. Sanaa asiakas käytetään nykyään ihmisistä, joista ennen puhuttiin ihan toisilla nimillä. Stockmannin herkussa leikkeleitä valikoivaa herraa olemme ennenkin nimittäneet asiakkaaksi, mutta tänään asiakkaita ovat myös palvelutalon vanhukset, selviämisaseman humalaiset hyvät etteivät päiväkotilapset kurahousuissaan. Liike-elämästä ja kaupan alalta alkanut trendi on saanut ihmiset miettimään yleisemminkin, kuka on asiakas ja mitä hän haluaa tai tarvitsee. Näin tapahtuu

myös kustannusalalla. Kirjan lukija ja ostaja on asiakas, jonka käyttäytymistä, tarpeita ja mieltymyksiä kustantajan olisi hyvä ymmärtää ja tuntea voidakseen tavoittaa asiakkaansa.

Miksi suomalaiset lukevat? Mihin tarpeeseen kirjallisuus vastaa? Mitä lukijat siltä odottavat? Yhtä kaikenkattavaa selitystä ei tietenkään ole, mutta vastauksia voi hakea muun muassa tämänvuotisista Finlandia-palkintoehdokasromaaneista. Näin valitsijalautakunta puki perusteluissaan vastauksia sanoiksi:

Ehdokasromaani antaa meille "aikamme ahneuden diagnoosin", "analyysin suomalaisesta yhteiskunnasta", tai "näyttää, mitä kritiikitön uskollisuus, vallanhimo ja miellyttämisenhalu saavat aikaan". Ehdokasromaani kuvaa ihmistä "luonnon ja sen voimien armoilla", kertoo "millaista on olla äärimmäisten tunteiden - vihan, rakkauden, raivon ja toivon - mahdottomassa aallokossa", mutta "muistuttaa, että myös hyvään on mahdollisuus".

Vuoden Finlandia-palkintoehdokkaat ja lukuisat muut tänä vuonna ilmestyneet upeat teokset ovat jälleen todiste siitä, että suomalaisilla lukijoilla on lupa odottaa ja tarvita kirjallisuudeltamme paljon, koska sillä on mitä antaa. Kirjailijoillamme on sanottavaa ja kyky sanoa. Kirjallisuutemme on väkevästi elossa, se tarjoaa älyn, tunteen ja luovan mielikuvituksen voimat lukijoiden aistittaviksi, koettaviksi, käytettäviksi - kuka mihinkin tarpeeseen, missäkin elämäntilanteessa.

Finlandia-palkinto on Suomen Kirjasäätiön jakama tunnustus ansiokkaalle suomalaiselle romaanille. Palkinto on suuruudeltaan 30 000 euroa ja palkintosumma on veroton. Palkinto jaetaan tänä vuonna 29. kerran. Omasta ja Suomen Kirjasäätiön puolesta haluan kiittää suururakan tehnyttä valitsijalautakuntaa, jonka puheenjohtajana toimi dosentti Janna Kantola ja jäsenenä äidinkielen, kirjallisuuden ja median lehtori Riitta Kulmanen ja elokuvatuottaja Lasse Saarinen.

Koko suomalaisen kirja-alan ja lukijoiden puolesta sydämelliset onnittelet kaikille kuudelle ehdokasromaanin kirjoittaneelle kirjailijalle: Riikka Ala-Harjalle, Pirjo Hassiselle, Heidi Köngäkselle, Ulla-Leena Lundbergille, Aki Ollikaiselle ja Juha Seppälälle.

Nyt minulla on ilo ja kunnia siirtää puheenvuoro presidentti Tarja Haloselle ja pyytää häntä kertomaan, mikä ehdokasromaaneista on tämän vuoden Finlandia-palkinnon voittaja.

Och nu har jag äran att överlämna ordet till president Tarja Halonen och be henne avslöja årets Finlandia-pristagare.

Presidentti Tarja Halonen

Vuoden 2012 Finlandia-palkintopuhe 4.12.2012

Finlandia-palkinnosta päättäminen on ihana - mutta vastuullinen tehtävä. Kaikeksi onneksi päätöksenteko on demokratisoitu nyky-yhteiskuntaan paremmin sopivaksi - edeltäähän valintaa asiantuntijavalmistelu. Kiitokseni siis tämänvuotisille perusvalinnan tekijöille. Kaikki kuusi kirjaa olivat erinomaisia.

Mielsin teokset myös mielenkiintoisella tavalla sukulaisiksi: Ne kuvasivat ihmistä suuremmissa yhteiskunnallisissa kehyksissä.

Useat niistä käsittelivät myös maamme tai maanosamme yhteiskunnallisesti vaikeita asioita tai ajanjaksoja.

Aki Ollikaisen Nälkävuosi kuvaa nimensä mukaisesti Suomen nälkävuosia 1800-luvulla antaen ilmiölle inhimillisen - ihmisen mittaisen perspektiivin. Se yhdisti minut myös omaan työkenttääni eli kestäväen kehityksen edessä oleviin haasteisiin. Ruoan hankkiminen tälle nopeasti kasvavalle maapallon väestölle on niistä suurin. Aki Ollikainen on aloittanut kirjallisen uransa upeasti.

Heidi Köngäksen Dora, Dora ja Riikka Ala-Harjan Maihinnousu asettuvat mielenkiintoisella tavalla toisen maailmansodan yhteyteen, mutta kummassakin pääpaino on yksilössä. Köngäs tuo hienolla tavalla esiin Suomessa niin mielellään vaietun suhteen kansallissosialistiseen Saksaan. Häpeäkseni tunnustan, että en ollut aikaisemmin tuntenut Köngästä - mutta nyt uskon palaavani muuhunkin tuotantoon. Dora, Dora toimisi mielestäni loistavasti myös elokuvan käsikirjoituksena.

Kirjailija Riikka Ala-Harja on rohkeasti etäännyttänyt kirjansa tapahtumapaikalla ja henkilövalinnoilla Suomesta. Itse perustilannehan voi tapahtua missä tahansa. Suuret henkilökohtaiset haasteet eivät katso meille sopivaa aikataulua tai tilannetta. Tarinan yhdistäminen Normandian maihinnousuun antaa lukijalle monitahoisen vertailutehtävän. Tämä on selviytymistarina, joka ei päästä otteestaan.

Juha Seppälän Mr. Smith vie meidät yli sadan vuoden aikamatkalle, jona aikana kansallinen muuttuu kansainväliseksi ja lopulta globaaliksi myllerrykseksi. Siinä sitä sitten pieni ihminen hakee yhteyttä toisiin ihmisiin ja itseensä. Seppälä pistää kyllä lukijansa tiukoille. Tämä teos toi mieleeni - oikein taikka väärin - nuorten roolipelit, joissa juoni vilahtaa uusille urille juuri kun kuvittelit kaappaavasi sen taskuusi.

Tämä ilmiö saattaa kyllä johtua pikemminkin lukijasta kuin kirjasta.

Pirjo Hassisen Popula on riemastuttava kirja, aiheensa pelottavuudesta huolimatta tai ehkä juuri siksi. Luin sen suorastaan ahmimalla. Sain muistuttaa itseäni tämän tästä, että kyseessä on fiktiivinen romaani eikä reportaasi. Niin uskottavalta se tuntui. Olisin uskonut, että sitä olisi kommentoitu enemmänkin poliittisessa keskustelussa.

Ulla-Lena Lundbergin kirjaa Jää/ Is pidin lukiessani puhtaasti fiktiivisenä. Olen nyt jälkeinpäin haastatteluja lukiessani kuullut, että pohjana ovatkin kirjailijan oman suvun vaiheet. Rakastuin kirjaan kirjana. Se tempaisi minut mukaansa.

Olisi tietysti parasta lukea teos alkukielellä, jos ja kun kerran kieltä osaa. Saaristolaiselämää kuvaava ruotsi oli sen verran minulle outoa ja Leena Vallisaaren suomennos niin erinomaista, että oikaisin. Luin siis kirjan suomeksi ja sitten kohdittain uudelleen ruotsiksi.

Ulla-Lena Lundbergin käyttämä kieli on konstailematonta. Samalla se on jollain selittämättömällä tavalla iätöntä. Kirjahan kuvaa sodan jälkeistä pulan vielä leimaamaa saaristolaiselämää. Pappi Petter Kummel on minusta melkein uuden rauhan kauden symboli: hyvään uskova optimisti, joka kyllä tarvitsee käytännön toteutukseen muita - ennen kaikkea vaimonsa Monan.

Kirjan alkupuolen lähes pastoraalisesta idyllistä huolimatta ainakin minut valtasi varsin pian antiikin kreikkalaisten tragedioiden uhka. Jotain pahaa tulee tapahtumaan ja lukija-parka antautuu tuon tumman virran vietäväksi.

Lopun jo arvaattekin. Olen päättänyt, että Ulla-Lena Lundbergin kirja *Is/ Jää* saa vuoden 2012 Finlandia-palkinnon.

Kirjailija Ulla-Lena Lundberg, olen erittäin kiitollinen, että kymmenen vuoden tauon ja työn jälkeen annoitte kirjanne tulla julkisuuteen. Se ei ole kunnianosoitus Kummelin perheelle, vaan myös saaristolaisille ja ilo meille lukijoille.

Ulla-Lena Lundberg

IS

Ulla-Lena Lundberg är född 1947 på Kökar, Åland och numera bosatt i Borgå. Hon är utexaminerad etnolog från Åbo Akademi, har innehaft titeln konstnärprofessor åren 1994-1999 och är hedersdoktor vid Åbo Akademi. Lundberg har vistats längre perioder bl.a. i USA, Japan, England, Afrika och Sibirien och har varit gästförfattare vid University of Minnesota åren 1986-1987.

Hon debuterade som 15-åring med diktsamlingen *Utgångspunkt* och har sedan dess skrivit ett tjugotal verk: hörspel, dokumentära böcker och romaner. Hon rör sig obehindrat i olika landskap, tider och kulturer och finner det universella i det lokala, vare sig hon skildrar Kökar, Afrika eller Sibirien. Böcker av Lundberg har översatts till finska, danska, ryska, tyska och holländska.

Det var en präst, en klockare och en väktare. En prästgård med en pastorska, stor kärlek och kor i fähuset. Får, gris, höns och en församling berömd för sin sång långt ute i havet utanför snävt ritade kartor. Hit kommer man bara med båt, om man i likhet med postförare och sjöbevakare lyckas tråckla sig fram genom den förrådiska skärgården.

När man nalkas står kyrkan uppe på berget som ett riktmärke, men när man kommer i land på kyrkön står hon nere i däliden och tar emot. Här tänker den unga prästfamiljen stanna. Kriget är slut, det är fred i världen. Livsmedelssituationen förbättras långsamt, och gästfriheten är en kristen dygd medrötter i hedendomen. Det är inte fel att göra sig förhoppningar om ett nytt liv, att tänka framåt, skaffa sig utrymme i sin roll, röra sig friare, vara vänskaplig och glad.

Kommunen bygger hälsogård, bro och framtid. Strömmingsfiskarna kommer hem från marknaden i Helsingfors med stoppning i axlarna och guld i munnen. När det blir vinter lägger sig isen som ett golv mellan byarna och kyrkön. I prästgården sjuder det av liv och verksamhet. Mycket ska man hinna med under ett liv, men tiden har prästparet för sig.

Utanför prästgården, på farvattnen och ute på isen, råder uråldriga makter. Det vet postföraren, medan prästen har annat i tankarna när han är på väg hemåt mot ljuset i prästgårdsfönstret. I Ulla-Lena Lundbergs nya roman förenas många trådar ur hennes mångsidiga produktion. I det lilla samhället och i den enskilda människan ligger en hel värld synlig i glimtar och blänk.

Pressröster

Is är på alla sätt en fullblodsroman, byggd på efterforskningar, livserfarenhet, människokänedom och den höggradiga inlevelsekonst som är Lundbergs kännetecken och främsta litterära verktyg - förstås i kombination med språket och den medryckande berättarstilen. /---/

En av bokårets höjdpunkter och en riktig kalasstart på den litterära hösten.

Bror Rönnholm, Åbo Underrättelser

Ulla-Lena Lundberg har författat en roman som har allt: dramatik, humor, frågor om liv och död, en

brett upplagd

person- och naturskildring och allt skrivet med stor glöd och språklig elegans. /---/

Ulla-Lena Lundberg har skrivit en av sina bästa romaner och på ett språk som bara fåtal samtida finlandssvenska

författare klarar av.

Egil Green, Borgåbladet

Is är Ulla-Lena Lundbergs come back som romanförfattare efter en paus på elva år. Det känns som en ynnest att

äntligen få läsa den. Den knyter an till nästan allt hon skrivit innan, genom antingen personer och miljöer, eller

genom sitt stora tema som är förlusten av en älskad människa. /---/

Och Lundberg diktar, med en koncentration och frenesi som ställvis är hypnotiskt suggestiv.

Pia Ingström, Hufvudstadsbladet

Utgivning

1962 Utgångspunkt

1966 Strövtåg

1968 En berättelse om gränser

1970 Gaijin, utlänning i Japan

1974 När barometern stod på Karl Öberg och andra hörspel

1976 Kökar

1977 Tre afrikanska berättelser

1981 Öar i Afrikas inre

1982 Kungens Anna

1984 Ingens Anna

1986 Sand

1989 Leo (Nytryck 2009)

1991 Stora världen (Nytryck 2009)

1993 Sibirien ett självporträtt med vingar

1995 Allt man kan önska sig (Nytryck 2009)

1997 Regn

2001 Marsipansoldaten

2010 Jägarens leende, essäer

2012 Is (Kustannusosakeyhtiö Teos, Jää 2012)

Priser och utmärkelser

-- Pro Finlandiamedaljen 1990

-- Nominerad för Finlandiapriset tre gånger: år 1987 med romanen Sand, 1989 med romanen Leo och 2001

med romanen Marsipansoldaten

-- Hon har också fyra gånger varit kandidat för Nordiska Rådets litteraturpris 1977, 1992, 1994 och 2002

-- Statspris åren 1971 och 1982, Svenska Akademiens Finlandspris 1990

-- Tack för boken-medaljen år 1990, Runebergspriset och Svenska kulturfondens stora pris år 1998

-- 2006 fick Ulla-Lena Lundberg motta Ålandsbankens kulturpris för sitt författarskap

-- 2011 Karl-Emil Tollanders pris och den Tollanderska medaljen

Schildts & Söderströms
Bulevarden 7, FI-00120 Helsingfors, Finland
+385 9 684 18 60 info@sets.fiwww.sets.fi

Fru president

Hyvät ystävät, kära vänner

Att få Finlandiapriset är ett glansfullt sätt att fira mitt femtioårsjubileum som publicerad författare. Festligare än så här kan det inte bli, och jag tackar er alla som har ordnat det så väl.

Det är en stor ära att få ta emot priset. Samtidigt är jag medveten om att jag är bara en av många, inte minst mina mednominerade detta år, som hade varit lika förtjänta av priset. Ett av skälen till att Finlandiapriset instiftades var att man ville dra uppmärksamheten till litteraturen, och därför är det viktigt att påminna om att den utvalda boken befinner sig i mycket gott sällskap och att vår finländska litteratur varje år presterar ett helt fält av goda läsvärda böcker på två språk.

Under mina femtio år som författare har jag kunnat tacka det finländska stipendiesystemet för mina arbetsmöjligheter. Jag kan inte nog betona hur viktiga stipendierna är för vår litteratur, som helt säkert inte skulle ha den bredd den har idag om inte stat och fonder hade axlat sitt ansvar och ställt upp för oss. Det är väldigt trevligt att få ett pris för något man redan har gjort, men det är tack vare stipendierna man har kunnat göra det. Inför er, president Halonen, som länge varit en företrädare för denna välvilliga statsmakt, är det en glädje att få säga det här.

Ändå betyder det ju inte att allt står väl till och att pengarna rinner ur ett ymnighetshorn. Varje författare bör inrikta sig på att vid behov vara en framgångsrik svältkonstnär. Bokvärlden står inför förändringar av rent gutenbergska proportioner. Osäkerheten är kanske allra störst bland förläggarna, fast man inte skulle tro det när man ser era glada vänliga ansikten här idag. För vad det är värt vill jag säga att ni är viktiga för oss och faktiskt de som är det närmaste vi i våra ensliga jobb kommer en arbetsgemenskap.

För mig, en typisk rannikoruotsalainen, är det en speciell glädje att få stå här som ett levande bevis på att Finlands litteratur mår väl på sina båda nationalspråk och att majoriteten fortfarande ger minoritetslitteraturen erkänsla och utrymme. Många värmande finska läsarreaktioner har visat att erfarenheter som uttrycks på svenska i detta land finner absolut genklang i finska bröst.

Utan goda översättare går det inte. Därför är det med särskild glädje jag vänder mig till min översättare Leena Vallisaari och tackar henne för hennes översättning av Is. Leena har översatt alla mina böcker sedan Leo år 1989. Det är underbart att ha en översättare som man litar på, med en stark känsla för ton och valör och en egen konstnärsidentitet som man inte ska ge sig in och peta på under arbetets gång. Jag vill alltså använda Leena som ett exempel på översättarens roll som förmedlare mellan våra två nationalspråk och betona hur viktigt det är att översättarna får erkänsla och arbetsmöjligheter. Tack Leena: om det fanns ett översättar-Finlandia och jag hade makten skulle jag ge det till dig.

Allra viktigast för en författare är i alla fall läsaren, som fungerar som en medförfattare genom att tillföra boken sitt eget erfarenhetsmaterial. Denna höst har jag haft glädjen av många goda läsare, nu till sist ni, president Halonen. Utan goda välvilliga läsare vissnar litteraturen, hur många statliga

krafttag man än tar, och hur mycket pengar man än pumpar in i systemet. De allra flesta författare är också läsare, och vi vet vad litteraturen kan göra med oss.

Författare blir man sedan på outgrundliga vägar, inte minst krokvägar och i återvändsgränder som kan vara oerhört enerverande för omgivningen och för en själv. Jag hade lyckan att få börja som författare innan jag fattade hur svårt det var, och när jag ser tillbaka på de här femtio åren och blicken fastnar på årets bok Is tänker jag på hur ofta och gärna jag i min ändå ganska varierade produktion har bottnat just i fiktionen.

Där tar man något som finns, och gör något annat av det. De här gäller i högsta grad Is, som börjar i en privat familjetragedi och omvandlas i fiktionens frihet. Där finns det en ort som är fakta och fiktion och får hjärtat att vekna och isen att smälta, och därför måste jag få sluta med en hälsning till Kökar och mitt tack till er alla.

Kiitos teille kaikille.

Finlandia-palkinnon ehdokkaat 2012

Valintalautakunnan perustelut:

Riikka Ala-Harja: *Maihinnousu* (Like)

Riikka Ala-Harjan *Maihinnousussa* maailma romahtaa, mutta ihmiset eivät. Romaanissa taistellaan periksi antamatta ja monella rintamalla: historiallisessa Normandian maihinnousussa ja yhden naisen elämässä. Normandian maihinnousua työkseen selostavan Julien mies pettää, lapsi sairastuu syöpään, ja Julien osaksi jää selviytyä. Romaanin riisuttu kieli ja paljas, raportinomaisen kerronta alleviivaavat ahdistuksen kouriintuntuvaa kuvausta, ja sitä, millaista on olla äärimmäisten tunteiden - vihan, rakkauden, raivon ja toivon - mahdottomassa aallokossa.

Pirjo Hassinen: *Popula* (Otava)

Pirjo Hassisen *Popula* on ajantasainen analyysi suomalaisesta yhteiskunnasta, pahoinvoinnista ja poliittisen ääri liikkeen toimintamekanismeista. Hyödynnetyistä satiirin piirteistä huolimatta romaanissa luodaan karikatyyrien sijaan psykologisesti tarkkanäköisiä muotokuvia ihmisistä, joita olemme. "Popula"-puolueen kansaan menevä puheenjohtaja jää romaanissa sivurooliin, kun sen sijaan seurataan puolueen vaikutuspiiriin ja ahdinkoon ajautuneiden eri-ikäisten ja eritaustaisten Pirjon ja Pertun mielikuvituksellisia edesottamuksia. Hassisen poikkeuksellisen luova kielenkäyttö ja sen myötä paikoin pilkahteleva vino huumori edesauttavat teoksen karun yhteiskunta-analyysin hätkähdyttävyyttä.

Heidi Köngäs: *Dora, Dora* (Otava)

Heidi Köngäksen *Dora, Dora* on psykologisesti tarkkanäköinen romaani, jonka historiallisena taustana on Hitlerin luottomiehen, varusteluministeri Albert Speerin matka Suomen Lappiin joulukuussa 1943. Näkökulmatekniikkaa hyödyntäen ja viiltävän tarkasti Köngäs näyttää Speerin, hänen sihteerinsä, suomalaisen tulkin ja muun seurueen väliset jännitteet: halun, intohimon ja pelon. Samalla teos osoittaa, miten asianosaiset torjuvat näkemänsä kurjuuden ja hädän ja koettavat perustella toimiaan parhain päin. Taitavan kerronnan ja ilmaisuvoimaisen kielensä avulla Dora, Dora näyttää, mitä kritiikitön uskollisuus, vallanhimo ja miellyttämisenhalu saavat aikaan.

Ulla-Lena Lundberg: *Is* (Schildts & Söderströms)

Ulla-Lena Lundbergs roman *Is* är en berättelse om en ung prästfamilj, som efter krigens börjar bygga upp sitt liv i en liten skärgårdsförsamling. Romanen har många plan och höjer sig ofta genom sin välvilliga humor över den vardag som skildras. Den bildar en noga genomtänkt helhet, där varje element förefaller motiverat. I de enskilda episoderna, som förebådar eller förverkligar romanens dramatiska vändpunkt, finns en lyrisk skönhet, som fördjupas av den förlust som väntar vid horisonten eller i bakgrunden. *Is* visar för läsaren varför personerna handlar som de handlar: som föräldrar, som medlemmar av ett samfund, och i vid mening på naturens och naturkrafternas villkor.

Ulla-Lena Lundberg: *Jää* (Teos & Schildts & Söderströms)

Ulla-Lena Lundbergin romaani *Jää* on kertomus nuoren papin perheestä, joka alkaa rakentaa elämäänsä sotien jälkeen pienessä saaristoseurakunnassa. Monitasoinen romaani nousee taitavasti ja usein huumorin myötäsukaisuudella kuvatun arjen yläpuolelle ja muodostaa tarkkaan mietityn kokonaisuuden, jossa jokainen elementti näyttäytyy motivoituna. Romaanin yksittäisissä kohtauksissa, jotka ennustavat tai toteuttavat sen dramaattista käännettä, on lyyristä kauneutta, joka syvenee horisontissa tai taustalla odottavan menetyksen vuoksi. *Jää* näyttää lukijalleen, miksi sen ihmiset toimivat niin kuin toimivat: vanhempina, yhteisön jäseninä, ja laajasti ottaen ihmisinä luonnon ja sen voimien armoilla.

Aki Ollikainen: *Nälkävuosi* (Siltala)

Aki Ollikaisen nälkävuosiin 1867 ja 1868 sijoittuva teos kuvaa pienen perheen matkaa kohti Pietaria ja parempia olosuhteita. Naturalistinen ja kielellisesti ilmaisuvoimainen kuvaus saa runollisia sävyjä, kun kuolema ottaa elämänvietistä vallan ja kun nälkä selättää tahdonvoiman. Idealismien ja arkitodellisuuden välinen juopa korostuu, kun köyhän perheen rinnalla kuvataan Helsingin herrojen mietteitä historiallisesti vaikeassa tilanteessa. *Nälkävuosi* näyttää, mitä ihmisyydelle tapahtuu äärimmäisissä olosuhteissa, ja muistuttaa, että myös hyvään on mahdollisuus.

Juha Seppälä: *Mr. Smith* (WSOY)

Juha Seppälän *Mr. Smith* jättää taakseen perinteisen romaanimuodon kertoakseen aikamme ahneuden diagnoosin ja synkän ennusteen sen toteuttajille. Besserwisser Mr. Smith, joka sukkuloi romaanin sivuilla ajan ja paikan kahleista piittaamatta, saa seurakseen kirjavan henkilögallerian, joiden joukosta kirkkaimpina loistavat vähäväkisimmät Briscilla ja Rane, ja heidän rujo rakkaustarinansa, jossa piilee teoksen toinen, kaunis ydin. Romaanin monelta tasolta läpitukenava totuus rahan tuhovoimasta välittyy vastaansanomattomasti kirkkaan kielellisen ilmaisun ansiosta.

Finlandia-lautakunnan puheenjohtaja Janna Kantolan puhe Finlandia-palkinnon ehdokkaiden julkistamistilaisuudessa 15.11.2012

Arvoisa Rouva Presidentti, hyvät kirjallisuusihmiset,
Kirjallisuushistoria tuntee joukon henkilöitä, jotka ovat lukeneet päänsä pyörryksiin. Finlandia-raadin jäsenet lukevat Finlandia-vuotenaan tunnetusti enemmän kuin koskaan ennen raadin jäsenyyttä tai sen jälkeen. On siis aitiopaikka tehdä havaintoja tämän vuoden suomalaisista romaaneista.

Kirjallisuuttamme on tavattu moittia siitä, että se ammentaa lähinnä realismin perinteestä. Näin yksipuolista suomalainen kirjallisuus ei ole, mutta monesti myös tämän vuoden romaaneissa kuvataan todellisuutta realistisesti, niin kuin elämä tässä ja nyt näyttäytyy - tai on eilen ja silloin

näyttäytynyt. Kirjallisuudellamme on tässä lukijaystävällinen perinteensä, joka tänäkin vuonna tuotti muutaman "suuren romaanin". Suuruus ei tässä yhteydessä tarkoita laajuutta vaan teoksen lukijaan tekemää vaikutusta. Toisaalta eräässä tämän vuoden romaanissa suhtauduttiin tällaisen tavoitteluun ironisen etäisyyden päästä: romaanissa kirjailijahenkilöhahmo kirjoitti romaania työnimellä "suurromani".

Panimme merkille, että moni kirjailijamme hahmottaa esittämäänsä asiaa laajemman temaattisen kokonaisuuden kuin yksittäisen teoksen kautta. Sarjallisuus, jolla on eriasteisia ilmenemismuotoja viihdekirjallisuudesta lähtien, on kansainvälinen ilmiö, ja suomalainen kirjallisuus on entistä enemmän osa maailmanlaajuista kirjamaailmaa.

Luonnehdinta "kansainvälinen" nousi raadin keskusteluissa monta kertaa esille. Tämän vuoden parhaimpien romaanien aiheenvalinnat ja käsittelytavat kestävät minkä tahansa vertailun.

Kansainvälisyys ei merkitse oman maan ja kulttuurin unohtamista, sillä useimmiten se on "kansallisen" asettamista johonkin yleisempään tai laajemmin tunnettuun, mutta vähemmän käsiteltyyn.

Yksittäinen toistuva tapahtumakonteksti tämän vuoden romaaneissa on Lapin sota, jolle viimeistään Katja Ketun viime vuoden *Kättilö*-romaanin tuntuu antaneen alkusysäyksen. Kyseinen näyttämö toistuu kerronnallisesti varsin erityyppisissä teoksissa. Aihepiiriin liittyvä sivujuonne tai yläilmiö näyttäisi olevan Saksan ja saksalaisten rynnistys osaksi suomalaisen kirjallisuuden kuvioita.

Jännittävää oli myös huomata, että Hitler vilahtelee tämän vuoden romaaneissa, ja voi kysyä, miksi.

Kirjailijat tuntuvat pohtivan ylipäänsä Saksan roolia sekä viime sodassa että nyky-Euroopassa.

Yhteiskunnallisia ilmiöitä tarkastellaan myös satiirilajia hyödyntäen ja toistuen siten, että kohteena on poliittisen ääri liikkeen synty- ja toimintamekanismi. Toisaalta yhtymäkohtia tämän päivän yhteiskuntaan ja sen kahtiajakautuneisuuteen löydetään myös menneisyydestämme, josta suomalaisessa kirjallisuudessa on viime vuosina ammennettu lähinnä kansalaissodan ajalta - yhdessä tämän vuoden romaanissa siirrytään ajassa vielä kauemmas, mutta siinäkin käsitellään köyhien ja rikkaiden ja idealismin ja arkitodellisuuden välistä juopaa siten, ettei analogiaa nykypäivään voi olla huomaamatta. Taloustematiikka, raha ja ylipäätään markkinavoimien ruodinta ovat aiempien vuosien tapaan kirjallisuudessamme esillä, mutta nyt yhä enemmän sosiaalista omatuntoa kolkutellen.

Suomen Kirjasäätiön hallituksen asettamassa palkintoraadissa työskentelivät minun ohellani äidinkielen ja kirjallisuuden ja median lehtori Riitta Kulmanen sekä toimitusjohtaja, elokuvatuottaja Lasse Saarinen. Tämän vuoden Finlandia-ehdokkaiksi valitsimme romaaneja, joissa kielellinen ja kerronnallinen taitavuus yhdistyy kokonaisuuden hallintaan ja siten muotoutuvan uuden tai vanhan ja viisaan näkökulman onnistuneeseen välittämiseen. Seuraavaksi kerromme, mitkä romaanit kilpailevat tämän vuoden Finlandia-palkinnosta.

2011

Rosa Liksom: Hytti nro 6

Romaani matkasta maailmojen ja ihmisten välillä - suljetun maan sielunelämään ja tytön omaan sisimpään.

Kirjailija, kuvataiteilija Rosa Liksom (s. 1958) on kirjoittanut vuodesta 1985 novelleja, romaaneja, lastenkirjoja, sarjakuvia ja näytelmiä. Hänen kirjojaan on käännetty 16 kielelle.

Palkinnot:

J.H. Erkon kirjallisuuspalkinto 1985
Weilin+Göösin kirjailijapalkinto 1986
Kalevi Jäntin kirjallisuuspalkinto 1987
Lapin läänin taidepalkinto 1987
EBU:n elokuvakäsikirjoituspalkinto 1987
Valtion kirjallisuuspalkinto 1987
Uudet kirjat -kerhon tunnustuspalkinto 1990
Vuoden Kiila -palkinto 1991
WSOY:n kirjallisuussäätiön tunnustuspalkinto 2006
Finlandia-palkinto 2011

Palkintoehdokkuudet ulkomailta:

Pohjoismaiden kirjallisuuspalkinto 1989, 1990
Euroopan Unionin kirjallisuuspalkinto 1995, 1998
Dublinin kirjallisuuspalkinto 1995

Lisää kirjailijasta www.rosaliksom.com

Lisätiedot, haastattelupyynnöt:

WSOY, tiedottaja Tuuli Leppänen,
puh. 040 5646 734, tuuli.leppanen@wsoy.fi

FINLANDIA-PALKINTO 2011

Palkinnonjakotilaisuus Vanhalla ylioppilastalolla 1.12.2011, teatterinjohtaja Pekka Milonoff

Hyvät kirjan ystävät

Kiitän Suomen Kirjasäätiötä luottamuksesta, kiitän Finlandia-palkinnon valintaraatia. Ehdolle asetetut teokset olivat yllättäviä ja persoonallisia. Omaäänisiä.

Laura Gustafssonin Huorasadun hektisen menon keskeltä oli miellyttävää erakoitua Kristina Carlsonin jäkälätutkijan maailmaan tai vajota Rosa Liksomien Hytti nro 6:n teen- ja votkanhöyryiseen tunnelmaan. Ja kateeksi kävi Laila Hirvisaaren Katariinaa, joka sai maata viikkokausia sängyssä kokoamassa elämänsä palasia.

Finlandia-palkinnon valintaraadin puheenjohtaja Hannu Marttila sanoi että "olisimme voineet tarjota diktaattori Pekka Milonoffille useita kuuden kirjan teemapaketteja, ellei säännöissä olisi tuota numerus claususta". Eli raati saa valita vähintään kolme ja enintään kuusi ehdokasta palkinnonsaajaksi. Sana "teemapaketti" hieman hätkähdytti.

Jos raati olisi todella tarjonnut vaihtoehtoja "pakettia", sen olisi voinut koota teoksista, joiden tematiikka sivuaa nyky-yhteiskuntaa ja sen ilmiöitä, vaikkapa maahanmuuttoa, ihmiskauppaa, talouden ja julkisuuden ylivaltaa, saneerauksia jne. Ajankohtaiset sisällöt ovat vuosien jälkeen nousseet taas hyvin vahvasti esiin. Tämä paketti olisi tänä vuonna todennäköisesti koostunut miesten kirjoittamista kirjoista.

Mietityttämään jäikin myös Marttilan toteamus "Tämä kirjavuosi muistetaan varmaan Suomen viime sotia käsittelevän kaunokirjallisuuden sukupolven- ja myös sukupuolenvaihdoksesta. Nuoret naiskirjailijat kirjoittavat sodasta luultavasti monipuolisemmin kuin siitä on Suomessa ennen kirjoitettu".

Kansa taisteli, naiset kertovat? Kyllä. On siirrytty mikrohistorian aikaan. Se näkyy myös tämän vuoden Finlandia-palkinnon ehdokkaissa.

Ne sijoittuvat ajallisesti kahdelle eri vuosituhannele ja neljälle eri vuosisadalle, mutta yhteisiä piirteitä niistä kyllä löytyy. Todelliset henkilöt vedetään sepitteen pyörteisiin sekä Laila Hirvisaaren komeassa historiapakettissa Minä, Katariina että Kristina Carlsonin pienoisromaanissa William N. päiväkirja, joka minimalistisin keinoin luo syvällisen muotokuvan vanhasta äreästä tutkijasta 1890-luvun Pariisissa. Katariinan kohtaloa hahmotetaan kirjeiden ja muistiinpanojen kautta, William N. taas kirjaa mietteitään päiväkirjaan tähtäimessään elämäkerta.

Eeva-Kaarina Arosen 1930-luvun ajankuvaa rakentavassa Kallorummussa keskiössä on Mannerheim, josta koostetaan suoranainen dokusoup valokuvien, filminpätkien, haastattelujen ja muun materiaalin avulla.

Myös joukon ainoassa ns. "sotaromaanissa", Jenni Linturin syyllisyyttä luotaavassa teoksessa Isänmaan tähden, selaillaan muistikirjan hapertuvia sivuja, joista hiipuva tietoisuus yrittää saada selkoa ja otetta. Linturi herättää ajatuksia myös muistin selektiivisyydestä. Kampittaako siloteltu, virallinen totuus subjektiivisen kokemuksen? Linturi syöksyy pelotta päin vaiettujen tarinoiden

muuria, puhkoo siihen reikiä ja päästää moniäänisyyden valloilleen. Lukija saa kosketuksen, pääsee iholle ja ihon alle. Ymmärtää.

Laura Gustafssonin huikean räävittömän Huorasadunkin voisi saada istumaan historia-kategoriaan, joskin käänteisesti. Eikö nykyihmisen vinkkelistä antiikin jumalilla ole suorastaan historiallisen henkilön status? Afrodite, muinoin "elänyt" kreikkalainen jumalatar, kiittää tutunoloisesti kiroillen "fiktiivisenä henkilönä" pitkin Helsingin katuja. Huorasadun myötä sarjakuvakin on saanut edustajansa Finlandia-ehdokkaiden joukkoon, vaikka se ei määritelmän mukaan romaanin genreen kuulukaan. Gustafssonin teos on kuitenkin paitsi kielellistä ilotulitusta myös selvää sarjakuvaa: iik, rääk, kraa ja spruit sinkoilevat pitkin sivuja ja tapahtumat vyöryvät hurjaa vauhtia pikaisesti vaihtuvina strippeinä

Hienoja kirjoja kaikki tyynni, mutta Pentti Saarikoskea mukailen: "Jokaisella on tämänsä." Minun tämäni on tänä vuonna Rosa Liksomin Hytti nro 6, joka saa vuoden 2011 Finlandia-palkinnon.

Hytti nro 6 on äärettömin tiivis, runollinen ja monikerroksinen kuvaus junamatkasta läpi Venäjän. Päähenkilö, tyttö, lähtee Moskovasta kohti Siperiaa hyttitoverinaan votkaa kittaava murhamies, joka iskee hurjaa tarinaa niin omasta elämästään kuin maan tavoistakin. Junamatka, ajattomuuden ja toimettomuuden hetki. Tytön sisäinen kaaos rinnastuu hajoavaan maisemaan, hajoavaan kulttuuriin, hajoavaan Neuvostoliittoon.

Tyttö kulkee läpi raiskatun maiseman matkatoverinaan potentiaalinen raiskaaja. Tämän raaka maskuliinisuus tavallaan vertautuu sovinistiseen neukkukulttuuriin ja on vastakohta tytön herkälle poikaystävälle, joka Afganistanin sodan välttääkseen on valinnut mielisairaalan. Se on vastakohta myös klassiselle musiikille, joka kajahtaa kulahtaneesta kovaäänisestä aina junan nytkähtäessä liikkeelle, mikä luo dekkarimaisen jännitteen; mitä arvaamaton muukalainen seuraavaksi keksii, miten tytön käy? Ja miten käy luonnon, kun ihminen sitä raiskaa?

Rosa Liksomilla on ainutlaatuinen taito kehittää elämellisistä järkäleistä ja muusta vinksahaneesta väestä täysin tunnistettavia ja rakastettavia ihmisiä. Satunnaisilta vaikuttavien impressioiden kautta hän osuu aina millintarkasti ytimeen. Ei minkäänlaisia arvottavia luonnehdintoja, ei tulkintoja, ei kannanottoja, vain syvästi oivaltavaa dokumentointia. Havaintoja. Liksom on hallitun liioittelun mestari. Kärjistyksistä ja nopeista käänteistä syntyvä huumori on armotonta ja absurdia. Hän piirtää parilla tarkkaan valitulla vedolla, minitarinalla, kokonaisen ihmiskohtalon.

Se, että Rosa Liksom on myös kuvataiteilija, näkyy mielestäni Hytti nro 6:ssa muutenkin, taitavina kompositioina, mittakaavan leikkauksina, hehkuna ja väreinä. Luonnonkuvauksissa teksti tiivistyy korvia hiveleväksi proosarunoksi. Kaupungeista ja rakennuksista, ruosteine ja loskineen, autoista ja eläimistä, romusta jonka määrä on loputon, niistä Liksom kertoo niin aistivoimaisesti, että kuvat hajuineen ja makuineen syöpyvät suoraan alitajuntaan. Jättävät pysyvän jäljen.

"Sillä se mitä minä kauhistuin, se minua kohtasi. Ja mitä minä pelkäsin, se minulle tapahtui." Tyttö on perillä.

Eläköön Hytti nro 6, eläköön Rosa Liksom. Rohkenisinko karjahtaa hyttimiehen sanoin: "Nyt loppuivat maljapuheet ja leikkiminen. Junavaunullinen votkaa, kiitos."

Finlandia-lautakunnan puheenjohtajan Hannu Marttila puhe palkintoehdokkaiden julkistamistilaisuudessa Helsingissä 10.11.2011

Arvoisa yleisö, hyvät lukijat

Kirjallisuuden Finlandia-palkinnon jako-ohjeen mukaan Suomen Kirjasäätiön hallitus asettaa kolmejäsenisen valintalautakunnan, joka valitsee vähintään kolme ja enintään kuusi ehdokasta palkinnonsaajaksi. Lautakunnan tulee pyrkiä päätöksessään yksimielisyyteen. Raati, jossa minun lisäksi ahkeroin toimittaja Tuula Ketonen (Olga K) sekä suomentaja Kristiina Rikman, teki työtä käskettyä, alusta loppuun yksimielisenä. Kiitos kuuluu monipuolisille ja innostaville kirjailijoille. Olisimme voineet tarjota diktaattori Pekka Milonoffille useita kuuden kirjan teemapaketteja, ellei säännöissä olisi tuota numerus claususta. Raadin lisäksi Finlandia-ehdokkaita ja voittajia ovat omilla tahoillaan nimenneet monet median ja sosiaalisen median edustajat. Se jos mikä kertoo kiinnostuksesta palkintoa ja usein myös kirjallisuutta kohtaan.

Mietin kuitenkin urakan aikana usein, miten eri tavalla kirjallisuuden maisema - tarkoitan nyt tätä yhteen vuoteen, yhteen genreen ja kahteen kieleen rajattua kuvaa - hahmottuu riippuen siitä tarkasteleeko sitä niin sanotun kirjallisen julkisuuden lainaamin silmin vai ruohonjuuritasolta. Olen sienimetsässä oppinut, että usein kannattaa nöyrästi kurkistaa ruohomättään alle, eikä räikein lakki ole välttämättä paras.

Tänäkin vuonna raati sai luettavakseen noin 130 teosta. Sellaisen kirjamäärän lukeminen vajaassa viidessä kuukaudessa antaa pakostakin erilaisen kuvan siitä, mitä kirjallisuudessa - ei pelkästään sen näkyvimmin tarjolle tuodussa osassa - juuri nyt tapahtuu, mikä on tuntunut tärkeältä, missä mennään ja mitä on tulossa.

On tapana, että valintalautakunnan puheenjohtaja kaupanpäällisiksi arvioi vuoden kirjallisuuden yleisilmettä. Vuosi sitten Marianne Bargum piti hieman hämmäntävänä niin monen kirjailijan kuvaamia ikääntyvän äidin ja hänen perheensä välisiä kireitä suhteita. Ei varmaankaan johdu puheenjohtajan sukupuolesta eikä lähestyvistä isänpäivästä, että tänä vuonna sananmukaisesti kymmenissä romaaneissa isä on hukassa, jätetty tai jättänyt perheensä, sodassa tai sitten kerrassaan kuollut. Parhaassa tapauksessa hulttioisä ilmestyy selvinä kausinaan antamaan elämään väriä ja miehen mallia, toisinaan häntä - ja omaa identiteettiä - joudutaan etsimään hyvinkin eksoottisista paikoista. Kun vastapainoksi yhdessä tämän vuoden romaanissa koko vanhatestamentillinen patriarkaatti pantiin lihoiksi, eikä maailma siitä ainakaan pahemmaksi muuttunut.

Tämä kirjavuosi muistetaan varmaan Suomen viime sotia käsittelevän kaunokirjallisuuden sukupolven- ja myös sukupuolenvaihdoksesta. Nuoret naiskirjailijat kirjoittavat sodasta luultavasti monipuolisemmin kuin siitä on Suomessa ennen kirjoitettu. Viime vuosien tietokirjallisuudestakin voi päätellä, että kotirintaman ponnistukset ja vaikeudet on alettu entistä luontevammin tunnustaa osaksi yhteistä selviytymistäistelua, ja toisaalta sodan vähemmän sankarilliset, myös häpeälliset ja rikolliset ilmiöt on kelpuutettu tutkimuskohteeksi. Ehkä on aika unohtaa vanha fraasi, että on kirjallisuutta ja naiskirjallisuutta.

Finlandia-palkinnon jakotilaisuus Rosa Liksom

Arvoisat läsnäolijat

Haluan kiittää tästä palkinnosta Suomen kirjasaatiötä, valintalautakuntaa ja vaikean valinnan tehnyttä ohjaaja Pekka Milonoffia.

Tämän lisäksi haluan kiittää viittä loistavaa naista, joiden kanssa sain jakaa ehdokkuuden.

Kiitokset myös WSOYn työntekijöille, jotka ovat osallistuneet tämän kirjan tekemiseen.

Kiitän syvästi seuraavia uskollisia kansakulkijoita, joita ilman kirja ei olisi sellainen kuin se nyt on: Riikka Ala-Harja, Jonni Aromaa, Anne Kaihua, Risto Kautto, Sari Lindsten, Pekka Mustonen, Eila Niska, Teija Oikkonen, Sofi Oksanen, Pekka Pesonen, Paula Pesonen ja Jarmo Valtanen. Sekä yhtenä tärkeimmistä kustannustoimittajista Harri Haanpäästä, joka on toiminut kustannustoimittajanani ensimmäisestä novellikokoelmastani lähtien.

Sen lisäksi, että tunnemme oman maamme historian, on erittäin tärkeää tuntea myös naapurimaiden historia, koska historian tapahtumat ovat osa tätä päivää. Kirjani sijoittuu Neuvostoliittoon, aikaan jolloin suurvalta kävi kuolinkamppailuaan. Tuhon aikaan matkustin Neuvostoliitossa ja koin sen ajan hyvin läheltä ja voimakkaasti. Nyt tuo ajankohta on riittävän kaukana, mutta myös riittävän lähellä, jotta kykenin kirjoittamaan siitä.

Toivon, että myös kaunokirjallisuudella olisi oma paikkansa siinä, että ihmiset, kulttuurit ja kansat tulisivat paremmin toimeen keskenään. Toistaiseksi ei ole tiedossa sellaista mahdollisuutta, että osa meistä voisi muuttaa asumaan toiselle planeetalle.

Lopuksi siteeraan yhtä kirjani päähenkilöä " Tikulla silmään sitä, joka menneitä muistaa, ja molempiin jos menneet unohtaa..."

Suomen kirjasaatiön hallituksen puheenjohtajan Minna Castrénin avauspuhe Finlandia - palkinnon jakotilaisuudessa Helsingissä 1.12.2011

Arvoisat kirjailijat, hyvät kirjan ystävät, Armon vuonna 2011 muutoksen tuulet ovat puhaltaneet tuimina kirja-alalla eri puolilla maailmaa. Huiivissa on ollut kiinni pitelemistä, kun tuiverrus on pyyhkinyt maisemia. Kustantamoja on lakkautettu, myyty ja sulautettu toisiinsa, kirjakauppaketjuja mennyt konkurssiin. Digitalisoituminen myllää alan perusasetelmia uuteen uskoon, vanhat toimintamallit ja pelisäännöt murtuvat, roolit vaihtuvat, sekoittuvat ja hämärtyvät. Kentälle ilmestyy uusia toimijoita joiden motiiveista tai marssikestävydestä ei ole näyttöjä.

Frankfurtin kirjamesseilla keskustelin hollantilaisen kustantajakollegan kanssa joka oli menettänyt työpaikkansa yritysjärjestelyiden yhteydessä. Hän kertoi karuja kuulumisia: Hollannin kirjamarkkinat ovat lyhyessä ajassa romahtaneet. Äimistyneenä kyselin syytä tapahtuneeseen. Ovatko sähköiset tuotteet vieneet markkinat painetulta kirjalta vai mistä on kyse? Ei, hän vastasi. Syy on yksiselitteinen: hollantilaiset ovat lakanneet lukemasta ja ostamasta kirjoja. Vastaus veti hiljaiseksi. Voiko näin käydä myös Suomessa?

Jos ihmiset lakkaavat syömästä leipää ja pullaa, leipureilta loppuu työ. Vielä hetki sitten moinen ajatus olisi tuntunut mahdottomalta, tänään se ei naurata. Jos ihmiset eivät enää halua lukea ja ostaa kirjoja, kirja-ala surkastuu. Hyväkään kirja ei myy itse itseään. Jotta yksikin voisi ansaita elantonsa tällä alalla, on kirjoja osattava myydä, saatava ihmisissä syttymään halu ostaa kirjoja - kovakantisia, pehmeäkantisia, sähköisiä tai minkä muotoisia hyvänsä - ja pulittaa niistä hinta, josta tekijänpalkkiot ja palkat maksetaan. Ihmisten kulutuskäyttäytyminen muuttuu jatkuvasti. Kansalaisten kukkarosta, ajasta ja huomiosta kisataan konsteja kaihtamatta. Miten varmistamme että kirja pärjää kisassa?

Kirja-ala on pysyvien arvojen ala. Hiljaisuus, rauhallisuus ja pitkäkestoisuus ovat kirjalle suotuisan kasvu- ja elinympäristön tunnusmerkkejä. "Vain muutos on pysyvää" ja "Muutos on mahdollisuus" ovat konsulttikielen hokemia, jotka enimmäkseen ärsyttävät meitä. Onko yleinen muutosvastarinta siis kirja-alalla jotenkin hyväksyttävämpää kuin muilla aloilla? Tämä on vaarallinen harha. Kirjailijan luova työ - koko kirja-alan alkujuuri ja lähtökohta - pysyy ytimeltään samana, mutta kirjojen kustantamiseen, markkinoimiseen ja myymiseen liittyen monien asioiden on uudistuttava ympäristön mukana. Muutosta ei voi pysäyttää. Se edellyttää meiltä kykyä ja halua kehittää toimintaamme, oppia ja keksiä uutta, viedä alaa näkemyksellisesti eteenpäin.

Kirja-ala on uudistumisen haasteen edessä ja keskellä. Onko haaste meille liian vaikea? Olisiko parasta, että jättäisimme sen muiden alojen bisnes- ja teknologiaviisaammille osaajille, joilta innovaatiojohtaminen ja prosessien pyöräyttäminen globaaliin digiaikaan sujuisi meitä sutjakkaammin? Ei hitossa! Kirjallisuuden ja lukemisen asia on aivan liian arvokas jätettäväksi sellaisten tahojen käsiin, joille se ei ole ydinasia, kaikki kaikessa, intohimo ja välttämättömyys. Kirja-alan ihmisten tärkein tehtävä on saattaa tarinat ja lukijat yhteen. Tuota ydintä ei saa hukata. Suomi esittäytyy Frankfurtin kirjamessejen teemamaana vuonna 2014. Olemme syystä ylpeitä kirjallisesta kulttuuristamme, maineestamme lukijakansana. Mutta painottuuko juhlintamme tuolloin loistavaan menneisyyteemme vai voisimmeko kertoa maailmalle myös kirja-alamme uudesta uljaasta tulevaisuudesta? Olisiko mahdollista, että olisimme edelläkävijämaa, jossa elinvoimainen kirjallisuus ja vahva lukemiskulttuuri ovat osa ihmisten elämää myös tulevaisuuden maailmassa? Uskon että pystymme siihen, jos vain haluamme. Paljastan korttini: Tämä on agitaatiopuhe. Kirjallisuuden asia on meidän. Saken är vår, molemmilla kotimaisilla kielillä. Aikaa ei ole hukattavaksi. Työ kutsuu.

Mutta nyt on Finlandia-palkinnon aika. Finlandia-palkinto perustettiin vuonna 1984, ja se jaetaan tänä vuonna 28. kerran. Se on suuruudeltaan 30 000 euroa, ja summa on saajalleen verovapaa.

Vuoden 2011 Finlandia-palkinnon valitsijalautakunnan puheenjohtajana toimi kulttuuritoimittaja Hannu Marttila ja jäsenenä toimittaja Tuula Ketonen alias Olga K ja suomentaja Kristiina Rikman. Suuri kiitos teille työstänne. Innostuksenne, antaumuksenne ja rohkeutenne tekivät vaikutuksen. Kirjailijat Eeva-Kaarina Aronen, Kristina Carlson, Laura Gustafsson, Laila Hirvisaari, Rosa Liksom, Jenni Linturi - Suomen Kirjasäätiön puolesta haluan onnitella teitä lämpimästi Finlandia-palkintoehdokkuudesta. Toivomme että ehdokkuus siivittää ja innoittaa työtänne nyt ja aina.

FINLANDA-PALKINNON EHDOKKAAT 2011

Valintalautakunnan perustelut:

Eeva-Kaarina Aronen: Kallorumpu (Teos)

"Luulitko, että tiesit kaiken elämästä marsalkka Mannerheimin kodissa?", huutaa ainutkertaisen elokuvan mainosjuliste. Tämän elokuvan tekeminen on Kallorummun punainen lanka. Lukijaa kuljetetaan Kaivopuiston talossa seurapiiri-illallisilta palvelusväen arkeen, ja läsnä on kuuluisan vuokralaisen lisäksi aina talon salaperäinen asukki, jonka tarina kehittyy jännittävästi auki romaanin edetessä. Myös isänsä varjossa kasvanut Sophie-tytär on mukana, sivullisena ja vieraantuneena pummaamassa isältään rahaa elämään pieniin menoihin, ja kutsuilla kohdataan loistava laulajadiiva Aulikki Rautawaara. Marraskuiseen päivään 1935 tarkentuva romaani laajenee oivaltavaksi aikakauden kuvaksi. Moni asia talossa ja Helsingissä ei ole aivan sitä miltä näyttää, ja miehen ja naisen kalloista yhdistetyllä tiibetiläisellä rummulla on oma tärkeä roolinsa tässä tarinassa.

Kristina Carlson: William N. päiväkirja (Otava)

Kristina Carlsonin päiväkirjaromaani omalaatuisen jäkälätutkija William Nylanderin viimeisistä vuosista on ällistyttävä ja pisteliään hauska sukellus vanhan, katkeran ja jääräpäisen tiedemiehen maailmaan. Pariisissa lähes erakkona jo kolmekymmentä vuotta eläneen tiedemiehen elämänpiiri on ahdas, ystäviä ei juuri ole, rahasta on pulaa ja ravinto niukkaa. Silti William N. päiväkirja on täynnä pieniä kauneuden kokemuksia ja teräviä havaintoja yhteiskunnasta ja ympäristön eläjistä. William sanoo, Carlsonin suulla, ajattelevansa itseään joskus taiteilijana, jota ei ymmärretä omana elinaikanaan, jonka teosten todellisen arvon vasta jälkimaailma tajuaa. Carlsonin romaanin myötä William Nylander nousee kuin yhdeksi suomalaisen taiteen kultakauden Pariisin kävijäksi.

Laura Gustafsson: Huorasatu (Into)

Naisen esihistoria ja patriarkaatin komeimmat kukat Aatamista nykytoimiston valkokaulustyöläisiin naurattavat, itkettävät ja kauhistuttavat lukijaa Olympokselta nykyaikaan astuneiden jumalten hengästyttävässä kyydissä. Välillä lennähdetään vainajien valtakuntaan - lähtöportilla lukee tietysti HEL - ja toisaalla tavallisten kuolevaisten työvoiman vuokraustoimisto Pimp&Pimp mainostaa itseään monimielisesti "pitkän perinteen vaalijaksi". Laura Gustafssonin hurjalla palolla taidokkaasti kirjoittama esikoisromaanin on tekijänsä mukaan vähän kuin Raamattu, lyhyempi vain, ja henkeä riittää loppuun asti. Gustafsson visioi vielä täydellisen maailmankin: bordelleista tehdään maatalouspuoteja. Lukutaitoisten naisten määrä nostetaan sataan prosenttiin. Kivuton synnytys ja miesten e-pilleri keksitään. Ja joku löytää ihan oikeasti täydellisen miehen.

Laila Hirvisaari: Minä, Katariina (Otava)

Historiallisten romaanisarjojen kirjoittajana valtavan tietomäärän ja paikallistuntemuksen hankkinut Laila Hirvisaari on kirjoittanut uransa kunnianhimoisimman ja ehkä myös henkilökohtaisimman teoksen. Kuvatessaan Venäjän juonittelevaan hoviin miltei lapsena kihlatun saksalaisen prinsessan raskaita vuosia epäluuloisen ja tasapainottoman anopin tyrannoimana, paikoin karmeissa oloissa ja hengenvaarassa kirjailija lainaa muistelijan äänen vuosikymmeniä vanhemmalle Katariinalle, jonka tekemisiä ja tekemättä jättämisistä luotetuin ystävä kommentoi. Viimeisen sanan saa kuitenkin aina Katariina itse, nainen joka otti elämänsä omiin käsiin ja nousi Venäjän yksinvaltiaaksi. Rakenne toimii mestarillisesti. Minä, Katariina on suomalaisen historiallisen romaanin huippuja.

Rosa Liksom: Hytti nro 6 (WSOY)

Rosa Liksomin romaania lukiessa tuntuu kuin kohtaisi kirjallisuuden paljaimmillaan, vastasyntyneenä ja ensi huutoon valmistautuvana. Hytti nro 6:n kieli on ylittämättömän taitavaa, täsmällistä, kuvallista ja yllättävää kuin Isaak Babelin ja muiden Venäjän ensimmäisten vallankumousvuosien avantgardistikirjailijoiden. Neuvostokevääseen 1986 ajoittuva kertomus kuljettaa kahta toisilleen tuntematonta matkustajaa, suomalaista opiskelijatyttöä ja nelikymppistä venäläistä machoa ja murhamiestä samassa hytissä Moskovasta halki Siperian ja lopulta Ulan Batorin kautta Mongolian vuorille. Polveileva matka on mahdollista nähdä myös vapautumisrituaalina, elämän kullekin tarjoamien vaihtoehtojen kuormittamana harhailuna muistojen ja pelon ahdistavista lokeroista avaran taivaan alle, sinuiksi itsensä kanssa. "Kuolleen taivaanrannan takana on aina elämää.

Jenni Linturi: Isänmaan tähden (Teos)

Jenni Linturin esikoisromaani pohtii elämää ja kuolemaa, ja niiden väliin jäävää syyllisyyttä. Vapaaehtoisena suomalaiseseen SS-pataljoonaan lähtenyt, nyt kahdeksankymppinen ja dementoitunut Antti Vallas selaa muistojaan, joissa menneisyys ja nykyhetki, sotatoverit ja perheenjäsenet sekoittuvat hämmentäväksi kaaokseksi. Suomeen jääneen Kaarlo-serkun pikkusieluinen elämä on terävä vastakohta syyllisyyden repimän Antin kohtalolle. Linturi kirjaa Antin Kaukasuksella näkemät ja tekemät julmuudet autenttisen oloisina päiväkirjamerkintöinä; sodanjälkeinen elämä Helsingissä, kesken jääneet opinnot ja avioliitto Leilan kanssa avaavat lukijalle näkökulman elämänotteensa menettäneen miehen ja tulevaisuuteen katsovan naisen arkeen. Isänmaan tähden on vähäeleinen ja syvälinen romaani. Se ei mässäile sodan raakuuksilla vaan pakottaa miettimään mitä elämästä jää käteen. Kaarlon kädestä järven pohjaan vajoava Antin muistikirja vie lopullisesti mukanaan menneisyyden salat.

2010

Mikko Rimminen NENÄPÄIVÄ

Mikko Rimmisen kolmas romaani Nenäpäivä kertoo Hakaniemessä yksin asuvasta, ihmisrakkaasta Irmasta. Paljon emme tiedä, mutta jollain tavalla Irman elämä on liikahtanut sijoiltaan. Lähimmäisen kaipuussaan hän ajautuu soittelemaan ovikelloja sekä omassa naapurustossaan että Keravalla, jonne hän sattumalta päätyy. Peitetarinaksi Irma keksii olevansa Taloustutkimuksen kyselytutkija. Ikävä kyllä kysymykset ovat jokseenkin hämäriä, tutkimusmenetelmät outoja ja selitykset hatarahkoja.

Rimminen on kirjoittanut uskomattoman hellän, jysäyttävän surumielisen ja tolkuttoman hauskan kertomuksen ihmisrakkaudesta. Ihminen on lämpöhakuinen ohjus. Niin on Irmakin. Hän tarttuu toimeen, toimi vain on väärä. Rimmisellä on nerollinen kyky saada lukija rakastamaan maailmaa kaikkienensa.

Kirjastoluokka 84.2
Sidottu, suojapaperi
130 x 197 mm
339 sivua
Graafinen suunnittelu Johannes Nieminen
ISBN 978-951-851-327-1
www.teos.fi

Mikko Rimminen (s. 8.4.1975) on helsinkiläinen kirjailija. Ennen menestysromaanejaan, Pussikaljaromaani (Teos 2004) ja Pölkky (Teos 2007), Rimminen on julkaissut kaksi runokokoelmaa sekä kirjan Hämärä luonto (Tammi 2001) yhdessä Kyösti Salokorven kanssa. Rimmisen esikoisromaani Pussikaljaromaani oli ilmestyessään valtaisa arvostelu- ja myyntimenestys, se sai Kalevi Jäntti -palkinnon ja oli Nenäpäivän tapaan Finlandia-palkintoehdokkaana. Pussikaljaromaani on käännetty saksaksi, ruotsiksi, hollanniksi, venäjäksi ja latviaksi. Kirjaan perustuva elokuva saa ensi-iltansa syksyllä 2011.

Nenäpäivä ilmestyi lokakuussa ja sai heti loistavan vastaanoton: "Mikko Rimmisen kolmas romaani on suurenmoinen yksinäisen naisen selviytymistarina. (-) Rimmisen proosan tunnusmerkki on jäljittelemätön tyyli ja sen karnevalisoivaa hauskaa kasaavat kohtaukset", kirjoittaa kriitikko Mervi Kantokorpi (HS 2.10.).

Lisätiedot, arvostelukappaleet ja haastattelupyynnöt:
Jussi Kaisjoki / jussi.kaisjoki@teos.fi / p. 050 523 9404

Finlandia-palkinto 2010 Kulttuuritoimittaja Minna Joenniemi

Uljas nuoruus! Sen läpinäkyvä seitti verhoaa ihoasi, olkapäilläsi se kimaltaa aamukasteena, rintakehän vaaleanpunaiset nännit kukkivat ...

Siteeraus on Pentti Holapan runosta. Finlandia-palkittu 82-vuotias Holappa oli juuri puhelimesta kertonut, että hän esittäisi tämän runonsa Radio Suomen Runoraadissa. Mahtavaa. Holappa ravistelisi radiossa yhtä ikään liittyvää tabua: vanhuksen eroottisia tunteita. Puhelin soi uudestaan. Minulle tarjottiin kunniaa valita tämän vuoden Finlandia-voittaja. Tulin itse ravistelluksi.

Olen tähän mennessä nuorin diktaattori, 39-vuotias. Otan iän esille, koska ikään liittyvä hämmennys on läsnä yhteiskunnassamme ja myös niissä kuudessa teoksessa, jotka sain esiraadilta luettavakseni. Iästä tuntuu olevan tarvetta puhua Suomessa, jossa nuoruuden yläikärajaa on pitkään noussut, vanhaksi koetaan itsensä entistä myöhemmin ja valta on nyt siirtymässä suurilta ikäluokilta jopa suoraan lapsenlapsille.

Tänä vuonna myös palkintoehdokkaiden kirjoittajat ovat keskimääräisesti aiempaa nuorempia. Mutta eiväthän he enää nuoria ole ja he pohtivat romaaneissaan enemmänkin tasapainoista aikuisuutta, elämän ehtoota ja ajatusta siitä, että ikääntyminen jalostaisi.

Riikka Pulkkinen Totta kuvaa viisaasti, aistikkaasti ja ajankohtaisesti kolmen sodanjälkeisen sukupolven suhdetta rakkauteen ja toisiinsa. Kuoleman edessä ja salatun rakkaussuhteen paljastuessa, perheen sisäiset valtasuhteet muuttuvat. Haavoja aukeaa, mutta syntyy myös mahdollisuus kohdata iän ja roolien ohi tasavertaisempina ihmisinä.

Erik Wahlström Flugtämjaren eli Kärpäsenkesyttäjän on revittelevä tämän ajan näkemys, siitä millaisessa Suomessa ja miksi Johan Runeberg nousi valtakunnan runoilijaksi ja millainen vaimo Fredrika oli. Wahlströmin Runeberg on kirjoitettu täyteen räjähtävää vihaa. Ikääntyminen ei suurmiestä jalosta.

Joel Haahtelan Katoamispisteessä keski-ikäistyvä mies etsii kuolleen kirjailijan arvoituksesta ratkaisuja omaan elämäänsä ja työstää samalla eroaan. Markus Nummen Karkkipäivässä on ratkaisevaa, että aikuiset pysähtyvät kuuntelemaan lasta.

Aleksandra Salmelan 27 eli kuolema tekee taiteilijan on raikas teos kipuilusta aikuisuuteen liittyvien odotusten ja todellisuuden kanssa.

Erityisesti Salmelaa mutta myös muita ehdokkaita haluan kiittää rohkeista rakenneratkaisuista. Tämän vuoden palkintoehdokkaissa on käytetty perheautoja ja metsästettäviä eläimiä kertojina, lapsen mielikuvituspuhetta, kirjallisten tyyllilajien vaihteluita ja aikahyppyjä erittäin ammattitaitoisesti tarinan ehdoilla eikä itsetarkoituksellisesti.

Suhde ikään siis kiinnostaa minua, mutten valitse voittajaa yhden teeman pohjalta. Tai vaikka siksi, että Suomea ravistelisi terveellisesti, jos pienelle kielialueellemme ilmeisen loistavasti kotiutunut ulkomaan kansalainen voittaisi Finlandian.

Vuoden 2010 Finlandia-palkinnon voittaa Mikko Rimmisen romaani Nenäpäivä.

Valitsen Irman. Mikko Rimminen on luonut keski-ikäisen naisen, joka elää arkea, jota moni Suomessa pelkää. Päivät vaan tumpsahtelevat paikalle ja matkoihinsa niin kuin ne tekevät silloin, kun elämä on kutakuinkin kunnossa.

Mutta elämä ei ole oikein kunnossa. Irma ei ole töissä. Ei ole työyhteisöä tai sukua. On aikuinen poika, jonka elämästä ei ota selvää.

Ilmaisen huonekasvin takia Irma soittaa ovikelloa Keravalla ja päätyy väärään kotiin. Koska virheitä on hankala myöntää, Irma tekeytyy taloustutkimuksen kyselijäksi. Kahvittelu Irjan luona pahkakellojen natkeessa on niin mukavaa, että Irma jää koukkuun. Luo itselleen kuvitteellisen työn kyselijänä.

Nenäpäivä on romaani imusta toisten luo. Kertomus siitä, millaiseen hätäratkaisujen sumaan ihminen voi päätyä, jotta saisi kypsällä iällä uuden ystävän. Nenäpäivä on hellästi kantaaottava romaani.

Toistettu totuus on, että aikuinen ihminen on vastuussa teoistaan. Eri asia on, että kuinka paljon kullakin on kykyä ja voimia elämäänsä hallita. Rimmisen rakentama Irma on ylivirittynyt itsetietoinen ihminen, joka kuulee järjen äänen, mutta jota vietit vievät ja tunteet heittelevät.

" Oli pakko kääntyä liittymästä ja suikahtaa Keravaan niin kuin johonkin ruskeaan, tahmeaan samanaikaisesti houkuttavaan ja ahdistavaan suklaakastikkeeseen."

Rimmisen kieli on ainutlaatuisen pursuavaa. Irma on luovaan luokkaan kuuluvan kirjailijan keino päästä itse kuokkimaan tavallisten ihmisten erilaisiin keittiöihin. Rimminen poksauttelee päähenkilönsä mieleen uusiosanoja ja ajatuksia sademetsää siivoavista pikkulinnuista eli töpöliputtajista moottoritien nopeuksilla. Muodostuu ajatusruuhkia. Ei ihme että Irma ylikuumenee ja nenä kolhiintuu. Hän on hitaampi eläjä. Irma ei uskalla käyttää poikansa autossaankaan nelosvaihdetta. Kolmonen ei toimi. Joten Nenäpäivä sisältää kirjallisuushistorian hitaimman ja äänekkäimmän takaa-ajon, jossa Irma ajaa poliisit rinnallaan Keravalta Helsinkiin kakkosvaihteella.

Nenäpäivän huumori haastaa perusnegatiivisuuden ja kääntää mustan valoisaksi. Keski-ikäinen täti-ihminenkin taipuu hyväksymään, että nykynuoriso voi olla hyvätapaista. Valitsen Irman, joka toivoo, että oltaisiin vaan yhdessä ja mukavia toisillemme. Nenäpäivän lukemisen jälkeen, se tuntui oudosti mahdolliselta.

FINLANDIA-PALKINNON JAKOTILAISUUS 2.12.2010

Avauspuhe Minna Castrén

Arvoisat kirjailijat, hyvä mediaväki, kustantajakollegat, kirjan ystävät.

Finlandia-palkinnon jakopäivä on suomalaisen kirjallisuuden juhlapäivä. Huomion keskipisteeseen nostetaan tänään lopulta vain yksi ainut romaani, mutta juhlimme samalla suomalaista kirjallisuutta laajemminkin. Vaan missä kunnossa sankarimme tätä juhlapäivää viettää?

Kirjallisuuden virallista kuntotestiä tai Pisa-tutkimuksen kaltaista vertailevaa todistusaineistoa en voi marssittaa esiin, mutta omia hoksottimia kummempaa mittaristoa ei tarvita toteamaan, että kotimainen kirjallisuus on varsin hyvässä iskussa.

Hiljaiseloa se ei totisesti ole viettänyt. Se on noussut lööppeihin, kohuttanut ja puhuttanut. Kirjallisuus sosiaalistuu, verkottuu, digitalisoituu. Se vahvistaa asemiaan valkokankailla, kanavilla, näyttämöillä. Sillä on vainu uusista mahdollisuuksista ja halu laajentaa reviiriään.

Elinvoiman merkkinä pidän sitä, että vuoden uutuustarjonnassa on runsaasti niin arvostettujen mestarien uusiutuvan luomisvoiman näyttöjä kuin vahvoja esikoisteoksiakin. Suomalainen kirjallisuus on muuttunut yhä moniäänisemmäksi. Tämä näkyy kerronnan, tyyllilajien ja aihepiirien rikkaassa kirjossa. Kirjallisuutemme ammentaa perinteistä ja historiasta, elää kanssamme nykyajassa ja arjessa, vie toisiin todelluuksiin, irrottautuu ja irrottelee. Monikulttuurisuus versoo. Kirjailijan tie suomen kieleen ja kirjallisuuteen ei kulje enää välttämättä äidinmaidon kautta, vaan muitakin reittejä on. "Suomalainen romaani" voi tarkoittaa muutakin kuin "Suomen kansalaisen kirjoittamaa romaania".

Kuinka on mahdollista että Suomen kokoisessa maassa kasvaa niin monia maailmanluokan huippukapellimestareita? Tieto-Finlandia -voittajateoksessaan Vesa Sirén valottaa ilmiötä ja sen taustoja. Musiikin kieli ei kääntäjää kaipaa. Kielimuuria on pidetty esteenä sille, että kirjallisuudessamme voisi tapahtua jotain kapellimestari-ilmion kaltaista. Kirjallisuutemme voimasta kertoo, että kuluneena vuonna on saatu nähdä villien unelmien käyvän toteen: suomalaiset kirjailijat ovat nousseet kansainvälisen kirjamaailman huomion polttopisteeseen. Kirjailijoiden ja heidän kustannusoikeuksiensa myynnin parissa sinnikkäästi työskennelleiden ihmisten panostus kantaa hedelmää. Kirjojemme lukijakunta laajenee ja kansainvälistyy. Kun kiinnostus saadaan syttymään, sillä on tapana levitä. Onnistumiset poikivat lisää onnistumisia. Syntyvä lausunnonantajien, kääntäjien ja ulkomaisten, käänöskirjallisuutta

julkaisevien kustantajien verkosto mahdollistaa suomalaisen kirjallisuuden laajemmankin esiintulon maailmalla.

Monesti toistettu tosiasia on, että ystävän, tuttavan tai arvostetun tahon suositus myy kirjan tehokkaammin kuin yksikään maksettu mainos. Se avaa ja jakaa yksityisen lukukokemuksen. Suositteleva antaa äänensä teokselle, asettuu sen puolestapuhujaksi. Henkilökohtaisen suosituksen voima on uskomaton. Se voi murtaa välinpitämättömyyden, ennakkoluulojen, kulttuuri- tai kielimuurien kaltaiset esteet. Hyvä kertautuu, suosituksesta liikkeelle lähtenyt kiinnostus ja innostus voi saada lumivyöryn kaltaista joukkovoimaa. Tämä kirja-alan ja kaikkien lukijoiden ainutlaatuinen "salainen ase" on käytössämme niin kotimaassa kuin maailmanvalloituksessakin. Käyttäkäämme sitä. Kirjallisuutemme ansaitsee ja tarvitsee monenlaisia tukijoukkoja, puolestapuhujia, viestinviejiä.

Aina välillä kyseenalaistetaan pitääkö ja voiko kirjallisuutta kilpailuttaa. Finlandia-palkintojen olemassaolon tarkoitusta perustellaan seuraavasti: "Palkinnoilla halutaan edistää lukuharrastusta, saada huomiota Suomessa julkaistulle merkittävälle kirjallisuudelle, tuoda teoksia mahdollisimman laajalti lukijoiden tietoisuuteen ja edistää niiden myyntiä." Minä tulkitsen, että kyse on pohjimmiltaan suosittelevuudesta. Vuoden uutuuksien joukosta raadit valitsevat ne kirjat joita haluava suositella ja diktaattori näistä yhden jolle antaa kaikkein vahvimman suosituksensa.

Finlandia-palkinnon valintalautakunta - puheenjohtaja, filosofian kandidaatti Marianne Bargum, jäsenet, suomen kielen tutkija, tietokirjailija Lari Kotilainen ja viestintäkonsultti Kirsi Piha - olette tehneet suuren työn josta saamme teitä kiittää. Erityiskiitos lämpimistä, älykkäistä ja vivahteikkaista perustelusanoistanne, joihin summasitte lukukokemuksenne ja valintanne. Sytytite halun lukea ehdokaskirjoista joka ikisen.

Kirjailijat Joel Haahtela, Markus Nummi, Riikka Pulkkinen, Mikko Rimminen, Alexandra Salmela, Eric Wahlström - Suomen Kirjasäätiön puolesta haluan onnitella teitä kaikkia lämpimästi Finlandia-palkintoehdokkuudesta.

Nyt pyydän kulttuuritoimittaja Minna Joenniemeä astumaan lavalle ja kertomaan meille mikä näistä ansiokkaista ehdokasromaaneista voittaa vuoden 2010 Finlandia-palkinnon.

Marianne Bargum

Puhe Finlandia-palkintoehdokkaiden julkistamistilaisuudessa

HYVÄÄ HUOMENTA KAIKILLE KIRJAN YSTÄVILLE! GOD MORGON KÄRA BOKVÄNNER!

Kaikkein ensimmäiseksi tahtoisin kiittää kanssaraatilaisia. Tottuneita lukijoita, ahkeria ja tunnontarkkoja, mutta ennen kaikkea avoimia: olette päästäneet romaanit lähelle, jopa uniin asti, kuten lukuisissa hyvin rakentavissa keskusteluissamme on käynyt ilmi.

Ne kirjat jotka ovat pysyneet mielen pohjalla pisimpään ovat nyt tällä listalla, joka on syntynyt yksimielisen, vaikkakin loppumetereillä vaikeankin seulonnan tuloksena. Jokainen kirjallisuuden ystävä ymmärtää miten julma tehtävä on valita reilusta sadasta raadille lähetystä romaanista vain kuusi.

Kirjasäätiö joka meidät valitsi tähän vastuulliseen tehtävään on toisaalta tarjonnut meille näköalapaikan, joka antaa mahdollisuudet lausua jotakin yleistä romaanikirjallisuuden tilasta tällä hetkellä, ja niistä teemoista jotka kirjailijat ovat kokeneet itselleen läheisimmiksi.

Monta nykyhteiskunnan polttavaa teemaa nousee esiin. Maahanmuutto, avio-ongelmat, lasten heitteillejätto, työelämän ongelmat ja työelämästä syrjäytyminen ovat toistuvia teemoja. Seksuaaliset kokeilut, sukupuoliroolien rajojen ylitys ja identiteeteillä leikittelyt, arkaiset myytit ja sodat. Historia kiehtoo edelleen.

I synnerhet när det gäller den finlandssvenska romahösten är det uppenbart, att både författarens egna, släktens och Finlands historia är det allt överskuggande temat. Om man fick önska sig något, är det kanske litet mer av aktuella nutidsskildringar, en problematik som också har skymtat fram i den litterära diskussionen i höst.

Tiedämme kaikki, että jokainen lukutapahtuma on subjektiivinen, siihen kietoutuvat lukijan omat mielikuvat ja menneisyys tavalla, jota joskus on vaikea eritellä. Henkilökohtaisesti koin hieman hämmentävänä niin monen kirjailijan kuvaamat ikääntyvän äidin ja hänen perheensä väliset kireät suhteet. Toistuvana teemana on myös kirjailijan itsetarkastelu, ja kirjailija-päähenkilön yritys ottaa maailma hallintaansa. Hieman kärjistäen tuntuu siltä, että suomalainen kirjallisuus ei suinkaan ole kriisissä, runsas esikoisromaanien tarjonta on jo sinänsä merkki siitä, mutta kirjailijat, ovatko he jonkinlaisessa kriisissä? Usean romaanin päähenkilönä on kirjailija, jolta kirjoittaminen ei oikein suju, tai sitten probleemana on kirjailijan suhde kritiikkiin ja yleisöön.

Lopuksi hurskas toivomus: Finlandia-palkintoprosessin päämääränä ei ole meidän mielestämme pelkkä maaliin tulo, vaan tärkeätä on että monta hyvää kirjaa nostetaan esiin ennen kuin valonheittimet kohdistuvat lopulliseen palkinnonsaajaan. Tässä kirjakaupoilla ja medioilla on oma vastuunsa.

FINLANDIA-PALKINTOEHDOKKAAT 2010

Valintalautakunnan perustelut:

Joel Haahtela: Katoamispiste (Otava)

Joel Haahtelan Katoamispiste on tarina, josta välittyä arvostus ja ihailu toista suomalaista kirjailijaa kohtaan; kirjassa etsitään Raija Siekkistä monella tasolla. Haahtelan kerronta on taitavaa ja koukuttavaa, tiivistä ja visuaalista. Katoamispisteessä tarinan keskiössä on kirjailija ja kirjailijuus. Haahtela kertoo kirjailijan kriisistä, jos näin halutaan ilmaista, mutta toisen kirjailijan kautta ilman marttyyrimäisyyttä. Katoamispiste on samalla selkeä ja mystinen tarina, jossa jokainen lause on harkittu ja hallittu, ja joka muodostaa eheän ja mieleenpainuvan kokonaisuuden.

Markus Nummi: Karkkipäivä (Otava)

Markus Nummi kertoo tarinan kahdesta näkökulmasta, lapsen ja aikuisen. Lapsen tarinan loogisuus alkaa muovautua aikuiselle vasta aikuisen maailman kautta. Järjettömästä tulee järkevää ja lapsesta tulee näkyvä. Nummen tarinan hyväntekijä ei eroa tavallisesta ihmisestä hyvyydellään tai hienoudellaan vaan on tavallaan aika vastahakoinen auttaja, joka sattumalta kohtaa vaikeassa tilanteessa olevan lapsen ja pikkuhiljaa päättää tai ajautuu kantamaan tästä vastuuta. Nummi ei

kerro meille miten meidän pitäisi toimia, vaan kirjallisuuden kautta näyttää miten voisimme toimia ja mitä siitä ehkä seuraisi. Nummi kertoo tarinan siten, että se vie lukijan mennessään aina liikuttavaan loppuun asti. Ja pistää ajattelemaan asioita kirjankin yli.

Riikka Pulkkinen: Totta (Otava)

Riikka Pulkkinen teoksen alkusivuilla on dramaattinen lause: "Kaikki tapahtui niin nopeasti: tähystys, koepala, tuomio". Saatuaan tuomion urallaan menestynyt psykologian tutkija Elsa haluaa tulla kotiin. Siellä häntä hoivaavat aviomies, tytär ja tyttärentytär, joka sattuman kautta pääsee perille isovanhempien avioliitossa vaietun "toisen naisen" tarinasta. Nuoren Eevan ja naimisissa olevan Martin rakkaustarinasta tulee romaanin pääasiallinen teema, jonka kautta kirjailija luotaa syyllisyyden ja anteeksiannon ikuisia kysymyksiä. Riikka Pulkkinen taidokas kerronta kiehtoo, ja hänen romaanihenkilönsä viipyvät lukijan mielessä pitkään.

Mikko Rimminen: Nenäpäivä (Teos)

Alussa romaanin yksin elävä päähenkilö Irma on arvoitus. Hän hakee kontaktia toisiin ihmisiin tekemällä keksittyjä gallup-haastatteluja ovelta ovelle. Poikansa puheluihin hän ei juuri vastaa, ja paras ystävä, lonkeroita lotraava Virtanen ei ole talonmies vaikka ovelta lukee niin. Rimmin kaupunkimaisema on täynnä pimeyttä ja loskaa, ja sen rappukäytävistä huokuu eristyneisyys. Tähän maailmaan kirjailija tuo oman huikean kielensä ja tyyliä, joka kekseliäisyydessään hakee vertaistaan suomalaisessa kirjallisuudessa. Ja mikä parasta: lopussa hänen maailman murjomat romaanihenkilönsä herättävät lukijassa itkun ja naurun sekaista aitoa myötätuntoa.

Alexandra Salmela: 27 Eli kuolema tekee taiteilijan (Teos)

Alexandra Salmelan päähenkilöllä Angiella on tavoite: kuolla Jim Morrisonin, Jimi Hendrixin ja monien muiden taiteilijoiden tapaan 27-vuotiaana ja muuttua legendaksi. Täyttäessään 27 vuotta hän ei kuitenkaan ole vielä edes taiteilija. Päähenkilön sekalaiset yritykset kirjoittaa itsensä kuuluisaksi vievät hänet Prahasta suomalaisen maalaistalon pihamökkiin, jossa suuret toiveet sekoittuvat hykerryttävästi suomalaisen perheen maalaisarkeen. Salmelan esikoisromaanin on meikäläisten oloissa poikkeuksellista näkökulmien ja tyylien ilotulitusta. Kirjailija kuvaa omaan napaansa tuijottavien pienten ihmisen pyrkimyksiä yhtä aikaa pilkaten ja lämmöllä.

Erik Wahlström: Flugtämjaren/Kärpäsenkesyttävä (Schildts)

I sin bok ger Wahlström nya kläder åt nationalskalden Runeberg och hans närmaste krets. Det nationella uppvaknandets centrala gestalter är inte bara klädhängare för stora idéer, utan levande människor. Detta är inte ett försök till historieskrivning, utan författarens tolkning av mannen Runeberg under skaldemanteln: en iakttagare som både njuter av och lider av offentligheten, en familjefar som gång på gång faller för unga flickor, och slutligen en sängbunden gamling, vars enda kontakt med den för honom så kära naturen är försöken att tämja flugor. Wahlströms bok har en rik variation av röster, den både underhåller och väcker tankar.

Erik Wahlström vaatettaa kirjassaan uudestaan kansallisrunoilijamme Runebergin ja hänen lähipiirinsä. Wahlströmin suomalaisuuden synnyn suurmiehet ja -naiset ovat ihmisiä, eivät pelkkiä telineitä, joihin suuret kansalliset ideologiat on ripustettu. Kirja ei ole historiankirjoitusta vaan kirjailijan tulkinta siitä, millainen mies Runeberg runoilijan viittansa alla oli: julkisuudesta sekä nauttiva että kärsivä tarkkailija, nuorista naisista alati innostuva perheenisä ja lopulta sänkyyn

sidottu vanhus, jonka ainoa kosketus rakkaaseen luontoon on yritys kesyttää kärpäsiä. Kirja on monien äänien runsaudensarvi, syvällisen ja kepeän hieno yhdistelmä.

2009

Antti Hyry: UUNI

Meren rannalla pohjoisessa mies on rakentanut taloa jo kauan. Nyt hänen on muurattava uuni.

Uunintekijän pitää tietää ja osata. On hankittava tiiliä, verkkoa, sementtiä ja valusoraa. Pitää laittaa linjalaudat, virittää linjanarut, sekoittaa laasti, aloittaa muuraus - ja jaksaa muurata.

Mies suunnittelee, tekee hankintoja, rakentaa, pysähtyy välillä ja muistaa. Hän miettii sitä, miten asiat ovat ja tapahtuvat toistensa lomassa, toisiinsa vaikuttaen, katoavat tai jäävät. Kevät vaihtuu kesäksi, kesä syksyksi ja talveksi. Vähitellen uuni valmistuu.

Muuraamisen liikeradat katoavat, mutta muuri pysyy, sata vuotta ja ylikin. Jatkuvuudesta, pysyvyydestä ja katoavuudesta on aina kysymys, kun jotain rakennetaan. Siitä otteesta elämään, minkä tekeminen voi ihmiselle antaa.

Antti Hyry syntyi 20.10.1931 Kuivaniemellä ja valmistunut diplomi-insinööriksi 1958. Hän jätti kuitenkin tekniikan heti, ryhtyi vapaaksi kirjailijaksi, ja samana vuonna ilmestyi hänen esikoisteoksensa novellikokoelma Maantieltä hän lähti.

Antti Hyryn teosten keskeisenä aihepiirinä ovat usein lapsuus ja pohjoissuomalainen maaseutu ihmisineen. Proosatuotantonsa lisäksi Hyry on kirjoittanut myös kuunnelmia.

Hyryn teoksia on käännetty ruotsin, saksan ja viron kielelle. Hän on saanut lukuisia palkintoja mm. kirjallisuuden valtionpalkinnon vuosina 1963, 1966, 1969, 1975, 1987, Aleksis Kivi -palkinnon vuonna 1978 ja Suomen kirjailijaliiton tunnustuspalkinnon vuonna 2002. Eino Leino -palkinnon hän sai vuonna 2005 "parhaan proosan ajattomasta kirkkaudesta".

Teokset

Maantieltä hän lähti, 1958, novelleja

Kevättä ja syksyä, 1958, romaani

Kotona, 1960, romaani

Junamatkan kuvaus, 1962, novelleja

Alakoulu, 1965, romaani

Maaailman laita, 1967, romaani

Leveitä lautoja, 1968, novelleja

Novellit 1968, kokoelma

Isä ja poika, 1971, romaani

Silta liikkuu, 1975, romaani

Maatuuli, 1980, romaani

Novellit, 1981, novellikokoelma (kootut novellit)

Kertomus, 1986, novellikokoelma

Mitä saa olla (sisältää romaanit Kotona, Alakoulu, Isä ja poika, Silta liikkuu), 1991

Kurssi, 1993, romaani

Aitta, 1999, romaani
Uuni, 2009, romaani

Lisätiedot ja lehdistökappaleet:

Tiedotuspäällikkö Liisa Riekk, 09 1996 340, liisa.riekki@otava.fi

Finlandia-palkinto 2009
Kulttuurineuvos Tuula Arkio 2.12.2009

Hyvät kirjallisuuden ystävät,
kiitän Kirjasäätiötä minua kohtaan osoitetusta luottamuksesta.

Pyyntö toimia tämän vuoden Finlandia-palkinnon valitsijana tuli täytenä yllätyksenä. Miksi minä? Diktaattoriksi!? Markkinoinnin käsikassarana? Suhteeni palkintoon, jossa ei-asiantuntija on ratkaisemassa maan suurimman kirjallisuuspalkinnon? Nämä välittömästi heränneet kysymykset saivat minut pyytämään muutaman päivän miettimisaikaa.

Eräs ystäväni lähetti minulle viestin uutisen kuultuaan: hieno homma, mutta paineita varmaan tulee. Vastasin, etten usko koska en ole kirjallisuuden asiantuntija. Esiraati kantaa asiantuntijavastuun, minulta edellytetään vain omaan makuuni perustuvaa valintaa. Näin ollen suostuminen tältä osin oli lopulta helppoa. Itse asiassa kyseessä on ollut kaikin puolin kiinnostava toimeksianto.

Sitten kysymykseen taidepalkinnoista ja niiden käyttämisestä markkinointiin. Kaikki tiedämme kuinka mahdotonta on taiteessa jaella ykkös- ja kakkospalkintoja. Kuinka mitataan taiteilijoiden ja teosten paremmuus toisiinsa nähden? Olen toki elämäni aikana toiminut ja toimin edelleen monissa kuvataiteen palkintojuryissä, mutta en vielä missään, missä on kyse näinkin kaupallisesta hankkeesta vielä alalla, jolla en ole ammattilainen.

Olen silloin tällöin esittänyt kysymyksen, mitä tapahtuisi jos esim. kuvataiteita, kirjoja, musiikkia, teatteria, tanssia, elokuvia ei olisi enää saatavilla? Mitä tapahtuisi yhteiskunnallemme ja ihmisten henkiselle hyvinvoinnille? Mistä saisimme eväitä jokapäiväiselle elämällemme? Mielestäni kulttuurilla on itseisarvo ihmisen muiden perustarpeiden rinnalla.

Ne taideteoksen edessä koetut hetket, jolloin suuri kiitollisuus ja joskus jopa nöyryys täyttävät mielen ovat ihmisen elämän voimavara. Ne saavat meidät ymmärtämään kuinka paljon ihminen parhaimmillaan yltyä. Voimaa saa siitä, kun on nähnyt tai kokenut jotakin joka räjäyttää tajunnan, saa aikaan huikaisevan elämyksen tai saa oivaltamaan jotakin täysin uutta tai jotain, joka tekee kipeää. Tällaisia hetkiä ovat minulle olleet vaikkapa hiljainen ihmetyksellinen Pradossa Goyan Koiran katseen äärellä, Barnett Newmanin The Stations of the Crossin maalausten kohtaaminen Washingtonin National Galleryssä tai José Saramagon Kertomus sokeudesta.

Finlandia-palkinto on myynninedistämispalkinto. Ja mikäs siinä. Niin kauan kun se saa ihmiset lukemaan kirjallisuutta sillä on merkitystä. Se pitää painokoneet pyörimässä, mutta ennen kaikkea se saa ihmiset kulttuurin pariin. Ja jos jollakin taiteilijalla on mahdollisuus saada huomattava rahallinen palkinto niin miksi sitä vastustamaan. Pitkän työurani aikana taiteen parissa en voinut lakata arvostamasta taiteilijoita siitä, että he jaksavat tehdä työtään kaikista toimeentulovaikeuksistaan huolimatta.

Kuitenkin samalla on muistettava, että kun yhä kasvava kulttuurin ja viihteen tarjonta sekä yhä suuremmat tapahtumat keräävät kasvavia yleisöjä niin samalla ne kasvattavat yleisöä vaatimaan

aina vain suurempaa ja entistä mediahakuisempaa tarjontaa. Tällöin on vaarana, että taiteesta tulee kertakäyttöinen kulutustuote, jonka arvoa mitataan taloudellisilla mittareilla ja määrillä. Kulutuksesta kulutuksen vuoksi tulee pääasia ja taiteen perimmäinen tehtävä hämärtyy. Siksi yllä kuvatut pohdinnat olivat minulle tarpeen tässäkin tilanteessa.

Ja mitä siis sain luettavakseni. Kuusi päällisin puolin hyvinkin erilaista kirjaa, joista pari olin jo lukenut. Muutamaa muuta lukemaani jäin listalta kaipaamaan.

Kari Hotakaisen, Turukka Hautalan, Marko Kilven ja Tommi Melenderin teokset käsittelevät kaikki suomalaista todellisuutta. Annettu kuva ei ole valoisa. Koveneva työelämä ja markkinavoimat, julkkiskulttuuri, median ääri-ilmiöt, tosi-tv, nettiriippuvuus, väkivalta, rasismi, huumeongelmat vyöryvät ylitsemme. Melenderin teoksen päähenkilö lähtee maasta hakemaan vastauksia muualta, mutta häntä odottaa määränpäässä ehkä vieläkin kovempi todellisuus. Antti Hyry kuvaa myös tätä päivää, mutta teoksessa puhutaankin sitten ihan muista asioista. Merete Mazzarellan faktaa ja fiktiota yhdistävässä Topelius-kirjassa nautin lukea koko kansan satusedän naisasiapohdinnoista, joihin hän joutui tyttäriensä ja näiden tyttärien elämänvalintojen takia. Teos on kiinnostava sukellus vanhenevan Topeliuksen ja hänen aikansa ajatusmaailmaan.

Kari Hotakaisen Ihmisen osa on kirja, jonka toivoisin mahdollisimman monen lukevan. Kirjan päähenkilöön Salmeen, elämänsä kirjailijalle myyneeseen ronskiin, juurevaan, pelkäämättömään ja selkeästi ajattelevaan naishahmoon minä ihastuin ikihyväksi. Tämä nainen, joka lähettää lapsilleen neljää eri vuodenaikaa kuvaavissa postikorteissa elämänviisauksiaan ja käsityksiään elämän perusasioista. Joka ei voi ymmärtää maailmanmenoa ympärillään ja joka yrittää saada jotakin tolkkua lastensa raiteiltaan suistuneeseen elämään.

Kirjan lopussa Salme toteaa, että kirjailijan hänelle maksama raha meni hyvään tarkoitukseen ja toivottavasti myös kaikki se, minkä hän kirjailijalle kertoi. Tähän voin vain todeta, että näin kävi kun Hotakainen tämän kirjansa kirjoitti ja Salmen tarinan meille kertoi.

Viidestä tätä päivää kuvaavasta romaanista yksi on lähtenyt omille teilleen. Antti Hyryn romaanissa Uuni lukija seuraa 400 sivun verran uunin muuraamista ja sen valmistumista. Romaani kuvaa tätä päivää, mutta kaukana kaupunkimiljööstä. Tapahtumat sijoittuvat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta pohjoiseen, meren äärelle isoon pihapiiriin yhden vuodenkierron aikana. Mitään tämän päivän yhteiskunnallisia ongelmia ei sivuta, isoin ongelma taitaa olla postin jakelujärjestyksen järjestyvyys.

Hyryn kirjaa lukiessa lukija joutuu aluksi kysymään itseltään miksi ihmeessä pitää lukea satoja sivuja jonkun uunin yksityiskohtaisesta muuraamisesta, asiasta, josta ei edes ymmärrä tuon taivaallista. Lukiessa kuitenkin kirjan merkitys alkaa pikku hiljaa avautua ja sitä tajuaa lukevansa paljon enemmän kuin mitä arvasikaan.

Tarinan kiireetön kerronta vie mukanaan. Se imaisee mukaansa lähes hypnoottisella tavalla jopa niin, että lukija odottaa malttamattomana Pietarin ja Hannan paluuta Ruotsin matkalta takaisin uunin rakennustöiden pariin.

Hyry kuvaa kiireettömästi ja yksityiskohtaisesti, lakoonista huumoriaan silloin tällöin viljellen, pieniä asioita alkaen eri vaatetuksista ja niiden väreistä, ruoan mauista, kartanon pihan syysmaitikeista ja kaatuneesta tuomesta. Hilla- ja mesimarjaretket ovat tärkeä osa elämää työn lomassa ja ne samoin kuin pihapiiri antavat aiheen hienoihin luontokuvauksiin.

Arjen päivästä toiseen toistuva rytmi yhdessä Hannan kanssa, herääminen aamulla, aamupuuron valmistaminen ja syönte marjojen kera, kuppi kahvia ja pieni lepo, työhön ryhtyminen, sitten lounas,

marjasoppaa tai kirkasta lohisoppaa, rieskaa tai orsileipää, juustoa, kielileikettä, kahviasiniraitaisista mukeista. Päivälepo sen jälkeen pikkupirtin puusängyllä anopin virkkaaman neliskanttisista palasista kootun päiväpeiton alla. Puolen tunnin päiväunet jonka jälkeen lipposet jalkaan ja takaisin töihin. Välillä tehetki kurpitsansimenisen sämpylän tai korpun kera. Ikkunasta ulos katsominen herätessä tai uneen vaipuessa saa lähes minimalistisia piirteitä: "Ruutujen takana ulkona on pitkäoksainen rannan mänty. Se on liikkumatta. Nyt heilahtaa oksa".

Työnteon lomassa Hyry laittaa Pietarin pohtimaan lukuisia kertoja olomassaolon merkitystä ja ajan kulumista. Taivas, meri, tähdet saavat omat pohdiskelunsa. Pietari mietti: "Kävelisinkö vai istuisinko kannolla. Siinä on ihmiselle kysymys. Vai muuraisinko uunia. Kun silloin tällöin muuraa niin kohta se siinä on". Tulee mieleen eräs toinen kuuluisa olemassaoloon liittyvä kysymys.

Kirjaa lukiessa alkoi uunin muuraaminen näyttäytyä minulle yhä vahvemmin allegoriana ihmisen elämän rakentamiselle. Mitkä ovat meidän oman elämämme rakennustiilet, missä kulkevat linjalangat joita ei pitäisi ylittää. Sukulaismies Tapani sen oikeastaan sanoo: "Se siinä on oikeastaan siinä muuraamisessa, ei niinkään se, että saa tehtyä tulisijan, sekin on merkittävää, mutta se oppiminen siinä matkalla". Pietari puolestaan toteaa, että "kun ajattelee sitä liikettä, kun ottaa tiilen käteen, laastia toisella kädellä tuohon ja asettaa tiilen, siihen painaa, oikeaan kohtaan, tämä kaikki jää eikä niitä liikkeitä enää ole, mutta tiili on tuossa paikoillaan".

Hyryn kirja on kuvaus ihmisen elämästä maailmankaikkeudessa kaukana pohjoisessa, luonnon keskellä, kuvaus ihmiselämän perusasioista, hyvästä arjesta ja työn tekemisestä käsin. Kohtuullisen ja hyvän elämän rakennuspuista. Ihmisen olemassaolosta ja ajan kulumisesta.

Oloni oli tyven ja hyvä luettuani Uunin. Olkoonkin, ettei meillä useimmilla ole halua eikä mahdollisuksiakaan Hyryn kuvaamaan elämään, eikä kelloa voi eikä ole syytäkään kiertää takaisin päin niin kuitenkin kirja antoi uskoa siihen, että meistä jokainen voi omilla arvovalinnoillaan vaikuttaa omaan elämäänsä.

Tunnen itseni etuoikeutetuksi voidessani julistaa Antti Hyryn ja hänen teoksensa Uuni tämän vuoden Finlandia palkinnon saajaksi. Lämpimät onnittelut kirjailijalle.

Kirjankustantaja Leena Majander-Reenpää
Suomen kirjasaatiön hallituksen puheenjohtaja

KIRJALLISUUDEN FINLANDIA-PALKINNON JAKOTILAISUUS 2.12.2009

Arvoisat kirjailijat, hyvät median edustajat,
kunnioitetut kustantajakollegat, hyvät naiset ja herrat!

Olen työskennellyt kirja-alalla yli kolmekymmentä vuotta ja ollut aina vakaasti sitä mieltä, että me kustantajat teemme työtä kulttuurin ja sivistyksen toimialalla. Kirjojen sisältöjen merkitys suomalaisille on suunnattomasti suurempi kuin liike-elämän mittareina yleisesti käytetyt toimialan rahavirrat tai alan vaikutus työllisyyteen.

Seurattuani tämän syksyn polemiikkeja mediassa - suoranaista mylläkkää! - olen joutunut miettimään, onko kirjankustantaminen sittenkään sitä mihin olen aina uskonut. Onko kaikki nyt muuttunut?

- Eikö kustannustoiminnan ydin olekaan kirjantekijän ja luotetun kustannustoimittajan hyvässä yhteistyössä?
- Onko keskusteluyhteys ja vuorovaikutus kirjailijoiden ja kustantajan välillä siirtynyt lööppien ja blogien kirkuvaan ja puskasta ampuvaan maailmaan?
- Onko monisatasivuisen elämäkertateoksen tärkeintä antia alkoholismi, mielen sairaudet, perheväkivalta tai inesti?
- Katoaako mediasta asiaansa paneutuvien kulttuurijournalistien ammattikunta, kun yleistoimittajat laativat yleisjuttuja kaikille julkaisualustoille?
- Pitääkö kustannustalojen ylin johto kirjankustannustoimintaa vain ns. tavallisena liiketoimintana, jota loputtomasti systematisoidaan, tehostetaan, tuotteistetaan ja kaupallistetaan?

Hämmentävien kysymysten ja ahdistavien ajatusten keskellä turvaudun omaan credooni, ja sanon sen painokkaasti ääneen:

Menestyksellinen kirjankustannustoiminta ei ole tavallista liiketoimintaa. Se on pitkäjänteinen taitolaji, jossa yhdistyvät luovan kirjallisen työn edistäminen ja sen tulosten saattaminen lukijoiden ulottuville sekä terve, järkevä liiketoiminta. Kirjallisuus ja kirjantekijät ovat syy, miksi lahjakkaat ja näkemykselliset ihmiset hakeutuvat kustantamoihin työhön. Kirjallisuuden sivistyksellinen ja kulttuurillinen merkitys motivoi kustantamojen väkeä ja innostaa meitä jatkuvaan kehittymiseen kiinnostavassa mutta paineisessa ammatissamme.

Toiveikkaasti tulkitsenkin niin, että käyty julkinen keskustelu on osoitus kirjan merkityksestä suomalaisille. Kirja ei totisesti ole yhdentekevä, päinvastoin! Kirjat ja lukeminen sytyttävät ja ravistavat, tunteet käyvät kuumina kirjallisuuden ympärillä.

...

Myös tämän päivän aihe Finlandia-palkinto on herättänyt tänä syksynä poikkeuksellisen kiivasta keskustelua ja ihmettelyä, samoin viime viikolla jaettu Tieto-Finlandia.

Esiraadit ja valitsijat asettaa Suomen Kirjasäätiön hallitus. Raatien valitseminen muistuttaa kompleksisuudessaan männäviikkoista EUn huippuvirkojen täyttämistä. Säätiö pyrkii ottamaan huomioon raatilaisten kirjallisen asiantuntemuksen lisäksi mm. maantieteen, sukupuolen, iän ja kielitaustan. Jääviyskysymyksetkin tulevat pienessä maassa usein vastaan. Kolmijäseniseen esiraatiin aiottu henkilö saattaa myös kieltäytyä tarjotusta tehtävästä, esimerkiksi arvellessaan raatityöskentelyn takia menettävänsä koko syksyn tienestinsä freelancer kirjallisuuskriitikkona. Yhden henkilön muutos voi olennaisesti keikahduttaa esiraadin dynamiikkaa. Kuitenkin, joka vuosi Kirjasäätiön hallitus on ollut raateihin tyytyväinen. Myös julkisuudessa raateihin on suhtauduttu yleensä varsin suopeasti - kunnes ehdokaslistat on julkistettu...

Tänä vuonna sekä Tieto-Finlandian että kaunokirjallisuuden Finlandian ehdokaslistat ovat tuottaneet aivan poikkeuksellista ihmetystä ja hämmästyttä. Kirjallista kenttää aktiivisesti seuraavat kansalaiset ovat reagoineet voimakkaasti: "Mitä ihmeen kirjoja esiraati on ehdolle löytänyt!" On kysytty, etsivätkö raadit kummallisuuksia, ketä on haluttu näpäyttää, omaako häntäänsä raati on halunnut nostaa?

Opetusministeriön ja kirjankustantajien yhdessä perustaman Suomen Kirjasäätiön keskeinen tehtävä on lukemisharrastuksen ja kirjallisen kulttuurin edistäminen. Yhtenä keinona tähän ovat kolme

kirjallisuuden Finlandia-palkintoa.

Oikeudenmukaisuus ei toteudu ehdokkuuksissa saati voittajissa. Ei tässä, kuten ei muissakaan taiteen alaan liittyvissä kilpailuissa. Valinnat ovat aina subjektiivisia, kirjan "hyvyys" on sen lukijan pääteltävissä. Valistuneella lukijalla on oikeus olla eri mieltä esiraatien tai valitsijan kanssa. Nimettömät nettikirjoittajat jääkööt omaan arvoonsa ja muhikoot liemissään.

Kaunokirjallisuuden Finlandia-palkinto, arvoltaan 30 000 euroa, jaetaan tänään 26. kerran. Valintalautakuntaan ovat kuuluneet professori Liisa Steinby puheenjohtajana, kriitikko Olavi Jama ja yhteyspäällikkö Saara Vesikansa. Heidän ehdolle asettamistaan kuudesta romaanista Finlandia-palkinnon voittajan valitsee kulttuurineuvos Tuula Arkio.

Kiitän esiraatia vaativan urakkansa hoitamisesta ja sen seurausten kestämisestä, kiitän myös rohkeaa valitsijaa Tuula Arkiota, jota pyydän nyt nousemaan lavalle palkintoa jakamaan.

Liisa Steinby

Puhe Finlandia-palkintoehdokkaiden julkistamistilaisuudessa 12.11.2009

Arvoisat kirjailijat, arvoisat kustantajien edustajat, arvoisa yleisö

Olemme kokoontuneet tänne kuulemaan, mitkä kirjat vuoden 2009 Finlandia-raati on valinnut tämänkertaisiksi palkintoehdokkaiksi. Voimme aloittaa kysymällä, miksi tällaisia kilpailuja järjestetään. Kilpailujen osakseen saama julkinen huomio panee ajattelemaan, että kysymys on muustakin kuin kustantajien myyminenestämiskampanjasta. Kirjallisuudelle myönnetään edelleen tärkeä asema kulttuurissamme, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että juuri kirjallisuus on ainoa taiteen laji, jota kaikki oppilaat opiskelevat koulussa ensimmäisestä viimeiseen luokkaan.

Mikä tekee kirjallisuudesta näin tärkeää? Kysymys on relevantti, koska jo joitakin vuosikymmeniä sitten luovuttiin 1800-luvun ja 1900-luvun ensi puoliskon vallitsevasta käsityksestä, jonka mukaan kirjallisuus on kansakunnan kulttuurin ja itsetiedostuksen ydin ja kansallinen itsetiedostus puolestaan perusta ja perustelu sille, että kansakunta on kykenevä myös poliittiseen itsenäisyyteen. 1950-luvun modernismin yhteydessä kirjallisuutta alettiin meilläkin tarkastella ei niinkään kansallisen identiteetin rakentamisesta käsin kuin yhtenä taiteena muiden taiteiden joukossa - kenties kuitenkin sellaisena, joka suoremmin ja selvemmin kuin muut reagoi siihen, mitä yhteiskunnassa, maailmassa, ihmisen maailmassa olemisen tavassa juuri nyt on tapahtumassa. Tätä voisi kutsua eurooppalaiseksi käsitykseksi kirjallisuudesta ja kirjailijuuudesta: kirjallisuudessa oleellista on sen esteettinen ulottuvuus, mutta kirjailija on myös älykkö, joka analysoi ja tarvittaessa kritisoi yhteiskuntaa, asenteita ja elämisen tapoja, mittaa asioita moraalisiin mittapuuihin, etsii ja esittää vaihtoehtoja ihmisen elämiselle.

Kirjallisuuden julkisuuskuvassa ja kirjallisuuden funktioiden käsittämisessä on viime vuosikymmeninä kuitenkin tullut yhä voimakkaammin esille tälle vaihtoehtoinen tarkastelutapa, jonka mukaan kirjallisuus on yksi ajanvietteen muoto siinä kuin television viihdeohjelmien katselu, kokkaaminen, golfin peluu tai shoppailu. Kaikki kirjallisuus sisältöön katsomatta olisi siis viihdettä, jonka tuottamisen syyt ovat kaupalliset. Mikäli tämä näkemys pitäisi paikkansa, ei kirjallisuuspalkintojen jakaminen voisi olla muuta kuin osa viihteen markkinakoneistoa. Onko näin - vai onko relevanttia tehdä eroja itse kirjallisuuden sisällä niin, että jokin osa kirjallisuudesta on vakavasti otettavaa kirjallisuutta, joka pyrkii lisäämään maailman ymmärrystämme, tuomaan kriittisiä näkökulmia elämisen käytäntöihimme ja etsimään vaihtoehtoja, kun taas toinen osa tuottaa meille vain lukuhetken kestävän viihtymiselämyksen?

Viihteen ja vakavasti otettavan kirjallisuuden välisen eron tekemistä on pidetty elitistisenä. Miksei kirjallisuuden parissa saisi viihtyä? Kysymys ei kuitenkaan ole viihtymisestä vaan siitä, onko sisältö triviaali vai ei: jännitetäänkö (esimerkiksi) vain sitä kuka on murhaaja ja miten roistot saadaan kiinni, jolloin hyvän ja pahan, syyttömän ja syyllisen käsitteitä ei kyseenalaisteta, vai tarjoaako sisältö meille jonkin uuden oivalluksen, antaako se meille ajateltavaa, tuoko se näkyviimme jonkin uuden mahdollisuuden elää, toimia, suhteutua asioihin.

Tätä nykyä on tavallista väittää, että kirjallisuus on läpeensä kaupallistunut. Väitetään, että kustantajat, jotka aikaisemmin välittivät kirjallisuuden kansallisesta ja kulttuurisesta tehtävästä, nyt välittävät vain kannattavuudesta, jolloin suositaan erilaisia viihteen muotoja tai kaavamaista sarjatuotantoa. Miltä tämä väite näyttää vuoden 2009 kirjasadon perusteella?

Selvästi viihdekirjallisuuteen kuuluvia teoksia on lähetetty raadille runsaasti arvioitaviksi. Jännityskirjallisuus - dekkari ja trilleri - ovat näistä suosituin laji. Näihin kuuluvissa teoksissa ihmiskuvaus on yleensä mustavalkoista, ja juoni koostuu syyllisten määrittämisestä ja roistojen takaa-ajosta. Muita viihteen lajeja ovat historiallinen romanssi, jossa historiallisessa miljöössä sankari ja sankaritar saavat lopulta toisensa ja paha saa palkkansa, sekä naisille tarkoitettu nykyaikaan sijoittuva viihteen muoto, jota voisi kutsua "naistenlehtiromaaniksi" ja jossa naisen elämän ongelmia käsitellään samalla kepeydellä kuin naistenlehdissä. Moni tällaisista romaaneista, joiden sisältö ei ole huomion arvoinen, on sujuvasti, vauhdikkaasti, jotkut hauskastikin kirjoitettu.

Näitä sisältönsä ja asioiden käsittelytapansa puolesta selvästi vihteeseen luettavia teoksia oli lukemissamme noin 130 teoksessa kuitenkin selvä vähemmistö. Vakavasti otettaviin romaaneihin kuului sotaromaaneja, historiallisia romaaneja ja henkilökuvaromaaneja, joiden kohteena on joku reaalinen menneisyyden tai nykyisyyden henkilö. Niihin kuului myös erilaisia humoristisia tai satiirisia teoksia; sillä satiiri tai huumori ei suinkaan merkitse, ettei romaani voi kuulua vakavasti otettavaan kirjallisuuteen. Loput vakavasti otettavista romaaneista voidaan kenties jakaa henkilösuhteisiin keskittyviin romaaneihin sekä romaaneihin, joissa henkilöiden toimintatapojen ja heidän välistensä suhteiden taustaksi rakennetaan näkyviin joitakin yhteiskunnallis-historiallisia tekijöitä. Kun kysymme, miten ihmisten kokema todellisuus ja nyky-yhteiskunta tulevat esille tämän hetken kirjallisuudessamme, viimeksi mainittu ryhmä nousee eniten huomion kohteeksi.

Muutokset työelämässä ja näiden vaikutus ihmisten välisiin suhteisiin sekä ihmisen kuvaan itsestään tulevat esille useissa romaaneissa. Tämä tarkoittaa ennen muuta kaikenkattavan kaupallistumisen ja sen mukanaan tuoman ihmissuhteiden välineellistymisen, hyväksikäyttämisen ja hyväksikäytetyksi tulemisen, kokemusta. Kirjoista löytyy uskapitalistinen yrittäjä, joka hallitsee nurkanvaltauksen, pörssikeinottelun ja oikeaan aikaan tehdyt konkurssit, keinottelija, joka kehittää lähi-ihmissuhteiden kaupallistamisen sisältävän pyramidihuijauksen, hoitoalan yrittäjä, joka saa loistavan idean vanhusten itsepalvelutalosta, ja "nilkki", huumeita ja laitonta viinaa välittävä pikkurikollinen, jonka toiminta on yhtä rationaalisen harkittua kuin kenen tahansa liikemiehen. Kari Hotakaisen, Tommi Melenderin, Jussi Siirilän kirjoissa esiintyy henkilöitä, jotka ottavat tarjottuihin rooleihin kriittistä etäisyyttä ja ovat läpikotaisin kyllästyneitä toimimaan mielikuvien myyjinä tai sarasvuolaisen sisäisen sankaruuden saarnaajina. Romaaneissa nousevat esille rasistiset ennakkoluulot ja rasistinen väkivalta, työttömien ja syrjäytyneiden toivottomuus, mediajulkisuuden poliittiseen ja kulttuurielämään tuomat vääristymät, tyttökauppa ja vanhusten huollon puutteet. Suomi-kuva, joka näissä romaaneissa piirtyy esiin, on kaukana lintukodosta. Voidaan sanoa, että yhteiskunnallisesti "tiedostavassa" kirjallisuudessamme Suomi näyttäytyy lähinnä pahoinvoinnin yhteiskuntana. Lämpikaupallistunut, epähuumaniksi koettu maailma kuvataan usein pikemmin kyynisesti ja alistuneesti kuin syy-yhteyksiä osoittaen ja vaihtoehtoja esittäen.

Näkisin, että tämä yhteiskuntaamme - tämänhetkiseen maailmaamme - kriittisesti suhtautuvan kirjallisuuden avuttomuus näkemänsä pahoinvoinnin edessä on yhteydessä siihen, miten juoni tai tarina rakennetaan näissä

romaneissa. Yhteiskuntakriittisessä kirjallisuudessa tapahtumisen kulku seuraa tavallisesti henkilöistä ja heidän välisistään suhteista, heidän pyrkimyksistään ja niistä olosuhteista, joissa he elävät. Esimerkiksi Balzac otti 1800-luvun puolimaissa tehtäväkseen kuvata, miten rahan valta oli Ranskassa syrjäyttänyt perinteiset arvoasetelmat ja valtamekanismit. Hän rakensi romaaninsa siten, että lukija seurasi henkeään pidättäen, miten sankari joutuu turmioon asettamansa vekselin kasvaessa sen siirtyessä kädestä käteen tai miten sankarin arvomaailma ja toimintatapa muuttuvat hänen tullessaan provinssista Pariisiin luomaan karriääriä itselleen. Realistisen, yhteiskuntakriittisen romaanin keskeinen väline oli Balzacille juuri juoni: juonen logiikan kautta paljastui yhteiskunnan toimintalogiikka, joka näin otettiin reflektion ja kritiikin kohteeksi. Suomalaisessa nykyromaanissa ei juonta juuri koskaan rakenneta tällä tavoin.

Hämmästyttävien tämänkertaista Finlandia-aineistoa koskeva havainto onkin, että niissäkin romaneissa, jotka haluavat puhua tästä maailmasta eivätkä halua vain viihdyttää lukijaa stereotyyppisellä tuotteella, juoni erittäin usein on rikoskirjallisuuden tapaan väkivalta- ja jännitysjuoni. Tämä ei toki koske kaikkia näitä romaaneja, mutta kylläkin suurta osaa niistä. Murhien, itsemurhien, tappojen, kuolemantuottamusten, silpomisten ja vakavien väkivallanteiden täsmällistä lukumäärää vakavasti otettavissa romaneissa emme tulleet laskeneeksi, mutta arvelen niitä olevan keskimäärin enemmän kuin yksi per romaani. (Jakauma ei ole tasainen: kaikissa niitä ei esiinny lainkaan, monissa taas useita.) Tällöin laskuista on jätetty pois "normaalit" kuolemantapaukset sekä ne väkivaltaiset kuolemat ja onnettomuudet, jotka ovat hyvin motivoituja itse romaanien maailmasta käsin, kuten esimerkiksi kuolemat ja silpoutumiset sotaromaneissa tai kun romaanissa nostetaan nimenomaan teemaksi väkivaltaisuus jollakin nykyelämän alueella (esimerkiksi kansainvälisessä tyttökaupassa). Muissa tapauksissa onnettomuudet ja väkivallanteot eivät ole motivoituja realistisessa mielessä vaan ainoastaan siinä retorisessa mielessä, että ne hätkähdyttävät lukijaa. Näyttää suoraan sanoen siltä, kuin suuri osa kirjailijoista ajattelisi, että ainoa keino lukijan mielenkiinnon ylläpitämiseksi ovat väkivaltaiset juonen käänneet.

Kuolemien ja pahoinpitelyjen kirjo on suuri. Itsemurhan voi tehdä esimerkiksi hirttäytymällä, hukuttautumalla tai ampumalla, murhan tai tapon veitsellä, tyynyyn tukehduttamalla tai pillereillä, työntämällä ihmisen alas jyrkanteeltä tai ulos ikkunasta tai paaskaamalla hänet seinään. Ihminen voi kuolla vahingossa liikenneonnettomuudessa - parhaimmillaan tällaisia onnettomuuksia on neljä yhdessä romaanissa - mutta esimerkiksi myös siten, että äiti pudottaa vauvan kiviportaalle, poika tönäisee tytön vesiliukumäen kaidetta vasten, metsässä juoksija saa tikun silmänsä ja sitä kautta aivoihinsa, nuori mies tönäisee tyttöystävää niin, että tämä kierii portaat alas ja kuolee, äiti istuu jalka ojennettuna, lapsi kompastuu, törmää seinään ja taittaa niskansa. Silpomisessa ihmiseltä voidaan leikata kieli tai häneltä voidaan iskeä kirveellä sormi, henkilö voi mukiloida toisen tajuttomaksi lyömällä häntä kivellä päähän tai ilman sitä (jolloin lukija voidaan jättää jännittämään, kuoliko asianomainen). Erona dekkareihin on lähinnä, että nyt tappaja, pahoinpitelijä tai toisen kuoleman vahingossa aiheuttaja näkyy voivan olla suurin piirtein kuka tahansa. Toisinaan motivoinniksi tarjotaan henkilön vaikeaa lapsuutta, mutta usein syyksi riittää kiukustuminen, tai sitten kyseessä on silkka onnettomuus. Ihmiset näyttävätkin paitsi hyvin väkivaltaisina myös hyvin helposti rikki menevinä.

Tekisi mieli uskoa, että kirjailijat haluavat tällä ihmisen hauraudella symbolisesti ilmaista nykyihmisen maailmassa olon tunnetta: olemisemme on epävarmaa, haurasta ja onnettomuuksille altista. Ihmisten väkivaltaisuudella toisiaan kohtaan voitaisiin symboloida tilaa, jossa olemme sisäistäneet "heikoin lenkki ulos" -etiikan: meidät on saatu näkemään muut ihmiset kilpailijoina ja saaliina, joita voimme kohdella siten kuin omien päämääriemme kannalta on edullisinta. Uskottavampi kuin tämä symbolinen tulkinta on kuitenkin oletus, että kirjailijat rakentavat romaaneihinsa jännitysjuonen siksi, että he olettavat lukijan tarvitsevan tällaista pitääkseen juonta kiinnostavana. Kirjailijat eivät jaksakaan uskoa niin kuin Balzac, että paljastamalla juonen kulussa nykyelämän todellista logiikkaa lukijan mielenkiinto voidaan pitää yllä. Ei toisin sanoen uskota kirjallisuuden olevan kiinnostavaa muuten kuin viihteen kaavoja noudattaen. Tämä tekee niistäkin kirjailijoista, jotka voisivat puhua meille merkittäviä asioita nykyihmisestä ja hänen maailmastaan, kaupallisen viihdytyskoneiston osia.

Huolimatta tästä silmiinpistävästä trendistä raadin lukemista kirjoista löytyi kuitenkin useita hienoja teoksia, joissa ihmisen olemista tässä maailmassamme kuvataan ja pohditaan mielenkiintoisella tavalla. Kuusi tällaista, keskenään sangen erilaista teosta on nyt päässyt palkintoehdokkaiksi. Yhdestä valitsemistamme teoksista on syytä mainita tässä erikseen: olemme näet valinneet yhdeksi palkintoehdokkaaksi dekkariksi luokiteltavan teoksen - mikä näyttää olevan räikeässä ristiriidassa sen kanssa, että olen edellä kritisoinut vakavasti otettavaa kirjallisuutta nimenomaan dekkarisoitumistendenssistä. Kyseinen teos ei kuitenkaan mielestämme ole merkittävä dekkarilajin edustajana vaan päinvastoin dekkarilajin kyseenalaistajana. Siinä ei pääasiassa ole murhamysteerin selvitys ja syyllisen takaa-ajo vaan se, mistä psykologisista ja yhteiskunnallisista edellytyksistä käsin väkivaltarikos syntyy ja miten traumatisoivasti se vaikuttaa kaikkiin niihin, jotka sen kohtaavat. Näin kyseinen teos de-trivialisoi dekkarilajin ja toimii siis juuri päinvastoin kuin ne vakavasti otettavan kirjallisuuden teokset, jotka eivät usko kiinnostavaa juonta voitavan saada aikaan ilman tappamisia ja väkivallantekoa ja vievät näin vakavasti otettavaa kirjallisuutta triviaalikirjallisuuden suuntaan.

FINLANDIA-PALKINTOEHDOKKAAT 2009

Turkka Hautala: Salo (Gummerus)

Turkka Hautalan esikoisromaanin aiheena on suomalainen pikkukaupunki ihmiskohtaloineen. Puheenvuoron saa yksi salolainen kerrallaan, ja kirjan rakenne on ketjumainen. Näkökulmien kirjo ulottuu ahdistuneesta tehtaanjohtajasta arjen laupeustekoa harjoittavaan nakkikioskin myyjään, mutta henkilöitä yhdistää yksinäisyyden kokemus. Hautala ottaa hahmoikseen pieniä, arkipäiväisiä ihmisiä ja osaa nähdä heidän toimiansa humoristisen puolen. Romaani on kirjoitettu notkealla kielellä eri rekistereitä, kuten murretta, hyödyntäen. Salo rakentaa mosaiikkimaisesti täydentyvän kuvan tämän päivän lama-Suomesta, ja kirjailijan katse on tarkka ja tuore.

Kari Hotakainen: Ihmisen osa (Siltala)

Kirjamessuilla kirjailija tutustuu nappikauppiaseen, joka myy hänelle 7000 eurolla elämäntarinansa. Lukija saa tällä rahalla ison siivun suomalaisen elämänmenon ja yrittäjyyden historiaa. Pienyrittäjän puurtaminen on nykypäivänä korvautunut mielikuvien myynnillä ja loputtomilla palavereilla. Kari Hotakaisen romaani on samanlainen kuin hänen rajoittamattoman markkinatalouden rikki lyömät ihmisensäkin: asiakaslähtöinen mutta vahvasti muutosvastarintainen, yhteiskuntakriittinen, lämmin ja älykäs.

Antti Hyry: Uuni (Otava)

Hyryn romaanissa lukijan mielenkiinto ei kohdistu juoneen eikä henkilökuviin. Kuvaukseen leivinuunin rakentamisesta ei sisälly dramaattisia käännteitä. Pinnalta katsoen Hyryn teksti muistuttaa sellaisia modernisteja, jotka rakentavat tekstinsä yksinkertaisista esinemaailman havainnoista korostaakseen maailman kokonaishahmotuksen puuttumista. Hyryn ihminen sen sijaan on arkisia askareitaan suorittaessaan kotonaan maailmassa. Hänen tekonsa saavat merkityksensä mielekkäästä paikastaan elämisen kokonaisuudessa. Arkielämän kuvaus avautuu näin kosmokseksi, jossa ihminen elää hänelle kuuluvaa elämäänsä.

Marko Kilpi: Kadotetut (Gummerus)

Kilven teos räjäyttää dekkarilajin konventiot, koska huomio ei siinä kohdistu rikoksen selvittämiseen älyllisenä pulmana ja rikollisen takaa-ajoon, vaan rikos otetaan siinä vakavasti psykologisena, humanis-moraalisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Väkivaltarikollinen nähdään psyykkisesti epänormaalina, samalla kun hän saa yllykkeen toimintaansa yhteiskuntaamme leimaavasta mediajulkisuuden tavoittelusta; poliisit kuvataan psyykkisesti stressaantuneina joutuessaan kokemaan väkivaltarikokseen sisältyvää inhimillistä hätää ja julmuutta, eikä rikoksen uhria tarkastella ainoastaan täpärän pelastumisen tai kuoleman vaihtoehtojen kannalta vaan otetaan vakavasti mahdollisuus, ettei "pelastunut" ole saamiensa psyykkisten vammojen takia enää koskaan kykenevä normaaliin elämään. Kilven teos osoittaa, miten syvästi traumaattinen kokemus väkivaltarikos on kaikille niille, jotka sen kohtaavat.

Merete Mazzarella: Ingen saknad, ingen sorg (Söderströms/Atlantis)

Merete Mazzarellan roman skildrar en dag i den 79-årige Zacharias Topelius liv nyanserat och med inlevelse, medan kontextualiserandet av hans tänkesätt i det gällande tidssammanhanget skänker skildringen en försynt ironi. Å ena sidan är romanen en studie i ålderdom med allt vad den innebär: minnen, avstånd, förluster, känslor, omvärderingar av det upplevda, även tvivel på ens tidigare gärningar och tankar. Å andra sidan är boken en studie i 1800-talets finska mentalitet genom betraktandet av en av tidens centrala kulturgestalter. I Topelius för det mesta av kvinnor bestående familjekrets framträder i synnerhet kvinnofrågan i dess olika historiska skeden.

Merete Mazzarella: Ei kaipuuta, ei surua (Tammi)

Merete Mazzarellan romaani kuvaa 79-vuotiaan Sakari Topeliuksen yhtä päivää vivahteikkaasti ja myötäläen, samalla kun päähenkilön ajattelutavan näkeminen sidoksissa hänen omaan aikaansa tuo kuvaukseen mukaan hienovaraista ironiaa. Romaani on yhtäältä tutkielma vanhuudesta: muistamisesta, menettämisestä, tunteista, asioiden saamien merkitysten jälkikäteisistä muutoksista, aiemmin tehtyyn ja ajateltuun kohdistuvista epäilyksistäkin. Toisaalta se on tutkielma 1800-luvun suomalaisesta mentaliteetista yhden keskeisen kulttuurisen hahmon, Topeliuksen, kautta. Hänen naisvaltaisen perhepiirinsä kautta tulee esille erityisesti naiskysymys erilaisine historiallisine vaiheineen.

Tommi Melender: Ranskalainen ystävä (WSOY)

Tommi Melenderin romaanissa etsitään ystävyttä maailmassa, jossa siitä on tullut katoava luonnonvara. Romanin alussa julkkisluennoitsija jättää firmansa ja karkaa ranskalaiseen pikkukaupunkiin samaistuneena Gustave Flaubertin inhoon nykyaikaa kohtaan - ja kohtaa täällä tämän päivän eurooppalaisen todellisuuden eräiltä sen pimeimmiltä puolilta. Melenderin romaanin taitava kompositio yhdistää aikalaiskuvaa eurooppalaisen kirjallisuuden perintöön ja synkkiä, pessimistisiä sävyjä epäröivään uskoon ihmisten välisen solidaarisuuden, ystävyden ja rakkaudenkin mahdollisuuteen.

Finlandia-palkittu Sofi Oksanen
Vanha ylioppilastalo, Helsinki 4.12.2008

Hyvät kuulijat ja kirjallisuuden ystävät,

Kirjallisuus, taidelaji, ei ole urheilua, jossa voi mitata suoritusten paremmuutta. Siksi kirjallisuuspalkinnot, joissa on useita ehdokkaita, mutta vain yksi voittaja, ovat kirjailijan kannalta tietyllä tapaa kiusallisia, vaikka ne edesauttavatkin kirjallisuuden tuomista yleisön tietoisuuteen, kuten minulle on kerrottu. Kiitän siis Suomen kirjasäätiötä, joka mahdollistaa Finlandia-palkinnon. Koska en ollut kuvitellut moisen kunnian lankeavan osakseni enkä ole vielä ehtinyt toeta asiasta, pidän parhaimmaksi keskittyä puheenvuorossani kiittämään ihmisiä ja tahoja, jotka ovat tehneet kirjailijan työni mahdolliseksi.

Kiitän kaikkia läheisiäni, rakkaita ystäviä ja rakkaita ihmisiä, jotka ovat suoneet henkistä tukea, lukeneet käsikirjoituksiani, auttaneet taustatöissä ja huoltaneet läppäriäni.

Kiitän valtion kirjallisuustoimikuntaa tämän vuoden apurahasta ja kaikkia muita apurahatahoja kollektiivisesti muista apurahoista, jotka ovat mahdollistaneet sen, että olen voinut toimia vapaana kirjailijana. Huolimatta siitä, että apurahoja jaetaan aina liian harvoille kirjallisuusalan ammattilaisille, Suomen apurahajärjestelmä on kuitenkin kansainvälisesti mitattuna varsin ainutlaatuinen ja tarjoaa mahdollisuuksia monille pienen kielialueen kirjailijoille ja runoilijoille suomenkielisen kirjallisuuden kehittämiseen.

Kiitän Kaija Valkoista, joka oli romaanikäsikirjoitukseni ensimmäisiä lukijoita ja entistä opettajaani, Pirkko Saisiota, joka ei suuttunut, vaikka kirjoittaminen kiinnosti minua enemmän kuin opiskelu koulussa.

Kiitän agenttiani Nina Eidemiä, joka on tehnyt tehokasta työtä viedessään muille kielialueille näinkin mahdottoman kielialueen kirjailijaa. Uskokaa pois, suomenkielinen romaani, joka kertoo Neuvosto-Viron kolhoosielämästä, ei lähtökohtaisesti ole se kaikkein kuumin aihepiiri kansainvälisillä markkinoilla.

Kiitän Suomea tämän päivän sananvapaudesta ja toivon Suomen säilyvän maana, jossa sananvapautta, demokratiaa ja ihmisoikeuksia kunnioitetaan ja puolustetaan huolimatta siitä, että reaaliolitiikka on kyvytön tuomitsemaan ihmisoikeusrikkaita, entisiä ja nykyisiä. Ja huolimatta siitä, että energiapolitiikka ajaa yli sen, mikä muuten olisi eettisesti oikein. Edesmennyt sukulaiseni, tarttolainen kirjailija Gustas Pöldman, ei suostunut kirjoittamaan pienintäkään positiivista sanaa Leninistä ja puolueesta ja sai kokea, ettei hänen kirjoilleen löytynyt Neuvosto-Virosta paperia. Hän keskittyi kirjoittamaan luonnosta - turvallisesta aiheesta, mutta hyvin isänmaallisesta rivien välistä. Sekin oli kirjallisen kapinan muoto - ja yksi keino säilyttää virolaista identiteettiä yhteiskunnassa, jonka tarkoituksena oli keinotekoisesti luoda uusi neuvostoihminen. Pienen kansan identiteetti riippuu paljon kielellisestä ja kulttuurisesta vahvuudesta, pitäkäämme siis siitä huolta.

Kiitän Viroa siitä, että Viro onnistui säilyttämään identiteettinsä, kielensä, kulttuurinsa ja itsenäisyystahtonsa vaikeiden vuosien läpi. Kiitän Viroa siitä, että se onnistui kuljettamaan historiaansa suullisena perintönä aikana, jolloin siitä ei voinut kirjoittaa maan sisällä, aikana jolloin ulkovirolaisten tarinat leimattiin propagandaksi. Kiitän Viroa siitä, etteivät miehitykset ja niiden todellisuus onnistuneet lannistamaan maata eikä kansaa, eivät sittenkään, vaikka Viron historia on pitkä surullinen tarina, tyhjä alue Euroopan historiassa, joka on kirjoitettava uudelleen niin, että se

ei enää olisi neuvostonnarratiivin määrittämää. Sama pätee koko Itä-Eurooppaan.

Kiitän tätä aikaa, jonka ei kuviteltu tulevan. Aikaa, jolloin kirjoittamani tarinat voivat vihdoinkin olla julkisia tarinoita, kirjoitettuja tarinoita, kirjoiksi painettuja tarinoita. Kiitän kaikkia edesmenneitä ihmisiä, joiden olisin suonut näkevän päivän, jolloin kirjoittamistani asioista voi puhua julkisesti.

En ole koskaan omistanut kirjojani kenellekään, mutta olisin voinut omistaa Puhdistus-romaanini kaikille väkivaltaa kokeneille, naisille, miehille ja lapsille. Oikeus ei valitettavasti yleensä ole heidän puolellaan ja maailmassa hyväksytään passiivisesti käsittämätön määrä väkivaltaa. EU määritteli raiskaukset sotarikokseksi vasta tänä vuonna. Se on edistystä, vaikkakin hidasta.

Toisiksi viimeiseksi asiaksi haluan sanoa sen, että nyt kello kahdeltatoista eduskunnassa päätetään tai ehkä päätettiin jo Lex Nokiaksi ja urkintalaiksi kutsustusta laista. Toivon että se ei ole mennyt läpi, vaikka epäilen, että juuri niin on käynyt. Toivon kansalaisilta aktiivisuutta asian suhteen, koska eduskunta on jo osoittanut kelvottomuutensa ja epäluotettavuutensa tietoliikennesuojaan liittyvissä kysymyksissä.

Ja viimeiseksi, mutta ei suinkaan vähäisemmäksi kiitän kustantamoani WSOY:tä, kaikkia WSOY:n ihania ihmisiä yhteisesti, mutta erityisesti kullannarvoista kustannustoimittajaani Harri Haanpäättä.

Finlandia-palkinnon jakotilaisuus 4.12.2008

Finlandia-kirjallisuuspalkinto
Pekka Tarkan puhe 4.12.2008

Julkisuudessa on keskusteltu paljon ja syystäkin Finlandia-palkintojen esiraatien työstä, mutta en aio tässä puuttua palkintopoliittisiin kiistoihin. Puhun mieluummin vuoden parhaista romaaneista ja tietysti ennen muuta voittajasta. Sain käyttööni mielenkiintoisen listan ja luin annetut kuusi kirjaa innoissani. Ne ovat mielestäni tasoltaan korkeatasoisia kirjallisia suorituksia, aina esikoiskirjailija Katri Lipsonin työtä myöten. Ehdokaskirjoissa kiinnitti huomiota ennen muuta niiden laaja maantieteellinen kirjo. Romaanien näyttämöinä on sekä Euroopan keskuksia, kuten Arne Nevanlinnan Strasbourg tai Sofi Oksasen Berliini, että syrjäisempiä kolkkia, kuten Oksasen Vladivostok tai Katri Lipsonin Murmansk. Kulttuurimaantieteellinen intohimo on erityisen voimakas Olli Jalosen romaanissa, joka luo uudeksi Jules Vernen klassikon Maailman ympäri 80 päivässä ja vie henkilönsä kunnianhimoiselle retkelle Lontoosta valtamerille ja napa-alueille.

Voi vain hämmästellä Suomen kirjallisuudessa tapahtunutta maailman avartumista. Kun aloitin kriitikkona 50 vuotta sitten, ei voinut kuvitellakaan tällaisia maiseman ulottuvuuksia. Silloin Suomen kirjallisuus pysytteli kotimaan kamaralla. Kai Laitisen valitsemien, vuoden 1958 merkittävimpien romaanien näyttämöinä olivat Oulu ja Kuopio, Kuivaniemi, Saarijärvi ja Somerniemi.

Suomi parka! Nykyisissä romaaneissa kotimaa näyttäytyy kovin surkeassa valossa. Pirkko Saision romaanissa suomalaisuutta edustaa televisiotähtenä menestyvä huijari. Juha Seppälän teos taas näyttää Suomen pakkolaitoksena ja toteuttaa eräänlaista tulehtuneen hermon estetiikkaa. Kiintoisampia tuloksia syntyy, kun etäinen todellisuus ja meille tuttu maailma asettuvat vastatusten. Näin käy Arne Nevanlinnan romaanissa, joka soveltaa modernin romaanin aikakäsitystä ja vie eurooppalaisen kulttuurin iäkkään edustajan suomalaiseen hoitolaitokseen. Sofi Oksasen romaanissa suomensukuinen agraarikulttuuri törmää ekspanstiivisen suurvallan sortokoneistoon. Olli Jalosen romaanissa taas suomalaiset maailmanmatkaajat ottavat mittaa irlantilaisista kumppaneistaan. Teos arvioi äärimmäisiä inhimillisiä ponnistuksia rakkauden ja kuoleman mittapuulla.

Nämä kolme teosta, Jalosen, Nevanlinnan ja Oksasen romaanit, edustavat mielestäni tämänkertaisen ehdokkaiden parhaimmistoa.

Viime aikoina on tullut tavaksi, että menestysromaaneja, esimerkiksi Jari Tervon tai Kjell Westön teoksia, sovitetaan nopeasti näyttämölle, huolimatta niiden kertovasta laveudesta. Sofi Oksanen on valinnut toisen ratkaisun: hän kirjoitti aiheestaan ensin näytelmän ja sitten sen asetelman pohjalta romaanin. Näytelmän ja romaanin erot ovat olleet hänelle alun perin selvillä. Hän on kirjoittanut, että koska proosassa kaikki tapahtuu lukijan päässä, se tarjoaa mahdollisuuksia ja näkökulmia, joita ei voi toteuttaa näyttämöllä. Hän viittaa siihen, että proosan keinoin syntyy täyteläinen maailma, kuva ajan elämänmuodoista ja yhteiskunnasta. Oksasen romaani kertoo tuhoista, jotka kommunismi sai aikaan alistaessaan pienen kansan, mutta se tuo historian rinnalle nykyhetken todellisuuden, sen jolle Veronica Pimenoff antoi romaanissaan Maa ilman vettä nimen "neljäs maailma". Se tarkoittaa yhä voimistuvaa kansainvälistä rikollisuutta, joka alistaa ihmiset, varsinkin naiset nyrkkivallan ja ihmiskaupan uhreiksi. Oksanen osoittaa, miten samanlaisia ovat kommunistisen pakkovallan ja nykyhetken kansainvälisen rikollisuuden toimintatavat. Sekä draaman että romaanin näyttämölle rakennettu ihmiskätkö toimii eri aikoina samaan tapaan yksilön ainoana suojana pahuutta vastaan. Oksasen näytelmää hallitsee voima, joka aikanaan siivitti Minna Canthin tuotantoa. Se voima on kirjailijan suuttumus. Canthin Työmiehen vaimossa se sai piinatun naisen nostamaan aseensa väärintekijöitä kohti. Näin käy myös Oksasella.

Jyrkkä teko ei romaanissa yksin riitä, ja Oksanen onkin kehittänyt näytelmän asetelmaan myyttisen tason. Suvun naisten kohtalon taustalla on sama yksilöllinen tragedia, jossa ensimmäisen ihmisparin jälkeläiset Kain ja Abel joutuvat vastakkain, kun tuonpuoleinen tyranni palkitsi toisen yritykset samalla kun toiselle ei langennut vähintäkään suosiota. Samassa tilanteessa on Oksasen päähenkilö Aliide, joka häviää sisarelleen taistelun rakkaudesta. Onnettomuuden kirous jatkuu polvesta toiseen, ja kun Aliide menee ottamaan vastaan pahuutta pakenevaa nuorta sukulaistaan, hän ottaa aseeseen viikatteen, keskiajan kuolontanssin luurankomiehen aseensa.

Romaanissa raamatullinen myyttiaines sulautuu kreikkalaiseen perinteeseen, antiikin tragediaan, jossa syyttömät ihmiset joutuvat vääjäämättömän kohtalon leikkikaluuksi ja jossa syyllisyys, pelko ja vavistus hallitsevat heidän elämäänsä, sovinnaisen hyvän ja pahan ulottumattomissa.

Jylhän aiheensa Oksanen nivoo vaivattomasti rikkaaseen kudokseen, jossa Viron ensimmäisen tasavallan kulttuuri ja sitä seurannut sairaan ideologian orjuutus näkyvät jyrkkinä vastakohtina. Kertojan suuri kyky aikojen ja paikkojen vivahteikkaaseen kuvaukseen kasvattaa romaanin, samalla kun draama, tragedia antaa teoksen realistiselle ja myyttiselle ainekselle selkärangan, sen ytimen. Kirjan monimielinen nimi Puhdistus on miehittäjien terrorin termejä, mutta viittaa myös sitä seuraavaan vapauden ja itsenäisyyden aikaan. Pohjimmiltaan nimi Puhdistus on kuitenkin peräisin antiikin tragediasta. Se viittaa ennen muuta vanhan kohtalonäytelmän keskeiseen tekijään, jota sanotaan katharsikseksi, puhdistumiseksi. Henkilöiden syytön kärsimys herättää tuskaa ja kauhua, joka lopulta laukeaa vapahdukseen, ankaraan selkeytymiseen. Kun draaman keskitys ja kerronnan moniulotteisuus yhtyvät, Puhdistuksesta syntyy jäntevä, julma ja ehjä kirja. Oksasen saavutus osoittaa romaanimuodon ehtymättömän elinvoiman. Eläköön romaani, eläköön tämän vuoden Finlandia-kirjallisuuspalkinnon voittaja, Sofi Oksanen romaani Puhdistus.

[Anna Kuismin:](#)

[Puhe ehdokaslistan julkistamistilaisuudessa 13.11.2008](#)

Hyvät kirjallisuuden ystävät!

Vuoden romaanisadon kiteyttäminen ilmiöiksi tai trendeiksi kuuluu esiraadin puheenjohtajan toimenkuvaan.

Aloitan maantieteestä. Globalisaatioko on saanut aikaan muutoksen romaanihenkilöjen taustoissa? Kirjoissa on brittejä, venäläisiä, virolaisia, ja niissä vaelletaan Uudessa Seelannissa, kuljetaan Afrikassa tai kierretään maapallo.

Toisaalta on hauska huomata, että Suomen Turku elää useammankin romaanin tapahtumapaikkana.

Kirjallisuuden voisi nähdä eräänlaisena kollektiivisena tietoisuutena ja tiedostamattomanakin, jossa käsitellään ihmisiä askarruttavia asioita. Esille nousee esimerkiksi Estonian uppoaminen. Tai huoli, jonka saa aikaan vanhempien dementoituminen. Vuoden 1918 tapahtumat ovat nekin läsnä.

Leveänä virtana kulkee ihmissuhteisiin keskittyvä, identiteetti-, avio- ja perhekriisejä luotaava proosa. Parisuhde ja perhe ovat valtapelin, salaisuuksien ja petosten näyttämönä - jos kohta kiintymyksen ja rakkaudenkin. Ei kannata lähteä merta edemmäs kalaan, opettaa Petri Tammisen viisas romaani Mitä onni on, ja Mari Mörö käy eroperheen ongelmien kimppuun komedian keinoin romaanissaan Paikkaa ja mieltä.

Useat romaanihenkilöt etsivät poissaolevaa tai kuollutta isäänsä tai äitiään. Oman minän luotausta, totta kai, mutta toisaalta kysymys perheestä, juurista ja yhteisöstä näyttää nousevan nykyisen yltiöindividualismin haastajaksi.

* * *

Onko tämä hyvä romaanivuosi? Nyt liikutaan heikolla jäällä. En ole aikaisemmin lukenut vuoden romaanisatoa, ja vaikka olisinkin, en olisi enää sama ihminen. Kirjat muuttavat lukijaansa, ja saman tekee ympärillämme tapahtuvat muutokset. Vuosi sitten emme tieneet mitään jokelasta, kauhajoesta emmekä finanssikriisistä.

Mistä tunnistaa hyvän kirjan? Kulunut tai ei - hyvä kirja opettaa, auttaa näkemään uudella tavalla. Mutta näkövertaus on riittämätön: Taina Teerialhon hieno romaani Hiljainen kevät tuo esiin kuuloaistimukset ja niiden merkityksen (ja opettaa paljon linnuista). Riku Korhosen moniaineksinen Lääkäriromaanin luo kiinnostavan kuvan nuoresta miehestä 2000-luvulla. Maarit Verrosen hyytävä dystopia avaa silmät pätkätöiden ja turvatoimien maailmalle.

Hyvä kirja saa iloitsemaan kielestä ja tyylistä. Joel Haahtelan Lumipäiväkirja herättää lukijankin muistot ja terästä havainnot. Bo Carpelanin Barndom on kuin runoa. Mutta ei unohdeta Pauli Kohelon tilitystä Ohessa tilinumeroni: sen aseena on parantava nauru.

* * *

Esiraadin lista joutuu aina kritiikin kohteeksi. Miksi ihmeessä tuo, miksei tämä? Kuuluin ennen marisijoihin: miten minua korpesi suosikkini poissaolo ehdokaslistalta, puhumattakaan diktaattorien vääristä valinnoista. Urputin kauan ja hartaasti - kunnes minusta tuli esiraadin puheenjohtaja.

Jouduin vastuuseen kuin vaalit voittanut perussuomalainen.

Oli sisäistettävä kilpailun periaatteet. Romaaneja ei lueta suhteessa kirjailijan aikaisempaan tuotantoon, vaan muihin kilpailuun lähetettyihin teoksiin. Aikaisemmat Finlandia-ehdokkuudet tai palkinnot eivät estä valintaa listalle. Kirjat kilpailevat keskenään, eivät kustantajat, kieli- tai ikäryhmät. Jokaisen esiraadin on aloitettava puhtaalta pöydältä.

Raatimme arvioi tavan takaa omaa toimintaansa. Annoimmeko enemmän pisteitä teknisestä osaamisesta vai taiteellisesta vaikutelmasta? Miten valintoihimme vaikuttivat sukupuoli, ikä, sosiaalinen tausta ja ammatti, puhumattakaan omista kirjallisista mieltymyksistä? Oliko keväällä ilmestynyt kirja vaarassa unohtua kun postiluukku rymisi syksyllä yhä kiihtyvään tahtiin?

Kärsivätkö viimeisinä tulleet kirjat? Miten romaanien tulvassa saattoi nähdä puut metsältä?

"Kulttuuria pitäisi toisinaan harrastaa ylisuurina annoksina. Kirjojen virta on ollut monella tavalla käsittämättömän terapeutista. Älkää ihmiset lukeko kuutta romaania, lukekaa kuusikymmentä!" Näin ilmaisi kokemuksensa raatimme jäsen Saara Taalas, joka vertasi viime kuukausien urakkaa maraton-harjoitteluun maajoukkueen kanssa.

Työ on tehty, kuuden joukko valittu. Kohta saatte kuulla kirjojen nimet. Mutta ennen sitä: jatkakaa ihmettelyä, valitusta, nurinaa. Lyökää rumpua niistä kirjoista, joiden olisi pitänyt olla listalla.

Ja välittäkää innostus, jonka hyvän kirjan löytäminen herättää.

Dosentti, arkistonjohtaja Anna Kuismin

Olli Jalonen, 14 solmua Greenwichiin (Otava)

14 solmua Greenwichiin on tarina kilpajuoksusta maapallon ympäri nollameridiaania pitkin. Brittiläinen aviopari Graham ja Isla, heidän suomalainen ystävänsä Petr Järvi ja myöhemmin myös Petrin pikkuveli Kari matkaavat Greenwichistä Saharan kautta etelämantereelle, sieltä Tyynellemerelle, edelleen Jäämerelle ja Huippuvuorille sekä lopulta takaisin alkupisteeseen.

Tv-formaatin valepukua lainaava tarina on paitsi huikea matkakertomus myös ihmisten keskinäisen kiintymyksen, rakkauden ja sitoutumisen rajojen kuvaus. Romaani kuljettaa lukijaa ajassa ja paikassa, lihan ja symboliikan tasoilla tavalla, joka väistää viihteellisen kehyskertomuksensa yksinkertaistukset. Tulkintoja matkalla tapahtuneesta on monta, mutta julkisuuteen rakennettava tarina on kaikkein valheellisin.

Katri Lipson, Kosmonautti (Tammi)

1980-luvun lopun Neuvostoliittoon sijoittuva tarina kertoo lähes kansallissankariksi nostetun, kosmonautin urasta haaveilevan nuorukaisen ja tämän musiikinopettajan toteutumattomasta rakkaudesta. Näyttämönä on rujo, loskainen Murmansk, jonka sorretuissa ja solvatuissa on tähtiin tähyileviä - ja niitä, jotka eivät heille sitä sallisi.

Kosmonautti on hallittu romaani, jonka täydellisyydessä on samaa kuin Neuvostoliiton jääkiekkomaajoukkueen pelissä 1980-luvulla. Lipson ammentaa naapurimaan kirjallisuudesta miltei pastissiin saakka. Romaani kurottaa mahdolltomalta tuntuvaan: klassisen venäläisen kirjallisuuden eetokseen.

Arne Nevanlinna, Marie (WSOY)

Yhden päivän romaani; sadan vuoden yksinäisyys. Strasbourgilaisnyntyinen Marie elää 1900-luvun viimeistä päivää helsinkiläisessä vanhainkodissa, mutta nykyhetki ja muistot limittyvät ja lomittuvat hänen mielessään, välillä toisiinsa sulautuen. Marie on ironian taidonnäyte ja oivaltava tarina naisesta, joka päättyy Julian parvekkeen kahleista satavuotiaan avuttomaan valse triseen.

Ranskalainen, saksalainen, juutalainen; suomenruotsalainen, suomalainen, venäläinen: Nevanlinna tuo herkullisesti esiin niin ennakkoluulot kuin opportunistiset takinkäännötkin, yhteiskuntaluokkaa unohtamatta. Identiteetit rakentuvat tai ovat rakentumatta kulttuurien törmäys- ja hipaisukursseilla, ja usein kohtaamiset saavat tragikomedian piirteitä.

Sofi Oksanen, Puhdistus (WSOY)

Vuosi on 1992: prostituutioon pakotettu Zara pakenee hyväksikäyttäjäänsä Länsi-Viroon, sukunsa taloon, jolloin hänen tätinsä Allide joutuu kohtaamaan 1940-luvulla tekemänsä häpeällisen petoksen. Taidokas, eri aikatasoja vaihteleva kerronta rakentaa romaaniin vahvan jännitteen. Oksanen hallitsee suvereenisti sekä suuret linjat että yksityiskohdat.

Puhdistus on tarina häpeästä, sen anatomiasta ja perimästä. Romaani näyttää, kuinka yksityinen on yleistä ja henkilökohtainen poliittista. Sodalla on tutun ihmisen julmat kasvot: ihmisruumis arkisine tarpeineen on kaupankäynnin, nöyryytyksen ja petoksen näyttämö sekä avuton todistaja, joka taistelee eloonjäämisestä ideologioiden varjossa.

Pirkko Saisio, Kohtuuttomuus (Siltala)

Pirkko Saision romaanin kertoja, nuorehko toimittaja, on "toinen mies", joka antautuu karismaattisen "hänen" avustajaksi tämän pyrkiessä julkisuuteen. Eletään 1990-luvun vaihdetta, mutta kuvattu resonoi tänäkin syksynä pelottavan tarkasti iltapäivälehtien kertomaan: populistin kuolema paljastaa yllättäviä seikkoja ihmissuhteiden dynamiikasta.

Kohtuuttomuus kertoo pyrkyryydestä ja kansansuosion ailahtelevaisuudesta. Miksi "toinen mies" häikäistyi ja jäi narsistin hyväksikäyttämäksi, jää lopulta selvittämättä; moninaisia ovat kiintymysten ja riippuvuuksien kuviot. Railakkaassa satiirissa kiehuvat viina ja seksi, politiikka ja mediajulkisuus, raha ja vallanhimo. "Kohtuuttomuus" kuvaa osaltaan myös Saision romaanin runsautta ja räikeyttä.

Juha Seppälä: Paholaisen haarukka (WSOY)

Juha Seppälän Paholaisen haarukka on armoton ja tyly romaani, huutavan ääni korvessa, saarna maailman tilasta ja nykyihmisestä vailla ominaisuuksia. Romaani kääntää selkänsä sovinnaiselle estetiikalle. Näennäinen muodottomuus on kuitenkin muotoa, ja kieli on ilmaisuvoimaista ja kirkasta.

"Paholaisen haarukka" viittaa optiseen harhaan. Se kuvaa paitsi romaanin maailmaa, myös sen kerronnan tasoja eli henkilöiden - varainhoitaja, elokuvaohjaaja, verkkotuottaja, sosiologi - välisiä alisteisia rakenteita. Kellosepän hahmon kautta esiin nousee aika ja sen moninaisuus. Mutta historiallisen jatkuvuuden tunne on ylellisyyttä, johon syrjäytetyillä ei ole varaa.

Palkintolautakuntaan kuuluivat dosentti, arkistonjohtaja Anna Kuismin (pj.), kirjailija, kriitikko Karo Hämäläinen ja professori Saara Taalas.

2007

Hannu Väisänen: TOISET KENGÄT

Hannu Väisänen romaani *Toiset kengät* on 1960-luvun nostalgiaa henkivä aistivoimainen kuvaus Anteron nuoruusvuosista. Teos on kaivattua jatkoa kiitetylle omelämäkerralliselle esikoisromaanille *Vanikan palat*.

Anteron perhe muuttaa Oulun kasarmilta tavalliselle omakotialueelle. Isä laatii perheelle kymmenen käskyä ja veljekset totuttelevat elämään maailmassa jossa kaikki eivät kuulu sotilasperheisiin. Talvi-iltoina pojat makaavat rinnakkain lumihangessa tuijottamassa ikkunan läpi naapurin televisiota. Typpitehdas räjähtää yöllä ja koko kaupunginosan väki kerääntyy ihmettelemään taivaan outoja värejä.

Murrosikä tekee tuloaan, Antero alkaa tajuta itsensä perheestä erilliseksi olennoiksi. Ruumis kasvaa ja muuttuu, tuntuu kaipaavan uusia tehtäviä. Antero haaveilee mokkakengistä ja napahousuista, kokee ensimmäiset kaukorakkaudet ja ahdinkotilat tilanteissa joissa hänen odotetaan käyttäytyvän miehen tavoin.

Monenkirjavien kokemusten ja tunteiden pyörteestä alkaa selkiintyä myös varsinainen kutsumus: Antero pyrkii ja pääsee Savonlinnan taidelukioon - ja jättää hyvästit kotikaupungilleen Oululle.

Hannu Väisänen (s. 1951 Oulussa) on maamme tunnetuimpia kuvataiteilijoita. Hän on pitänyt lukuisia yksityisnäyttelyitä ja hänen töitään on ollut esillä useissa yhteisnäyttelyissä sekä Suomessa että ulkomailla. Väisänen asuu nykyisin Ranskassa.

Väisänen esikoisromaanin *Vanikan palat* (2004) sai Kiitos kirjasta -mitalin vuoden antoisimpana kaunokirjallisena teoksena. Kansalliseepoksemme *Kaleva* ilmestyi Väisänen kuvittamana, uhkuvan värikylläisenä laitoksena vuonna 1999. Väisänen esseitä on julkaistu antologioissa ja kolumneja lehdissä.

Hannu Väisänen kirjalliset teokset

Johannes puhuu Prochorokselle, runokokoelma, 1989, Kirjayhtymä

Kalevalan juhluvuoden painoksen kuvitus, 1999, Otava

Vedostuksia. Suomalaista taidegrafiikkaa 2000-luvulta,

yhdessä Tiina Nyrhisen kanssa, 2003, Otava

Vanikan palat, romaani, 2004 Otava (*Seven-pokkarilaitos* 2006)

Toiset kengät, romaani, 2007, Otava

Palkinnot ja tunnustukset

Pro Finlandia-mitali 1993

Kiitos kirjasta -tunnustuspalkinto 2005

Lisätiedot: Yhteyspäällikkö Tarja Kopra, puh. (09) 1996 272, 050-4688 948, tarja.kopra@otava.fi

inlandia-palkinnon jakotilaisuus 4.12.2007 klo 12

Kulttuuritoimittaja Kaisu Mikkola:

"Finlandia-palkinnon loppusuoralla on ollut kuusi teosta, joista jokainen on omalla tavallaan mielenkiintoinen, lukemisen arvoinen. Teokset edustavat romaanikirjallisuuden eri lajeja, mutta niissä on yhteisiä teemoja: perheiden, sukujen kohtalot, sukupolvien väliset suhteet, yksilöiden selviytyminen ja sortuminen, terveen ja sairaan mielen häilyvä raja, taustalla sota ja maailman muuttuminen. Aviolliset ristiriidat, perheväkivalta eri muodoissaan, tekevät rankkoja lukukokemuksia."

Mitä ihmettä?

Eihän tämä ole ollenkaan minun tekstiäni, vaan Paavo Lipposen aloitus vuonna 2005, kun hän oli diktaattorina!

Vuonna 2007 kirjat ovat ihan toisia kuin Lipposen lukemat mutta samat asiat, perheet ja suvut, niiden kohtalot, sukupolvien väliset suhteet, yksilöiden selviytyminen ja sortuminen - nämä teemat ovat tänäkin vuonna yhteisiä nimittäjiä jokaiselle kuudelle, jotka ovat Agneta Aran *Det har varit kallt i Madrid*, Juha Itkosen *Kohti*, Jari Järvelän *Romeo ja Julia*, Sirpa Kähkösen *Lakanasiivet*, Laura Lindstedtin *Sokset* ja Hannu Väisäsen *Toiset kengät*.

Entä terveen ja sairaan mielen häilyvä raja? Ainakin Ara, Järvelä ja Lindstedt käsittelevät enemmän tai vähemmän näitä teemoja.

Taustalla sota tai maailman muuttuminen? Varmimmin Kähkönen ja Itkonen kuuluvat tähän ryhmään.

Aviolliset ristiriidat ja perheväkivalta? Kaikista kuudesta löytyy ainesta myös näihin, vähintäänkin jompaankumpaan.

Finlandia-listan kuuden romaanin perusteella suomalainen pitkä proosa näyttäisi olevan kutakuinkin samassa määrittelytilanteessa kuin kaksi vuotta sitten - siitä huolimatta, että taiteella ja sellaisella viihteellä, joka myöhemmin luokitellaan taiteeksi, on kyky aistia, tunnistaa ja välittää kansakunnan keskeiset ajankohtaiset tunnot selkokielelle, kaikkien tunnistettavaksi.

Kun tämän vuoden Finlandia-valintalautakunta julkisti suomalaisesta uudesta pitkästä proosasta valitsemansa kuusi teosta, se tapahtui heti tuoreeltaan Jokelan koko kansaa järkyttäneiden koulusurmien jälkeen. Tuo tapahtuma joko heijastui tai sen koettiin heijastuneen lopulliseen valintaprosessiin, niin paljon perheiden sisäisiä ongelmia, erityisesti nuorten poikien pahoinvointia, riitti loppusekstettiin, vaikka kotimaiseen kirjasyksyyn mahtui toki muunkinlaisia aiheita.

Jokelan todellisuus ravisteli - näin kuvittelen - Finlandia-esiraadin viimeistelemään oman listansa. Sen jälkeen sisartaiteesta on tullut sivustatukea. Ovathan yhteiskunnallista teatteria kaipaalleet saaneet kansalliselta päänäyttämöltämme selvääkin selvemmän viestin siitä, että toivomukseen rajusta sukupolvenvaihdoistaiteesta on vastattu.

Kaunokirjallisuus pystyy vastaamaan moniin ajankohtaisiin kysymyksiimme. Siitä huolimatta se ei ole journalismia, ei edes tutkivaa journalismia. Sanataiteen tasokkaana edustajana romaanin pitää näinä nopean muutoksen aikoinakin kestää aikaa. Siinä pitää olla niin paljon klassikon aineksia, että se pystyy puhuttelemaan ja koskettamaan muulloinkin kuin loppuvuodesta 2007. Finlandia-voittajaan ei pidä kuulua parasta ennen -päiväys.

Kuuden romaanin joukosta valitsin kirjan, jossa on mielestäni klassikon aineksia ja joka kestää ja ihastuttaa vielä toisella, jopa kolmannella lukemiskerralla. Kirja on kaikki aistit herättävä lukuelämys nuoren pojan suuresta ja kaikki vaikeudet tieltään raivaavasta kutsumuksesta, Hannu Väisäsen *Toiset kengät*.

Väisäsen järjestyksessä toisessa Antero-kirjassa murrosikäisen pojan yksityinen kasvukertomus muuttuu yleisinhimilliseksi selviytymistarinaksi, koskettavaksi romaaniksi siitä, miten taiteilija

syntyy. Väisänen rakentaa aistivoimaisella, fantastisella kielellään fiktiivisen maailmansa, jonka asukkaita ovat kodin, kaupunginosan, koulun ja lähiseudun hellyttävät, merkilliset, surkukupaisetkin olennot, niin ihmiset kuin esineetkin. Kaikkea kehystävä kaupunki on kuin keskeneräinen maalaus, jonka neuvokas Antero keskeneräiseksi jättääkin, mutta siitä pystyy tunnistamaan myös ihan oikean Oulun.

Toiset kengät on kirja muistamisesta, maailman taianomaisesta hahmottamisesta. Sen lumo piilee arjen pienissä ja suurissa ihmeissä. Se pystyy myös antamaan vastauksia heille, jotka esittävät tänä päivänä kysymyksiä poikien ja nuorten miesten pahoinvoinnista, ja uskoa heille, jotka toivovat, että sellaisesta on mahdollisuus selviytyä.

Valinnassani oli kolme vaikeutta. Ne eivät olleet Oulu, Oulu ja Oulu.

Ensimmäinen oli kyllä Oulu.

Toiseksi - se täytyy myöntää - nousi lievästi päätalomainen, näennäisen simppelellä omaelämäkerrallinen rakenne muutamien vahvojen ehdokkaiden kunnianhimoisten ja taitavien henkilöviritelmien rinnalla.

Kolmas, joka pani vielä miettimään ja empimään, tuli ulkokirjalliselta puolelta. Se oli taiteen keskustoimikunnan Väisäselle myöntämä taiteen valtionpalkinto, jota ei kylläkään annettu nimenomaan tästä kirjasta vaan laajemmista ansioista.

Vaikeuksista ensimmäinen eli oululaisuus oli minulle henkilökohtaisesti vaikein. Epäiliväthän monet Helsingissä ilmestyvän printtimedian edustajat, ettei oululainen voi valita oululaista vetämättä kotiinpäin. En muista nähneeni kertaakaan aiemmin, että yhdenkään helsinkiläisen tämän alan diktaattorin - sitten Kai Laitisen päivien - jääviydestä olisi keskusteltu sen vuoksi, että helsinkiläinen diktaattori olisi ollut estynyt valitsemaan helsinkiläisen kirjailijan hyvää teosta voittajaksi.

Kiitokset Suomen Kirjasäätiölle ainutkertaisesta mahdollisuudesta saada kokea, millaista on olla diktaattori! Kiitokset kaikille niille lukuisille tahoille, jotka ovat yllättäen ja pyytämättä tarjoutuneet auliisti jakamaan minulle neuvojaan ja ennen kaikkea:

Onnea Hannu Väisänen ja pitkää ikää kirjallesi Toiset kengät!

Satu Koskimies

FINLANDIA-PALKINTOEHDOKKAIDEN JULKISTAMISTILAISUUS

15.11.2007, Helsinki

Hyvät kirjan ystävät!

Siteeraan Leena Krohnia - ote teoksesta Rapina (1989):

"Kirja kirjoittaa itse itseään omien perustuslakiansa mukaan, jotka määrittellään hiljaisuudessa jo silloin, kun teos on usvaa. Jokaisella teoksella on monta tekijää, eikä ainoastaan kustannusteknisessä mielessä. Itse aika kirjoittaa kirjaa, aikalaisten teot, sanat, muistot ja unet kirjoittavat sitä, ja yhä enemmän minusta tuntuu oikeaan osuvalta lause, jonka kerran luin: ihminen on aikansa lapsi myös siinä, mitä hän kuvittelee kaikkein omimmakseen."

Pitkin syksyä, jo kauan ennen Jokelan tapahtumia, valintaraatimme kohtasi monta huonosti voivaa poikaa, nuorta miestä. Psykkisiä solmuja, viinaa, huumeita. Romaanin näkökulman avasi usein sisko, vieressä kärvisteli neuvoton perhe.

Moni kirjailija, aikansa lapsi, on vastannut siihen mitä hänen ajassaan on tarjolla. Jokelan tragedia näytti jotakin siitä, mitä tässä ajassa on tarjolla.

Tämän vuoden Finlandia-valintalautakunta luki yhdeksänkymmentäneljä teosta. Kirjan ääressä tuli tuon tuostakin haastatelleeksi itseään: miltä nyt tuntuu? Tässä yksi vastaus kysymykseen: raati tunsi lukemisen onnea - mutta millä ehdoin, siihen palaan.

Raadille ei ollut yllätys, että tänään romaanin mukana pääsee myös pörssiin. Sisäsiittoinen meklarikieli kuulostaa tavallisen humanistin korvissa kryptiseltä kalinalta - mutta kyllä se on "ihan jees", jos sitä osaa.

Businessmaailmaan sijoittuvissa romaaneissa käydään monesti hyytävää kamppailua markkinaosuuksien mannasta ja tehdään vimmatusti tulosta. Parhaissa ajankuvaromaaneissa ihmiset arvoineen ja heidän tekonsa kaikkine seurauksineen elävät ja ovat tästä päivästä kotoisin. Kuvaus yltää nautinnolliseen satiiriin.

Tänään romaani kaukonäkee tulevaisuuteen. Mutta kauhuskenaariossa Suomi on saattanut muuttua irvokkaaksi outolandiaksi. Silloin kun nämä näkijät ovat unilukkareina ja kertojina mestareita, heille kuuluu kiitos huonon omantunnon puistatuksista.

Oma historiamme - kansalaissodan kipeät vuodet - on tuottanut tutkittua tulkintaa; silmien eteen kirjailija pysäyttää vavahduttavan lähikuvan toisensa jälkeen. Vielä varhaisempiinkin vaiheisiin on eräissä romaaneissa haasteellisesti tartuttu.

Monessa romaanissa kuuluu nyt minäkertojan ääni. Ja tänään romaani näyttää myös muistin ja muistamisen ihmeen. Se mikä kerran oli tähtiin kirjoitettu, kirjoittaakin nyt itsensä toisin, yltää muistelmaan tuolle puolen ja muuttuu kaunokirjallisuudeksi. Nämä syvätunnustukset suovat lukemisen onnen, joka ei hevin määritelmiin suostu.

Thrillereillä ja kartanoromaaneilla on uskolliset yleisönsä, ja monelle tämän lajityypin kirjat antavat lukemisen korkeinta onnea. Historiallisen romaanin eteen kunnianhimoinen kirjailija tekee tunnollista arkistotyötä; raati pani tämän merkille.

Entä huumori? Kovin vaikeaa on olla hauska. Jos romaanin ääressä naurahteli ääneen, kiitos kirjalle. Onneksi on kielen ja kuvauksen löytöretkeilijöitä - niitä kirjailijoita jotka nyt uusviljelevät tyyliä ja piirtävät lausettaan niin, ettei samalla tavalla tottaviekköön ole ennen kirjoitettu.

Kielen voimasta romaani elää, sykkii. Mutta kovakin huuto lakkaa kaikumasta, jos se syntyi vain kirjoittamisen ponnistuspolton tueksi. Seksin, myyttien ja unien keitos laimenee silloin aika nopeasti, olkoon romaanin keinotekoinen voimakiehi kuinka aistillista tahansa.

Mitä tehdä kielelle, kun teksti on edennyt Leena Krohnin mainitsemasta "usvasta" käsikirjoitukseksi? Raati huomasi, että monesti lukemisen onnen esteenä oli romaanin keskentekoisuus. Teoksesta oli venynyt muodottoman pitkä. Tai sen haurailta pitkospuilla kompuroiva teksti huusi kustannustoimittajan punakynää. Oliko markkinointipaineen alla niin kiire, että kirjailijalta jäi riittävä editoriaalinen tuki saamatta?

Harva romaani on häikäisevän valmis, kun se kirjailijan printteristä tulostuu. Kari Levolan vasta ilmestyneessä teoksessa Kirjailijan työmaat useampikin kirjailija kiittää kustannustoimittajaansa. Olkoon tämä paavillinen, olkoon isällinen tai olkoon äidillinen. Mutta - ollakseen toivossa väkevä, saattaakseen kirjailijan tekstin oikeille urille - mitä kustannustoimittaja tarvitsee? Hän tarvitsee aikaa ja työrauhaa.

Alkusyksystä luin Suomen Kuvalehdestä artikkelin, jossa kolme kirjallisuudentutkijaa piti kirjasyksyä laimeana. Huipputeoksia ei ilmesty, he sanoivat selatessaan kustantajien katalogeja.

Finlandia-raati on yhdeksänkymmentäneljä romaania luettuaan sitä mieltä, että kyllä, laimeita romaaneja ilmestyi turhan monta. Mutta! Mikä ilo oli listata ne laudatur-romaanit, ainakin kymmenkunta, jotka kaikki olisivat voineet olla Finlandia-palkinnon tavoittelijoita. Niistä raatimme lausahтели: - Tätä kirjaa en millään voinut jättää kesken! Teki mieli vain lukea ja lukea!

Tämä oli lukemisen onnea.

Valintalautakunnan perustelut

Agneta Ara: DET HAR VARIT KALLT I MADRID (PQR-kultur)

Agneta Ara rakentaa maagisessa romaanissaan tarinaa muistoista, kaipauksesta, haihtuvasta onnesta. Kuoleman varjo satuttaa perhettä, jossa Bella, André, isä ja äiti elävät. Jännittävän naapurin Troy Malloyn asunnossa on arvoitus: nukkuva Luciana - kuka hän oikein on? Romaanissa kutoutuvat kiehtovasti toisiinsa hylkäämisen ja menetyksen teemat, onni, tämä hetki ja mennyt aika, suru ja muistot. Lasten näkökulman maailmaan Ara avaa koskettavalla tavalla. Kerronnassa on syvää haikeutta; idylli särkyä, mutta lapset selviytyvät - heissä on sisaruuden väkevää elämänvoimaa.

Minnen, längtan och den flyktiga lyckan är de element Agneta Ara använder när hon skriver sin magiska roman. Döden ligger som en skugga över den lyckliga familjen, som består av Bella, André, far och mor. Hemma hos den spännande grannen Troy Malloy finns också den sovande Luciana - vem är hon? Ara tar i den här fascinerande berättelsen upp teman som övergivande och förlust, lyckan i nuet och för länge sen, sorg och minnen. Ur barnets perspektiv öppnar sig en annan värld. I Aras berättande finns ett djupt vemod; idyllen går i kras, men barnen överlever - bandet mellan syskonen är en stark livskraft.

Juha Itkonen: KOHTI (Otava)

Romaani tästä ajasta, tämän ajan arvoista ja ihmisistä. Ministeri Tapani Ansaksen tytär Julia karkaa tsunamin jälkeiseen Thaimaahan. Hän saa peräänsä isän ja Jussi-veljen. Romaanin keskushenkilöksi nousee Tapani, raadollisine tilintekoineen ja muistoineen; myös naissuhteet kuvioivat sekä Tapanin että Jussin tunnerekisteriä. Vihreä maailmanparantaja Julia ja menestyvä salkunhoitaja Jussi hapuilevat toisiaan kohti sisaren ja veljen viharakkaudessa, jonka Itkonen herkästi tavoittaa. Eletyn elämän luotaus, kipeiden ratkaisujen paino, sama veri - tästä syntyy läheisyys, joka toteutuakseen

vaatii rankkaa rehellisyyttä. Kaukana Khao Lakissa he kolme kohtaavat uudelleen itsensä, arvonsa, elämänsä - ja oman hajonneen perheensä.

Jari Järvelä: ROMEO JA JULIA (Tammi)

Jari Järvelä raikastaa ikivanhan tarinan uudeksi. Rakastavaiset Vante (17) ja Julia (13) ovat aivan liian nuoria - muiden mielestä. Romaani vie rakkauden untuvikot tien päälle, hengästyttävälle pakomatkalta. Lapsuuden ja aikuisuuden rajamaalla heitä ajaa takaa uhma, uteliaisuus, he ovat arkoja mutta toistensa voimaannuttamina jopa valmiit väkivaltaan, jos rakkaus niin vaatii. Järvelän tapa nähdä korkea matalan viistovalossa tuottaa herkullisia pyörähdyksiä; jalo rakkaus ei estä huolehtimasta maailman kastemadoista. Vauhdikkaan on the road -kuvauksen lepattavaan kieleen romaanin puhuttu puhe oppoa rentona ja tuorena.

Sirpa Kähkönen: LAKANASIIVET (Otava)

Romaanisarjan neljäs, itsenäinen osa kuvaa vuoden 1941 heinäkuista päivää - sitä ainoata, jolloin Kuopiota pommitettiin. Puutalokortteliin saapuu salaperäinen vieras, kabareetanssijatar Mizzi pikku tyttärineen ja viskipulloineen. Yhteisön elämää Kähkönen kuvaa varmavaistoisen dramaturgin ottein. Helteisinä tunteina, jolloin pahin on jo melkein tapahtumassa, kotirintaman aika seisahtuu. Tuntuu, että näillä naisilla on jäljellä enää vain unelmansa, joihin sota pakottaa tarrautumaan; Mizzin unelma on rakkaus. Omalla tavallaan yrittävät selviytyä myös lapset, joiden kuvauksessa Kähkönen on mestari. Lakanasiivet on monen lukukerran romaani.

Laura Lindstedt: SAKSET (Teos)

Sakset on kipeä, kaunis romaani äitiydestä, äitiyden unelmasta, jonka nainen vimmaisesti haluaa muuttaa todeksi. Tarina elää sanoissa - sekä Marian sisäisessä kielessä että siinä puhutussa kielessä, jolla hän turhaan yrittää saada yhteyden adoptoimaansa lapseen. Vangitseva kertomus ikään kuin kirjoittaa itse itseään, ja vähä vähältä erillisyyden kuvaus antaa uusia avaimia Marian omaan elämänhistoriaan, äitiyden pitkään ketjuun. Mykkänä, mutta välillä kuin parahtaen romaani kasvaa suureksi kysymykseksi tunteista, ihmisten kohtaamattomuudesta, kaipuusta lähelle.

Hannu Väisänen: TOISET KENGÄT (Otava)

Taiteilijan omakuvaromaani, muistamisen kirja. Antero elää murrosikänsä äidittömässä perheessä. Viinaksiin menevä, suuren pesueen vääpeli-isä on teoksen voimahenkilö, jonka hurtti komento tölviä taiteellista poikaa. Niin vaikeata on rakastua, näyttää tunteensa, löytää itsestään mies. Sitä paitsi Anteron sisällä on jo pakahtumaisillaan se taiteilija, joka haluaisi astella varuskuntakaupungista maailmalle - jalassa himoitut morkkakengät. Sanataiteilijan väripalettia käyttäen Väisänen jatkaa nuoruusvuosiensa kertomusta, jonka Vanikan palat aloitti. Elämälle maistuva itseymmärryksen kirja, jota hellä huumori maustaa.

2006

2006 Kjell Westö: Där vi en gång gått (Söderströms) / Missä kuljimme kerran (suomentanut Katriina Savolainen, Otava)

Finlandia-palkinto

Finlandia-palkinnon jakotilaisuus
Vanha ylioppilastalo, Helsinki 7.12.2006

Palkinnon perustelut
Professori Jyrki Nummi

Hyvät suomalaisen romaanin ystävät,

Aloitän kysymällä, mitä yhteistä on missikisoilla, akateemisilla virantäytöillä ja kirjallisuuspalkinnoilla? Ja vastaan: näissä kisoissa tehdään aina väärää valintoja.

Niinpä vuoden 2006 Finlandia-palkinnon esiraati jätti tietysti valitsematta syksyn parhaat romaanit. Sen lisäksi valitusta kuudesta teoksesta kaksi on kirjoitettu ruotsiksi, eikä toista ole edes suomennettu. Toinen romaaneista kuvaa ruotsinkielisiä helsinkiläisiä, toinen taas ruotsalaisen pikkukaupungin ruotsinkielisiä ruotsalaisia - kirjaa ei pelasta yksi tarinaa tungettu finnjävel, jolta sitä paitsi puuttuu puukko ja jonka alkoholisoitumisaste jää epäselväksi. Kaiken kukkuraksi kaksi kilpailuun osallistuneen kirjan tekijästä asuu Ruotsissa. Suomalainen kirjailija voi asua Brysselissä, New Yorkissa tai Afrikan Beninissä, mutta ei Ruotsissa.

Vuosi 2006 on myös sikäli poikkeuksellinen, että väärät kirjat valinnut esiraati koostuu niin ikään vääristä jäsenistä: on saksalainen puheenjohtaja, on suomenruotsalainen journalisti ja on esittäviä taiteita edustava näyttelijätär. Raadin säkkiin on kerääntynyt runsaasti syntejä, joista silmään pistää erityisesti suomen kielen taitamattomuus ja yleinen epäsuomalaisuus. Mistä näin luja usko suomalaisen romaanin suomalaisuuteen?

Suomalainen kertomakirjallisuus syntyi 1800-luvun jälkipuoliskolla voimakkaasti kaksivetoiseen ympäristöön. Yhtäältä haluttiin osallistua eurooppalaisten kansakuntien yhteisiin kulttuurisiin saavutuksiin; toisaalta oli tarve korostaa omaperäisen kulttuurin merkitystä kansallisen omakuvan rakennusaineksena.

Aina kun suomalainen romaani on hakenut uutta suuntaa, se on hakenut virikkeensä maantieteellisten ja kielellisten rajojensa ulkopuolelta. Eikä sillä oikein ole muita mahdollisuuksia ollutkaan. Romaanin juuret eivät ole suomalaisessa kulttuuriperimässä. Romaani on yleiseurooppalainen innovaatio, joka kehittyi uuden ajan alussa kirjapainotekniikan kehityksen ja uusien eurooppalaisten kielten vakiintumisen myötä. Se oli alusta lähtien monikielinen, monikulttuurinen, moniarvoinen ja kirjallista perinnettä vapaasti käyttävä painotuote, joka mukautui joustavasti paikallisiin kulttuureihin, taipui helposti käännettäväksi, mukailtavaksi ja plagioitavaksi. Se osoittautui myös kannattavaksi myydä. Uusi painokoneen ja markkinoiden kirjakulttuuri oli ylikansallista, ja se näkyi romaanin maailmassa ja muodossa.

1800-luvulla romaani saavutti muotokypsyyden ja nousi kirjallisessa arvossa draaman ja lyriikan rinnalle, sitten niiden ohi luetuimmaksi ja myydyimmäksi kirjalliseksi lajiksi. Sama vuosisata oli myös suuri kansallisten liikkeiden aikakausi, ja terävänäköiset aikalaiset huomasivat, kuinka kätevästi romaani soveltui sanomalehden ohella uutisoimaan, selittämään nopeasti muuttuvaa maailmaa sekä ajamaan oikeaksi koettua asiaa.

Koska suomenkielinen romaani syntyi osana kansakunnan rakentamisen ohjelmaa, kehittyi myös se pitkäikäinen snellmanilainen harha, että suomalaisen romaanin historiallisena tehtävänä ja yksinomaisena velvollisuutena on kuvata, kehittää ja jalostaa suomalaisuutta. Tämä harha hajosi vasta 1960-luvun alussa, kun Väinö Linnan Pohjatahti-trilogia kokosi kansallisen hankkeen kirjalliset teemat yhteen, ratkaisi suomalaisen yhteiskunnan suuret ideologiset kiistat ja käänsi katseen tulevaisuuteen, moderniin Suomeen.

Uuden vuosituhannen alussa suomalaisella kirjallisuudella on uusi isänmaa, Eurooppa. Se on myös kirjallisuutemme suuri lähde ja jälleen löydetty koti. Myös kaikissa tämän vuoden Finlandia-ehdokkaissa kuultaa maanosan kirjallinen perinne, sen tarinoiden, aiheiden ja muotokulttuurin runsaus, pitkäikäisyys.

Henkilöidensä umpisuomalaisuudesta huolimatta Kari Hotakaisen Huolimattomat on klassinen rakkaustarina, joka edustaa hyvin vaativaa kertomisen lajia, ehkä kaikkein vaikeinta, koska se on pitkäikäinen, kaiken kokenut ja kaikkialta tavattava. Markku Pääskysen Vihan päivä ei ole ajankohtaisuudestaan huolimatta raportti nyky-Suomen tilasta vaan lyyrisen kertomuksen perinteestä kasvava yleisinhimillinen kertomus mielen uupumisesta, elegia elämästä luopumisesta.

Petri Tammisen Enon opetukset on humoristinen muunnelma ikivanhasta kertomustyypistä, joka tunnetaan suuren opettajan elämäkertana. Laji ei rajoitu Turun seudulle vaan palautuu antiikin Kreikkaan, jossa Sokrateen kaltaisista merkittävistä filosofeista laadittiin opettavia kertomuksia. Näiden pohjalta kirjoitettiin myös Uuden testamentin evankeliumikertomukset. Taina Sampakosken Ikoni on niin ikään Suomeen ja Venäjälle sijoittuva moderni muunnelma uusitamentillisestä tarinasta, jossa Martan, Maria Magdalenan ja Lasaruksen kertomus kuvioidaan uudelleen ikonin kaltaiseksi rakentu-vaan tarinaan.

Kjell Westön Där vi en gång gått eli Missä kuljimme kerran on 1800-luvun realistisen romaanin, varsinkin sen ranskalaisen haaran, Stendahlin, Balzacin ja Zolan, perillinen. Se läpivalaisee yhteiskunnan rakenteita ja toimintamekanismeja yhtenä aikakautena, yhdessä kaupungissa, mutta eri yhteiskuntaluokkien kerrostamassa maailmassa. Robert Åsbackan Kring torget i Skoghall esittää nykyaikaisen version toisesta 1800-luvun proosalajista, pikkukaupunkikuvauksesta, jonka mallit palautuvat ranskalaisiin ja venäläisiin alkulähteisiin, Flaubertiin ja Turgeneviin. Perinteisesti pienen yhteisön ahtaan valthierarkioiden hallitsema pikkuporvarillinen elämä on muuttunut työttömien, pikkuyrittäjien ja syrjäyty-neitten temmellykseksi kirkon ja Konsumin ympäröimällä torilla. Rohkenen laatia yhteenvedon lempirunoilijani Ilpo Tiihosen lempisäkein: "We are Europeans också / vaiikkei kaikki sitä hoksoo."

Tämän vuoden Finlandia-palkittava romaani alkaa nokkelasti, lähes huomaamatta, eurooppalaisen romaanin vuosipäivänä 16. kesäkuuta, jolla on englanninkielinen nimikin, Bloomsday. Yksityiskohta osoittaa, että romaani on kirjoitettu pienintä piirtoa myöten suurella kirjallisella käsityötaidolla. Se osoittaa, kuinka on mahdollista hallita vaativa kirjallinen perinne ja samalla luoda omasta teoksesta yksilöllinen, omaperäinen. Rakenteeltaan kunnianhimoinen kertomus projisoi vajaan 40 vuoteen lukuisia rinnakkaistarinoita, jotka vuorotellen kuvaavat aikakauden yhteiskuntaa. Tarinaa hallitsee ylivaltainen kertoja, ja kaikki kerronnan muodot ja esitystavat -

dialogi, kommentaari ja kuvaus - sulautuvat kertojanääneen. Paikoin efektiivisessä, kaikki sävyt ja sävytykset haltuun ottavassa taidokkaan retoriikan kuvioimassa tyyliässä vaihtelevat ruotsi, ranska, suomi ja iskevä helsinkiläislangi.

Romaani avaa näkymän pääkaupunkilaisen ruotsinkielisen väestönosan elämäntapoihin, sen sääty- ja luokkaeroihin. Se liikkuu köyhyyden ja puutteen kortteleissa, mutta nousee sulavasti myös porvariston salonkeihin havainnoimaan sen tapakulttuuria, tätä Suomessa niin ohuena tavattavaa ja niin usein huonosti ymmärrettyä elämäntapaa. Se katselee upeiden huoneistojen interiöörejä, maalauksia, huonekaluja, kauniita esineitä; se haistelee runsasta ruoka- juomakulttuuria ja koskettelee kauniiden vaatteiden hienoja kuoseja, joiden tunteminen omalla tai toisen iholla voi tehdä ihmisen onnelliseksi.

Tätä elämäntapaa ei kuvata alaviistosta, niin kuin sen suomenkielisessä kirjallisuudessa miltei aina tehdään. Mutta sitä ei myöskään katsella ylhäältäpäin, kaunaisesti tai kyynisesti, niin kuin suomenruotsalaisessa proosassa usein käy. Se avautuu tarkastelijan tasalta, ja se integroituu suomalaiseen yhteiskuntaan niin hyvin kuin vain sitä laajasti tunteva romaanikirjailija tehtävään kykenee. Romaanin keskiössä on kirjailijan kovimman tietotaidon alue, ihmisen mieltä ja ristiin kulkevia motiiveja ymmärtävä henkilökuvaus, joka sidotaan maailmaan niin kuin se on ja niin kuin se tunnetaan. Jos tämä teos rikkoo jotakin valtaviirassa etenevää kirjallista normia, se vain osoittaa, että suomalainen romaani ei ole yksi ja yleisesti hyväksytty traditio, vaan pikemminkin useita erilaisia, keskenään limittyviä, omia ja vieraita.

Hyvät kuulijat! Olen puhunut, olette kuulleet, tunnette tosiasiat. Ilmoitan joulun ilosanoman, joka oikaisee kaikki tähänastiset vääryydet ja pyyhkii kyöneleet jopa Yleisradion toimittajien ja Helsingin Sanomien kriitikkojen silmistä. On nimittäin vihdoinkin aika tehdä oikea valinta. Tämän vuoden Finlandia-palkinnon saa Kjell Westön romaani Där vi en gång gått, Missä kuljimme kerran.

Jyrki Nummi

Finlandia-palkinnon ehdokkaiden julkistamistilaisuus, Helsinki, 16.11.2006

FINLANDIA-EHDOKKAAT 2006

Valintalautakunnan puheenjohtaja, käänntäjä Stefan Moster

Romaani ei ole tapa jalostaa omaa elämää, vaan tapa hahmottaa maailmaa. Tähän tarkoitukseen romaani voi käyttää lukemattomia muotoja ja keinoja. Liikkuessaan kuvittamisen ja kuvittelemisen välimaastossa romaani saa olla hauska tai vakava, koominen tai traaginen tai sekä että. Romaani voi olla laaja panoraama, mutta yhtä hyvin se voi keskittyä pienimpään yksikköön. Parhaimmillaan romaani pystyy selittämään yhden ainoan henkilön kautta koko maailman. Jos henkilökuvaus on tehty huolella, se on aina myös edustava.

Romaanin keinot saavat olla vaikeita tai yksinkertaisia, mutta eivät pinnallisia. Tässä yhteydessä voimme sanoa myös niin, että palkinnonarvoinen romaani kaihtaa pinnallisia syy-seuraus-rakenteita ja yrittää tehdä elämän moninaisuudelle ja ristiriitaisuudelle oikeutta. Palkinnonarvoinen romaani ei teeskentele, että maailma on yksinkertainen, vaan näyttää, että asiat ovat monimutkaisia.

Koskettamalla kipupisteitä tällainen romaani herättää tunteita ja ajatuksia, koska se muistuttaa meitä siitä, miltä tuntuu olla ihminen. Miltä tuntuu olla ihminen tässä ajassa ja - miksipä ei - tässä maassa.

Mainitsen tässä ajassa ja tässä maassa siksi, että valtaosa tämän vuoden romaaneista sijoittuu nykyaikaan ja Suomeen. Yli sadan romaanin jälkeen ei tunnu kuitenkaan siltä, että lukijoina olisimme saaneet uusia oivalluksia elämän olemuksesta nyky-Suomessa. Romaaneissa esiintyy vain vähän analyttisyyttä. Välillä näytti suorastaan siltä, että suomalainen romaani hyväksyy maailman sellaisena kuin se on. Harvat hankaavat vastaan, kritiikki on harvinaista. Silmiinpistävää on se, että suurin osa tämän vuoden romaaneista käsitteleekin juuri yksityisongelmia.

Hallitseva teema on perhe, ja hyvin usein lapselle annetaan tärkeä rooli. Ei kuitenkaan niin, että lapsi itse esiintyisi keskeisenä hahmona, vaan hän on enemmänkin eräänlainen kiintopiste, johon identiteettiin liittyvät oleelliset kysymykset kohdistuvat. Aivan kuin uusi suomalainen romaani kääntyisi perusasetelmiin, jotka ovat vielä hallittavissa, koska ne ovat vain muutaman henkilön kokoisia. Jossain vaiheessa lukija huomaa kuitenkin, että omassa päässä muotoutuu vanhanaikainen kysymys: missä on romaanien yhteiskunnallinen ulottuvuus?

En tiedä, onko tämä kysymys edes sallittu. Tiedän kyllä, että kirjailijoilta ei saa vaatia tiettyjä aiheita ja ratkaisuja, päinvastoin, pitää kannustaa jokaisen ikiomaa luovuutta. Mutta toisaalta: jos kirjallisuus luovuttaa yhteiskunnallisen relevanssinsa, se voi pitkällä aikavälillä menettää myös yhteiskunnallis-kulttuurisen erikoisasemansa.

Itse asiassa tärkeintä eivät edes ole aihe tai teema. Varsinainen sanataide on sitä, että löytää sekä aiheeseen sopivat ilmaisukeinot että tekee kiinnostavia valintoja kielen ja rakenteen tasolla. Sitten on vielä jotakin, jonka haluan mainita erikseen, koska se vaivasi lautakunnan jäseniä: hyvin harvoin törmäsimme kiinnostaviin, kiehtoviin ajatuksiin.

Joko on niin, että suomalaisten kirjailijoiden keskuudessa on todella vähän intellektuelleja - tai sitten intellektuellit naamioidut silloin kun kirjoittavat romaaneja, koska eivät ilkeä näyttää kasvojaan. Minä kyllä ilkeän muistuttaa tässä yhteydessä, että romaani ei ole pelkästään paikka, jossa kerrotaan tarinoita. Se on myös mainio paikka kehittää erilaisia ajatusmalleja ja ajatusvaihtoehtoja, jotka kenties avaavat lukijalle uusia näkökulmia.

Kannattaa nimittäin muistaa se, että suomalaiset lukijat arvostavat ja kunnioittavat kirjoitettua sanaa. Kirjailijoiden, mutta myös kustantajien ja kriitikoiden täytyy pitää huolta siitä, että kirjan arvo säilyy ja kestää.

Suurin osa - yli 80 % - tämän vuoden romaaneista on sellaisten kirjailijoiden kirjoittamia, jotka ovat iältään 35 ja 65 vuoden väliltä. Voisi sanoa, että viisikymppiset hallitsevat kenttää, mutta tärkeämpää on todeta, että Suomessa on edelleenkin mahdollista kehittyä nuoresta esikoiskirjailijasta konkariksi ja kirjoittaa laajakin tuotanto. Erinäisistä vaikeuksista huolimatta olosuhteet ovat siis suhteellisen hyvät: on apurahoja, monipuolinen kustannusmaailma, toimiva kirjastolaitos, elävät kirjamarkkinat, palstatilaa kritiikille.

Eri osapuolten tehtävä on ylläpitää näitä suotuisia edellytyksiä ja vaikuttaa markkinoiden kiihtyvää polarisoitumista vastaan. Tämän lisäksi kirjailijoiden on huolehdittava siitä, että kirjallisuuden taso pysyy tarpeeksi korkeana ja tukemisen arvoisena. Kustantajien tulee julkaista korkeatasoista käänöskirjallisuutta, jotta viitekehys säilyy tarpeeksi laajana. Kriitikoiden kannattaa yrittää täyttää annettu palstatila viitseliäillä ja rohkeilla arvosteluilla. Ja television pitäisi vihdoinkin tuottaa kirjallisuusohjelmaa, jossa keskustellaan kunnolla, eli myös riidellään kirjoista.

Mutta nyt takaisin tämän vuoden romaaneihin.

Valintalautakunta on sitä mieltä, että suomalaisen romaanin taso on suhteellisen korkea. Valitsimme loppukierroksella kahdestatoista kirjasta kuusi ehdokasta. Se tarkoittaa sitä, että ainakin 10 % vuoden romaaneista on erittäin kiinnostavaa. Meidän mielestämme se on hyvä saldo.

Luku olisi voinut olla jopa parempi, mutta valitettavasti meistä tuntui toisinaan siltä, että monien romaanien, myös merkittävien kirjailijoiden kirjoittamien, muoto ei ole paras mahdollinen. Joko on niin, että kustantajat eivät aina haasta kirjailijoita tarpeeksi. Tai sitten jotkut kirjailijat eivät suostu työlääseen, parhaaseen muotoon johtavaan prosessiin, jossa kyseenalaistetaan omia ratkaisuja. En tiedä, mikä lopullinen totuus on ja mikä mistäkin johtuu, mutta pidän asiaa sen verran tärkeänä, että uskallan mainita sen tässä.

Kun nyt tarkastelemme tämän vuoden Finlandia-ehdokkaista, kaikki kriittiset huomautukset unohtuvat heti. Jokainen kirja on sellaisen kirjailijan kirjoittama, jonka kirjallinen intohimo on kunnianhimoa vahvempi ja jonka valmius työstää omaa tekstiä on ilmeisestikin erittäin suuri. Vaikka valintalautakunta ei pyrkinytkään valitsemaan mahdollisimman erilaisia kirjoja, kävi niin, että valitut kirjat tarjoavat kielenkäytöltään, rakenteiltaan ja henkilökuvauksiltaan hyvin laajan kirjon. Ja kaikista kirjailijoista voi sanoa sen, että heillä on juuri se ominaisuus, joka tarvitaan aivan välttämättä, jos haluaa kirjoittaa hyviä romaaneja: he ovat omintakeisia, suorastaan omapäisiä.

Nyt minulla on ilo esitellä teille vuoden 2006 Finlandia-palkinnon ehdokkaat.

Finlandia-palkintoehdokkaat 16.11.2006

Valintalautakunnan perustelut

Kari Hotakainen: Huolimattomat (WSOY)

Kari Hotakainen on kirjoittanut komean romaanin siitä, kuinka kovaa työtä nykyihmisen täytyy tehdä rikkoakseen yksinäisyyden piintynyttä kuorta. Tämä työ on tarpeen, mutta se ei riitä. Tarvitaan myös huolimattomuutta ja valmiutta laiminlyödä instituutioiden sääntöjä voidakseen lähestyä toista ihmistä. Osoittaessaan tämän Hotakainen näyttäytyy kirjailijana, jolla on syvä ymmärrys ihmisistä ja ihmisen hätää kohtaan. Hän välttää tunteellisuutta ja luo empatiastaan käsin prisman tavoin toimivan ilmaisun, jossa tavanomaiset näkemykset taittavat uusiksi oivalluksiksi. Hotakainen ei säästä henkilöhahmojaan vastoinkäymisiltä, mutta on hän itsekkin valmis työntekoon. Hänen tekstinsä on selvästi ankan kielityön tulos. Lauseet eivät ole sattumanvaraisia, aforistiset kärjistyksen eivät itsetarkoituksellisia. Kaikki palvelee kokonaisuutta, joka tarjoaa lukijalle voimakkaan lukuelämyksen. Huolimattomat haastaa kohtaamaan nyky-Suomen henkisen tilan.

Markku Pääskynen: Vihan päivä (Tammi)

Markku Pääskynen käyttää perhetragediaa käsittelevässä romaanissaan kirjallisuuden mahdollisuuksia viedä lukija rajojen ylitse tiloihin ja olotiloihin, joihin ei muuten pääse. Pääskynen sinnikäs ja empaattinen yritys käsittää epätoivoisen naisen sielutilaa ei ole yksioikoista realismia, joka kilpailee lehtikirjoitusten kanssa vaan osoitus sanataiteen potentiaalista. Kirjailija on koko ajan tietoinen siitä, että kieli on oivalluksia tarjoava väline sekä hänelle itselleen että lukijalle. Huolella työstetty teksti varioi ilmaisukeinoja sujuvasti. Kielelliset vivahteet vastaavat päähenkilön sisäisen elämän erilaisia, ristiriitaisiakin voimia. Ihmisen käsittämättömän teon edessä Markku Pääskynen ei mykisty vaan hän yrittää löytää vastauksia kysymykseen "miksi". Samalla hänen onnistuu antaa

sekä yhteiskunnallisesti relevantti muotokuva yhdestä naisesta että uskottava kuva siitä, miten elämän virtaukset voivat ajaa ihmisen kohtalokkaaseen suuntaan.

Taina Sampakoski: Ikoni (Tammi)

Taina Sampakosken esikoisromaani vakuuttaa intensiivisellä tunnelmallaan. Kirjan henkilöt ovat suomalaisia ja venäläisiä, ja identiteetin kulttuurisella ulottuvuudella on vaikutusta romaanissa. Mutta ennen kaikkea Sampakoski kirjoittaa rakkaudesta, sen erilaisista muodoista ja sen kaipaudesta. Hän koskettaa henkilöhahmojensa kipupisteitä ja näyttää, miten pysyviä varjoja elämä voi kasvattaa. Kirjan henkilöhahmot muodostavat asetelman, jonka jännitteet välittyvät lukijalle suoraan. Taidokkaasti Taina Sampakoski muotoilee romaanin koreografiaa. Henkilöiden asennot ja liikkeet saavat merkityksiä, jotka jäävät mieleen. Ikoni kertoo naisesta, joka maalaa ikoneja ja kehittää ikonimaalauksen perinnettä. Muille romaanihenkilöille tämä nainen on itsekkin kuin ikoni; jopa romaanissa on ikonin piirteitä. Monikerroksisesta rakenteestaan huolimatta teksti ei vaikuta konstruoidulta. Se vangitsee lukijansa lähes huomaamatta hienovaraisella otteellaan.

Petri Tamminen: Enon opetukset (Otava)

Petri Tamminen jatkaa romaanissaan Enon opetukset kirjallista tutkimustaan aiheesta "miltä tuntuu elää" valaisemalla päähenkilönsä kolmea elämänvaihetta. Vastanäyttelijäksi kirjailija valitsee päähenkilön kymmenen vuotta vanhemman enon. Sillä tavalla Tamminen pystyy näyttämään sukupolvien ja aikakausien liitoksia ja eroja. Kirjailija antaa tilaa nostalgialle, tarjoilee lukijalle vastustamatonta komiikkaa, mutta on kuitenkin koko ajan tosissaan. Hän kertoo juopottelujuttuja, mutta luo myös vakuuttavan kuvauksen alkoholismista. Huumorin taustalla on aina eleginen sävy, joka voimistuu voimistumisestaan. Lopussa sankareille jätetään jäähyväiset. Romaanin vaikuttavuus niin komiikassa kuin tragiikassa perustuu Tamminsen kykyyn kirjoittaa osuvia lauseita, jotka ovat tasapainoisia ja muodostavat ytimekkään, vahvasti latautuneen kokonaisuuden.

Kjell Westö: Där vi en gång gått (Söderströms) / Missä kuljimme kerran (suomentanut Katriina Savolainen, Otava)

I sin varmhjärtade historiska kollektivroman nöjer sig Kjell Westö inte med att axla krönikörens roll. Han visar upp historiens breda strömfåra, men belyser speciellt enskilda människor och deras försök att bringa reda i sina liv. Och han omfattar dem med samma förståelse oberoende av deras ålder, kön, samhällsklass eller politiska åskådning. Romanen berättar om drömmar och om hur de förändras, om misslyckanden och om olyckor, romanen är anti-hegeliansk som en fin-de-siècle-roman. Illusionerna upplöses, livet kräver ett högre pris. Till sina personer förhåller sig Kjell Westö alltid kärleksfullt. Han finner ett språk för mänskans betryck som han träffande beskriver med det tyska ordet "Weltschmerz".

Persongalleriet är rikt, men författaren styr sina gestalter med förbluffande säker hand. Han förlitar sig på den magi som kan uppstå i mötet mellan människor. Romanen Där vi en gång gått ger en rik bild av en spänningsmättad epok och en lyskraftig bild av Helsingfors som en stad som pulserar i takt med den omgivande världen

Lämminhenkisessä historiallisessa kollektiiviromaanissaan Kjell Westö ei tyydy kronikoitsijan rooliin. Hän näyttää historian laajan virran, mutta kohdistaa kiinnostuksensa yksittäisiin ihmisiin, jotka yrittävät virrassa pärjätä - naisiin ja miehiin, punaisiin ja valkoisiin, köyhiin ja rikkaisiin. Romaani kertoo unelmien muodonmuutoksista, epäonnistumisista, jopa onnettomuuksista, ja vaikuttaa siten antihegelmäiseltä kuten fin de siècle -romaani. Illuusiot katoavat, elämä vaatii korkean hinnan. Henkilöihinsä Kjell Westö suhtautuu aina rakkaudella. Hän löytää kielen ihmisen

ahdistukseen, jota hän kuvaa osuvasti saksankielisellä käsitteellä "Weltschmerz". Henkilöhahmoja on valtavasti, mutta kirjailija ohjaa niitä hämmästyttävällä varmuudella. Erytisen vahvasti Westö luottaa maagisiin kohtaamisen hetkiin. Romaani antaa rikkaan kuvauksen jännittävästä ajanjaksosta ja häikäisevän kuvan Helsingistä kaupunkina, joka sykkii kansainvälisessä tahdissa.

Robert Åsbacka: Kring torget i Skoghall (Schildts)

Med omväxlande, träffande och ofta överraskande satser uppnår Robert Åsbacka ett inspirerande litterärt resultat. Han visar upp globaliseringens inflytande på sinnesstämningar och orter som befinner sig långt borta från världens tillväxtcentra. Samtidigt klargör han att människans grundbehov och begär inte förändras i takt med den ekonomiska utvecklingen. Skoghall, den lilla svenska bruksort Åsbacka skildrar, där bruket en gång stod för välfärd och där undergångsstämningar nu råder, är i all sin konkretion representativ och också internationellt relevant. De enskilda händelserna och mötena är handgripliga. Författaren visar ett stort intresse för sina gestalter; varje gest och varje ord har sin betydelse. De enklaste sakerna är de allra viktigaste. Också korven, brödet och senapen som man kan köpa i den grillkiosk som utgör romanens centrum.

Vaihtelevilla, osuvilla ja usein yllättävillä lauseilla Robert Åsbacka yltää innostavaan kirjalliseen tulokseen. Hän näyttää globalisaation laineiden aiheuttaman tilan ja mielialan maailman kasvukeskusten ulkopuolella. Samalla hän tekee selväksi, että ihmisten perimmäiset kaipaukset ja tarpeet eivät muutu taloudellisen kehityksen myötä. Åsbackan kuvaama pieni ruotsalainen paikkakunta Skoghall, jossa ruukki toi kerran vaurautta ja jossa nyt vallitsee historianlopun ilmapiiri, on kaikessa konkreettisuudessaan edustava ja kansainvälisestikin relevantti paikka. Yksittäiset tilanteet ja kohtaukset ovat käsinkosketeltavia. Kirjailija osoittaa suurta kiinnostusta henkilöhahmojaan kohtaan; jokainen ele ja jokainen sana on arvokas. Yksinkertaisimmat asiat ovat tärkeimmät. Niin myös makkara, leipä ja sinappi, joita voi ostaa siitä grillikioskista, joka muodostaa romaanin keskipisteen.

2005

2005 Bo Carpelan: Berg/Kesän varjot (Schildts/Otava)

Finlandia-palkinto

[Paavo Lipponens tal på svenska](#)

**Puhemies Paavo Lipponen
Finlandia-palkinnon voittajan julkistamistilaisuudessa
Vanhalla ylioppilastalolla Helsingissä 8.12.2005**

Bo Carpelanin Kesän varjot on maailmanluokan kirjallisuutta

Finlandia-palkinnon loppusuoralla on ollut kuusi teosta, joista jokainen on omalla tavallaan mielenkiintoinen, lukemisen arvoinen. Teokset edustavat romaanikirjallisuuden eri lajeja, mutta niissä on yhteisiä teemoja: perheiden, sukujen kohtalot, sukupolvien väliset suhteet, yksilöiden

selviytyminen ja sortuminen, terveen ja sairaan mielen häilyvä raja, taustalla sota ja maailman muuttuminen. Aviolliset ristiriidat, perheväkivalta eri muodoissaan, tekevät rankkoja lukukokemuksia.

Onnittelten kaikkia kuutta kirjailijaa. Jokaisella heistä on paljon annettavaa. Erityisesti haluan rohkaista joukon kolmea nuorta - Elina Hirvosta, Risto Isomäkeä ja Tuomas Kyröä - jatkamaan ja kehittymään kirjailijan urallaan, koska heillä on erinomaiset edellytykset menestykseen. Yhtä lailla lukijat jäävät odottamaan seuraavia teoksia kolmelta kokeneemmalta, Bo Carpelanilta, Pirkko Saisiolta ja Anneli Toijalalta. Kirjailija voi säilyttää luomisvoimansa pitkälle keski-ään yli, aina siihen ikään, jota sanotaan vanhuudeksi.

Det är svårt att välja en segrare när man har att göra med litteratur, och det blir definitivt inte lättare om man utgår från kriterier utanför litteraturen. Jag har emellertid inte fattat mitt beslut för att motivera en ung skribent eller för att belöna ett långt livsverk. Jag har helt enkelt bestämt mig för att välja den bästa litteraturen så som jag själv uppfattar litteratur, framför allt den språkrikedom, den uttrycksrikedom och den kraft litteraturen inrymmer.

Minun valintani on Bo Carpelanin Kesän varjot. Teos on ilmestynyt ruotsin kielellä nimellä Berg ja sen on alkuperäisestä käsikirjoituksesta suomentanut Oili Suominen. Olen lukenut kirjan ensin suomeksi ja sitten ruotsiksi, mutta ratkaisuni tein jo suomenkielisen luettuani. Suomennos tekee teokselle oikeutta ja ansaitsee oman kiitoksensa.

Kesän varjot ottaa lukijan unenomaiseen syleilyyn, läpi maiseman ja muistojen, kaikkien aistien kautta vyöryvien havaintojen. Valot ja varjot, äänet ja tuoksut, esineet ja ihmiset tekijä kuvaa nykykirjallisuudessa ainutlaatuisella runollisuudella. Nykyhetken ja takautumien vuorottelulla ja lomittaisuudella hän kutoo monikerroksisen kudelman, joka lopussa sulkeutuu kokonaisuudeksi.

Kertojaminä Mattias Bergmark palaa lapsuutensa maisemaan etsien vastauksia moniin kysymyksiin: Mitä todella tapahtui kesällä 1944? Missä kaikki ovat nyt, vuosikymmeniä myöhemmin? Mitä on jäljellä ihmisistä, yhteisöstä, joka aikanaan asutti Bergiä, sukukartanoa? Kestääkö Berg, jonka pysyvyyteen on luotettu kuin vuoreen?

Kesän varjot/Berg ser och upplever allt med ett barns sinnen, oförstörda, ocensurerade, men samtidigt så oskuldsfulla och oerfarna. Barnet kan ta emot sommarens överflöd, göra upptäcktsfärder nära, till vår dit de vuxna inte ser. Kriget känns avlägset, men barnen förnimmer spänningarna hos de vuxna. När döden kommer nära kryper småpojkar under släktgården. De får uppleva ångesten under hårda provningar och lättnaden över att ha klarat sig, precis som hela nationen den gången sommaren 1944.

Romaanin arvoituksen keskushenkilönä kertojaminän vanhempi veli Jonas on liian lähellä aikuisten maailmaa, sen seksuaalisuutta ja väkivaltaa. Hän näki enemmän kuin muut, paremman maailman, ja pakeni sinne, palaamatta enää takaisin. Jotakin todella tapahtui tuona kesänä, tragedia, joka ei ollutkaan kuolema, vaan häpeä, josta ei voinut puhua.

Elämätön elämä, täyttymätön rakkaus, vaikeus tavoittaa toinen ihminen, vieraantuminen, luopuminen, näitä teemoja tekijä käsittelee hienovaraisen taitavasti. Nämä tunnot välittyvät äärettömän rikkaan kielen kautta, josta syntyy voimakas lukukokemus. Bo Carpelanin Kesän varjot nousee maailmankirjallisuuden luokkaan ja on palkintonsa ansainnut.

Mina hjärtligaste gratulationer!

Onnittelten voittajaa!

Finlandia-palkintoehdokkaat 2005

Valintalautakunnan perustelut

Bo Carpelan: Berg/Kesän varjot (Schildts/Otava)

Drömlig och suggestiv roman, en stor författares klart lysande diamant. Genom den gamla släktgården strömmar tiden, minnena, drömmarna. Resan tillbaka till barndomens landskap väcker till liv de svåra och intensiva känslorna från krigssommaren 1944. Allt som den åttaårige Mattias har sett strömmar på nytt igenom den vuxne mannen i en poetisk framställning som växlar mellan ljus och skugga. I Bo Carpelans filosofiska och avklarnade text försöker en människa finna livet och sig själv genom orden och i dem.

Unenomainen ja suggestiivinen romaani, suuren kirjailijan kirkas timantti. Muistot, unet ja aika virtaavat sukutalon läpi. Matka lapsuuden maisemaan herättää sotakesän 1944 kipeät tunteet, yksinäisyyden ja kiihkon. Kaikki, mitä 8-vuotias Mattias on nähnyt, kulkee nyt kirjoittajan ja kokijan lävitse uudestaan, valon ja varjon runollisena kerrontana. Bo Carpelanin filosofisessa ja kuulaassa tekstissä ihminen hakee elämää ja itseään sanojen kautta, niiden läpi ja ohi.

Elina Hirvonen: Että hän muistaisi saman (Avain)

Elina Hirvosen esikoisromaani hiljentää lukijan. Se on pienieleinen ja ehyt kuvaus nuoresta naisesta, jonka veljen mielenterveys järkkyy. Hirvonen kuvaa koskettavasti, miten väkivaltaisen isän taakka siirtyy eteenpäin, niin veljelle kuin tätä suojelevalle 5-vuotiaalle siskolle. Että hän muistaisi saman ankkuroituu tämän päivän Suomeen, mutta rinnalle Hirvonen nostaa kiinnostavasti amerikkalaisen perheumpion. Lähihistorian varjot pakottavat herättämään henkiin lapsuuden, jota kukaan ei haluaisi muistaa.

Risto Isomäki: Sarasvatin hiekkaa (Tammi)

Sarasvatin hiekkaa on apokalyptiset mittasuhteet saava ekologinen jännitysromaani, joka päättyy suureen vedenpaisumukseen. Kirja on ajankohtaisuudessaan pelottavan uskottava. Se on puheenvuoro siitä, miten ihmisen aiheuttama mannerjäätiköiden sulaminen voi laukaista koko maapalloa uhkaavan tsunamikatastrofin. Isomäen provosoiva ja iskevä jännitysromaani tulvii

kulttuurihistoriallista tietoa, idän vanhaa viisautta. Se rakentaa kiinnostavaa siltaa muinaiseen Intiaan ja löytää jopa kadonneen Atlantiksen Intian länsirannikolta.

Tuomas Kyrö: Liitto (WSOY)

Liitto on poikkeuksellisen intensiivinen ja tarkka kuvaus pienistä ihmisistä 1930-luvulta 1950-luvulle. Kyrön ihmiset ovat sitkeitä sivullisia kohtalonvoimien väkipyörässä. Kyrö kuvaa mestarillisesti Mollojoen ahdasta maailmaa. Ihmiset liittoutuvat, mutta ovat yksin. Oma mieli on vankila, johon toisilla ei ole sisäänpääsyä. Tuomas Kyrön romaani on armelias ja armoton. Onnea on ylipäättään kovin vähän tarjolla. Joskus se voi olla lapsen käden kevyt puristus tohjoksi ammutussa kädessä.

Pirkko Saisio: Voimattomuus (WSOY)

Voimattomuus viiltää tarkasti kuin kirurgin veitsi. Voimattomuus on tässä mielessä nimensä antiteesi, hengästyttävän voimakas nykyihmisen kuvaus. Saision näytelmällinen näkökulmatekniikka viipaloi 2000-luvun Papin perheestä aviokriisin lisäksi esiin sukupolvien ja maailmankuvien jännitteet. Saision älyllinen pohdiskelu on ilmavaa ja nautinnollista, romaanin muoto rohkea ja onnistunut.

Anneli Toijala: Merten takaa tulleet (Tammi)

Merten takaa tulleet on taitavasti rakennettu historiallinen romaani Muurmannin suomalaisen legioonan vaiheista. Suomalaisten värväytyminen liittoutuneiden palkkasotureiksi 1918 on pieni välisoitto Suomen historiassa, mutta ansaitsee tulla kirjatuksi. Lukijaa ihastuttaa huolellinen taustatyö. Toijala on käyttänyt lähteinään runsaasti historiallisia dokumentteja. Lopputuloksena on suuri eepinen kertomus, jossa pieni ihminen saa tilaa.

2004

Helena Sinervo: Runoilijan talossa

Tapaninpäivänä 1971 Eeva-Liisa Manner katsoo Espanjan-talonsa romahtaneen katon läpi taivaalle. Edelliskesän maanjäristys oli tuhonnut rakkaan savipytingin aarteineen päivineen, ja oudot tapahtumat olivat suistaneet kirjailijan mielen harhojen keskelle. Raivatessaan tarveltyynyttä huonetta hän löytää kirjeitä ja valokuvia, jotka tuovat mieleen vanhoja muistoja.

Eeva-Liisa Manner (1921-1995) on yksi sodanjälkeisen kirjallisuutemme merkittävimpiä modernisteja. Runoilijan talossa on raikkaan omaperäisesti kirjoitettu elämäkerta-romaani, joka kuvaa hänen elämänsä ydinalueita: rakkauden piinaa ja uskonnollista kaipuuta, haavoittuvaa lapsuutta ja kirjailijantyötä.

"Ruumis on pyydys. Siihen ihminen tarttuu kun hän pyytää jotain: syntymää, kasvamista, läheisyyttä. Sieluni on ansassa johon ruumis on sen pyydystänyt. Eros on vetänyt maton altani, viilannut sielua linssiin, jättänyt Psykhen parkumaan salvaa ruhjeisiinsa."

Helena Sinervo on ujuttautunut häkellyttävän uskottavasti ikonina pidetyn, kahta sukupolvea vanhemman runoilijan nahkoihin. Romaanin herkkä huumori, sen yksityisyyttään varjeleva mystikonääni, ei onnettomuuksienkaan keskellä kadota hengittävää leikkisyyttään.

Helena Sinervo (s. 1961)

Helsinkiläinen Helena Sinervo on yksi suomalaisen uuden runon kiistattomista kärkinimistä. Ennen Eeva-Liisa Mannerin elämästä kertovaa romaania Runoilijan talossa (2004) Sinervo on julkaissut viisi runokokoelmaa. Sinervo on toiminut myös kääntäjänä ja kriitikkona. Hän on suomentanut muun muassa Elizabeth Bishopin ja Yves Bonnefoyn runoja sekä sanoittanut Liisa Luxin esikoisalbumin (2002).

Teokset

- Lukemattomiin, WSOY 1994, runokokoelma
- Sininen Anglia, WSOY 1996, runokokoelma
- Pimeän parit, WSOY 1997, runokokoelma
- Ihmisen kaltainen, WSOY 2000, runokokoelma (Ylen Tanssiva Karhu -palkinto)
- Oodeja korvalle, WSOY 2003, runokokoelma
- Runoilijan talossa, Tammi 2004, romaani

Rauman kaupunginteatteri tekee Runoilijan talossa -romaanin pohjalta näytelmän, jonka ensi-ilta on 4.11.2005. Näytelmän ohjaa Teemu Ojanne ja dramatisoi Virve Ojanne. Romaanin neljäs painos ilmestyy 7.12.2004

Helena Sinervon puhe 2.12.2004 Finlandia -palkintotilaisuus

Helena Sinervo kuvittelee usein kävelevänsä kuun kamaralla. Hänellä on avaruuspuke yllään, hänen koirallaankin on. Hän venyttelee, venyy hitaasti asentoihin ja katselee kohti maata. Siellä kaukana ilmakehän alla on kaikki se kuohuttava myllerrys, jota hän yleensä pitää tärkeänä, mutta ei juuri nyt, kuussa. Hän katselee maata kuin etäistä karttapalloa, joka on kiedottu sinivihreisiin sifonkihuiveihin.

Jossain huivien alla Pohjoisnavan suunnassa sijaitsee mitättömän pieni niemennyppylä, Suomi. Helsinkiä on mahdoton paikantaa, saati taloa Alppilassa, jossa Helena Sinervo joogaa jäykistyneiden selkälihastensa vetreyttämiseksi, kuvitellen olevansa kuussa. Hän on jännittäjätyyppiä, pakko tunnustaa, näitä kirjallisia ravejakin hän jännittää ja kokee jännittämisenä nöyryyttäväksi. Etääntyvillä mielikuvaharjoituksilla on tervehdyttävä, rentouttava vaikutus.

Helena Sinervo on hämmentävän tietoinen siitä, että hän on menossa kohti kuolemaa niin kuin kaikki elävä. Vuoden sisällä kaksi hänen vanhempaa veljeään on yllättäen ja äkillisesti häipynyt,

saappaat jalassa, kuten sanonta kuuluu, osaksi luonnon kiertokulkua. Mutta hänen jäsenissään veri vielä kiertää ja lämmittää niitä, niiden jäykkyys ei ole kuoleman kankeutta vaan seurausta liiallisesta paikallaanolosta ja jännittämisestä. Hän soisi säteilevänsä ympäristöönsä stressihormonien sijaan lämpöä.

Kuolema on rauhoittava asia, hän ajattelee, normi, josta elämä kummallisesti, outoutta hohkaten poikkeaa esimerkiksi keskelle tällaista tilannetta, seisomaan palkintokorokkeella.

Iloitsen siitä, että romaani on löytänyt lukijoita, vaikka siinä seikkailee niinkin epätrendikäs hahmo kuin Eeva-Liisa Manner, jolta puuttuvat kaikki nykyaikana vaadittavat katu-uskottavuuden osatekijät. Pidän sitä hyvänä merkinä ajanhengen inhimillisyydestä ja kiitän lämpimästi palkinnosta.

Tiedustelut:

Tammi / tiedottaja Sari Havukainen, 09-693 76 312, sari.havukainen@tammi.net tai vt. tiedotuspäällikkö Sinikka Partanen, 09-693 76 347, sinikka.partanen@tammi.net

Finlandia-palkinnon jakotilaisuus, Helsinki 2.12.2004

Palkinnon perustelut: professori Jukka Sarjalan puhe tilaisuudessa

Vuoden 2004 romaanisato on runsas ja korkeatasoinen. Finlandia-raati luki 114 romaania, mikä on selvästi enemmän kuin vuosi sitten. Valittavakseni annettujen kuuden romaanin joukko on paitsi laadukas myös tasainen. Tunnen olevani etuoikeutettu moneen edeltäjääni verrattuna, sillä olisin voinut myöntää Finlandia-palkinnon kenelle tahansa ehdokkaaksi asetetulle ilman, että olisi riskiä siitä, että palkitsisin suhdanteeseen sopivan onnenkantamoisen. Tuomari Aika on osoittanut, että tällaisiakin kirjoja on takavuosina sujahtanut ehdokkaiden joukkoon. Mieluisaa on todeta, että kokeneet konkarit Veikko Huovisesta lähtien ovat edelleen voimissaan, mutta myös nuoria lahjakkuuksia on jo vertailukelpoisina tulossa suomalaisen proosan kärkijoukkoihin. Sukupolvenvaihdoksesta tuskin on kysymys, vaan pikemminkin rintama laajennee.

Havaintoaineistonani on ollut raadin valitsemat kuusi romaania, joskin syksyn mittaan yritin ennakoida raadin valintoja ja näin tulin tutustuneeksi muihinkin kuin ehdokaslistalle päätyneiden listaan. Kirjailijakunnan kannalta on kiusallista, että kuuden ulkopuolelle on jäänyt laadukkaita teoksia, kun karsinta oli tehtävä hyvien romaanien valikoimasta tavoitteena edustava kokonaisuus.

Historia on vahvasti mukana tämän vuoden kärkiproosassa. Kysymys ei ole siitä, että kuvattaisiin jotain toteutunutta historiallista tapahtumaa, vaan romaaneissa käsitellään yleisinhimillisiä ilmiöitä, jotka eivät ole aikaan sidottuja, kuten kiintymystä, valtaa, turmelusta tai pahuutta. Aikakaudesta toiseen siirtyvät ominaisuudet ovat saaneet konkreettiset hahmonsä menneisyyteen liittyvillä kiinnityksillä. Ehkä puhdas sattuma on vaikuttanut siihen, että tämän vuoden kärkiteoksissa liikutaan niin paljon menneisyydessä. Ehdokkaista vain yksi pysyttelee selkeästi ja kokonaan oman aikamme kuvauksessa ilman takautumia. Rohkenen olettaa, että lukijat odottavat aikalaiskuvauksia ja että myös niitä arvostettaisiin. Esimerkiksi kuluvana syksynä näyttävästi esillä ollut kysymys suomalaisen työelämän olemuksesta sekä työn tai työttömyyden aiheuttamasta ahdistuksesta ovat melkein sivuutettuja aiheita.

Elämäkertaromaanit ovat olleet tämän vuoden raadin mieleen, eikä aiheetta. Elämäkertaromaaniin suhtaudutaan vähintään kaksijakoisesti: toisaalta vaaditaan, että elämäkertojen on perustuttava dokumentoituihin faktoihin eikä romaanikirjailijan vapauksia sallita, toisaalta taas elämäkertaromaania puolustetaan sillä, että faktojen väliin ujutetulla fiktiolla päähenkilöstä saadaan

inhimillisempi, mielenkiintoisempi, myös lukijalle enemmän ajattelun tilaa antava. Lukijaa saattaa ärsyttää epätietoisuus siitä, mikä on faktaa, mikä kirjailijan mielikuvituksen tuotetta. Lähdeaineistosta riippuu, missä määrin romaanissa puhuu päähenkilö, missä kirjailija.

Mahdollisen elämäkertaromaanien yleistymisen varalta olisi tarpeellista laajemminkin pohtia, miten pitkälle kirjailijalla on oikeus taiteellisiin päämääriin vedoten teetättää tunnetuilla henkilöillä tekoja, joita he eivät ole tehneet tai iskostaa heidän päähänsä ajatuksia tai tuntemuksia, joilla ei ole ollut vastinetta todellisuudessa. Elämäkertaromaanin kirjoittajalta on vaadittava tarkkuutta, tyylikkyyttä eikä hienotunteisuuskaan ole pahasta.

Kaikista elämäkertaromaaniin liittyvistä riskeistä huolimatta tai juuri nämä riskit tiedostaen olen päättänyt antaa vuoden 2004 kirjallisuuden Finlandia-palkinnon Helena Sinervolle romaanista Runoilijan talossa.

Helena Sinervon aihevalinta on rohkea: hänen piti alun perin kirjoittaa elämäkerta Eeva-Liisa Mannerista, hyvin arvoituksellisesta, vaikeasti lähestyttävästä kirjailijasta, mutta työn kestäessä hän siirtyi romaanimuotoon. Teosta on luettava fiktiivisenä romaanina; "näinkin olisi voinut olla", kirjailijan valinnat eivät välttämättä ole ainoita oikeita, mutta ne ovat johdonmukaisia kirjan teeman kannalta. Minä-muotoinen kerronta on vaatinut uskallusta, tietämystä ja myötäelämisen taitoa. Poikkeusihmisen ajattelun jäljittäminen intiimejä tuntemuksia myöten on kielentynyt uskottavasti. Kyseessä on Sinervon ensimmäinen romaani; saattaa olla, että hänen kokemuksensa runoilijana on vaikuttanut siihen, että kielenkäyttö on hyvin huoliteltua, ekonomista ja kaunista. Kirjassa on rujoa kauneutta, kaunista rujoutta. Teoksen rakenne on taidokas. Takautumat menneisyyteen, kuten kuvaus todella ahdistavasta lapsuudesta, perustelevat ja selittävät Mannerin myöhempää elämää, silti romaanissa ei ole mitään osoittelevaa. Romaanin tekniikka palvelee kirjan teemaa yksinäisyydestä, vaikeasta itsensä hyväksynnästä, mielen harhoista, horjuvasta ystävyyydestä.

Tiedän, että olen valinnut palkinnonsaajaksi romaanin, jonka vastaanotto on ristiriitainen. On kysytty, syyllistyykö lukija kiusalliseen tirkistelyyn, kun kirjailija tuo esille Mannerin elämää riivaavia pimeitä voimia. Eikö riitä, että Eeva-Liisa Manner kirjoitti teksteihinsä sen minkä hän halusi ulkopuolisten tietävän? Sinervon puolustukseksi haluan todeta, että hän on inhimillistänyt poikkeuksellista taiteilijaa, todennäköisesti hän pystyy herättämään mielenkiintoa ei pelkästään 1900-luvun jälkipuoliskon merkittävää runoilijaa ja kääntäjää vaan myös hänen tuotantaan kohtaan.

En mielelläni käytä ilmaisua Finlandia-palkinnon voittaja, sillä siitä seuraa johtopäätös, että muut listalle päässeet ja palkinnotta jääneet olisivat häviäjiä. Näin ei todellakaan ole; Pirjo Hassinen on kirjoittanut väkevän teoksen ihmisen mustista voimista, naisen oikeudesta rakastaa vierasta lasta, Mikko Rimminen hekottelee hersyttävästi kolmen nuoren miehen toimettomuudella ja Kallio-nostalgialla, Asko Sahlberg tuo uuden näkökulman kohtalon osuudesta kansalaissotaan, Jari Tervon Myyrä on huikea ja monikerroksellinen romaani vallasta ja turmeluksesta, Erik Wahlströmin mukana Uno Cygnaeuksestakin tulee inhimillinen uudistaja, demokratian rakentaja ja sukupuolten välisen tasa-arvon puolestapuhuja.

Tämän vuoden kirjasadon perusteella on syytä olla ylpeä suomalaisesta kaunokirjallisuudesta.

Finlandia-palkintoehdokkaat 2004

julkistettu 18.11.2004

Valintalautakunnan puheenjohtaja Tuula Uusi-Hallila

Finlandia-palkinnon valintalautakunta on saanut tehtävänsä päätökseen. Ehdolle lähetettiin 114 romaania, joista 13 on ruotsinkielisiä. Näistä lautakunta on nimennyt kuusi teosta tavoittelemaan Finlandia-palkintoa. Valinnan ovat tehneet elokuvaohjaaja Claes Olsson, toimittaja Seppo Puttonen ja äidinkielen opettaja Tuula Uusi-Hallila.

Tämän vuoden ehdokaskirjoista vahvana valtaväylänä erottuvat historialliset romaanit. Kyse ei ole vain lähihistoriamme uudelleen tulkinnasta, vaan katseet ulottuvat paljon kauemmaksikin menneisyyteen. Tässä kotimainen proosamme liittyy muuallakin Euroopassa tuttuun suuntaukseen: kun elämä samankaltaistuu, kansakunnan omaleimaisuutta etsitään menneisyydestä. Emme ole tästä pahoillamme. Etäiseen aikaan ja joskus myös kaukaiseen paikkaan sijoittuvat teokset yltyvät usein kerronnaltaan kiinnostaviin ratkaisuihin. Hyvä historiallinen romaani kertoo myös nykyajasta.

Menneisyyteen kurkottelu näkyy myös yksilötasolla. Romaanin kerronnassa tämä merkitsee usein paluuta lapsuusmuistoihin tai aikatasojen vuorottelua niin, että menneisyydestä etsitään yhtymäkohtia omaan elämään. Onnistuessaan tämä syventää henkilökuvausta.

Suomalainen romaani puhuu myös nykyihmisen arkisesta todellisuudesta. Kirjallisuuden perusteella nuorilla aikuisilla on vaikeuksia asettua aloilleen, ja jos he lopulta sitoutuvat läheiseen ihmissuhteeseen, sitten ongelmat vasta alkavatkin. Lasten kanssa arki on raskasta, ja pian elämää sävyttävät uskottomuus, avioeron uhka ja lopulta avioerosta toipuminen. Paljon vähemmän romaanit puhuvat ihmisen suhteesta työhön, vaikka työuupumuskin on mukana ainakin sivujuonteena.

Valintalautakunnalla on ollut mieluisa tehtävä tutustua laadukkaaseen kotimaiseen proosaan. On ollut ilo lukea vivahteikasta, moneen tilanteeseen taipuvaa suomen kieltä. Myös ruotsinkielinen kirjallisuus yltyä tänä vuonna niin määrällisesti kuin laadultaan poikkeuksellisen korkealle.

Kilpailumenestyksen kannalta hyvä kirjavuosi koituu valitettavasti monen kirjailijan kohtaloksi: kuuden kirjan joukkoon ei mahdu enempää kuin puolen tusinaa teosta. Niiden valinta tuntui lopulta kohtuuttomalta tehtävältä. Valintapäätöstä tehdessämme olemme yksittäisen teoksen merkityksen lisäksi yrittäneet pitää huolta siitä, että kokonaisuus on edustava. Olemme tehneet yksimielisen päätöksen ja luotamme siihen, että nyt esiteltävät teokset tuovat lukijoita myös muille, erittäin laadukkaille romaaneille. Ehdokaslistamme on seuraava:

Pirjo Hassinen: Kuninkaanpuisto (Otava)

Pirjo Hassisen Kuninkaanpuisto pohtii omaperäisellä tavalla valtaa ja rakkautta. Romaanin minäkertoja on fyysisesti vammautunut, mutta hän hallitsee ympäristöään rahan ja tekniikan avulla. Toisena johtoaiheena romaani käsittelee kirjallisuudessamme uutta näkökulmaa, naisen oikeutta rakastaa vierasta lasta. Kerronta pysyttelee samassa paikassa, mutta laajenee ajallisesti viime vuosisadalle. Hassisen ilmaisuvoimainen kieli kutoo tarinat yhteen yllättävällä tavalla.

Mikko Rimminen: Pussikaljaromaani (Teos)

Mikko Rimminen kuvaa esikoisromaanissaan Pussikaljaromaani kolmea nuorta, joutilasta miestä yhden päivän ja yhden yön aikana. Tapahtumapaikkana on Helsingin Kallio, joka rajauksineen ja

mahdollisuuksineen kasvaa kirjan yhdeksi henkilöksi. Näennäisesti romaanissa ei tapahdu mitään, mutta näiden henkilöiden elämän merkitys on juuri olemisessa, ja heidän loputon leukailunsa on osoitus heidän yhteenkuuluvuudestaan. Rimmisen kerronta on rikasta, sananvalinnat omaperäisiä ja lauserakenteet huikeita.

Asko Sahlberg: Tammilehto (WSOY)

Asko Sahlberg tutkii romaanissaan Tammilehto sattuman osuutta ihmisen kohtalon määrääjänä. Vuoden 1918 tapahtumat tarjoavat kehyksen vihan ja koston tarkastelulle, mutta historiallisesta aiheestaan huolimatta romaani puhuu ihmisen peruskokemuksista. Sahlbergin romaanin kiinnostavuus perustuu sen kerrontatekniikkaan: lukijan käsitys henkilöiden elämännäkemyksestä syvenee luku luvulta. Tärkeimmäksi teemaksi nousee lopulta ihmisen tarve saavuttaa sovinto ja armo.

Helena Sinervo: Runoilijan talossa (Tammi)

Helena Sinervo rakentaa runoilijan talonsa kauniisti, viisaasti ja myötäymmärtävästi. Runoilija Eeva-Liisa Mannerin elämään perustuva teos on varsin poikkeuksellinen tarina yksinäisyydestä, rakkaudesta, hulluudesta ja ystävydestä. Sinervo houkuttelee lukijaa katselemaan maailmaa Mannerin silmin parin vuoden ajan 1970-luvun alussa. Hyvin henkilökohtaisesti Mannerin sisäisten ajatusten kautta kerrottu tarina tekee Sinervon romaanista tämän vuoden yllätyksellisimmän.

Jari Tervo: Myyrä (WSOY)

Myyrä on monitasoinen ja mielikuvituksellinen romaani vallasta ja pahuudesta. Se alkaa vuoden 1918 teloituksista Haminan valleilla, jossa Urho Kekkosen näköinen nuorukainen oli onnekkammalla puolella. Tästä mieleen jäänyt syyllisyys on yksi Tervon kirjan motiiveista, joka ajaa lahjakkaan korkeushyppääjän vallan ytimeen sovittamaan sapelinterätanssilla tekonsa.

Mitä korkeammalle Kekkosen ja etsivä Jura Karhun matka etenee vallan keskiöön, sitä pahemmiksi käyvät synnit. Vallan alaportilla neuvottelevien virkamiesten lihan ja hekuman synnit ovat pieniä, mutta vallan huipulla olevat Tervo luokittelee petteureiksi ja valehtelijoiksi. Oman maan kansalaisten murhaaminen ja maanpetos ovat synneistä pahimpia. Tervon kielellinen taituruus taivuttaa mahtavaksi kronikaksi niin historialliset päiväkirjamerkinnät kuin diplomaattisissa neuvotteluissa salakareja välttelevän politiikan kielen.

Erik Wahlström: Den dansande prästen (Schildts)

Erik Wahlströms debutroman Den dansande prästen är en färggrann berättelse om vår folkskolefader Uno Cygnaeus och hans århundrade. Wahlström krossar modigt gipsbysten Cygnaeus och lyfter fram med varm ironi människan Cygnaeus, både hans vackra och mindre vackra sidor. I romanen beskriver Wahlström med ett komiskt berättargrepp 1800-talet och dess religiösa och politiska atmosfär. Romanen presenterar med ett språkligt flyt flera originella bipersoner, så som revolutionsivraren och uppfinnaren August Soldan, indianslaven Tsamon och Finlands första kvinnliga magister Emma Irene Åström.

Erik Wahlströmin esikoisromaani Tanssiva pappi on värikäs kertomus Suomen kansakoululaitoksen isästä Uno Cygnaeuksesta ja hänen ajastaan. Erik Wahlström lyö rohkeasti palasiksi Cygnaeuksen kipsipystin ja luo lempeän ironisella otteella kuvan Cygnaeuksesta ihmisenä, joka ei ole läpeensä paha eikä hyvä. Romaanissaan Wahlström piirtää myös hulpean kuvan 1800-luvun uskonnollisesta

ja poliittisesta ilmapiiristä. Romanin kielellisesti soljuvan kertomuksen omaperäisiä sivuhenkilöitä ovat vallankumousintoilija ja keksijä August Soldan, intiaaniorja Tsamon ja Suomen ensimmäinen naismaisteri Emma Irene Åström.

2003

Kirjailija Pirkko Saisio Vanhalla 4.12.2003

Kun Finlandia-palkinto perustettiin vuonna -84, minulta oli ilmestynyt syksyllä romaani Kainin tytär. Sitä ei valittu Finlandia-ehdokkaaksi. Muistan kävelleen Akateemisen kirjakaupan hyllyjen välissä. Ylimmälle hyllylle oli nostettu Finlandia-ehdokasteokset, joilla oli jonkinlaiset paperista tehdyt kruunut päässään. Tunsin vahvasti, että suomalainen kaunokirjallisuus repesi sinä syksynä kahtia: A- ja B-sarjaan. Niiden kahdenkymmenen vuoden aikana, jolloin Finlandia-palkinto on ollut olemassa, olen jäänyt viidesti ehdokkuutta vaille, ja neljästi olen ollut ehdokkaana. Kokemukseni kirjallisuuden kahtia jakautumisesta on syksy syksyiltä voimistunut. Niinä syksyinä, jolloin olen tuntenut pudonneeni beesarjalaiseksi, olen verrannut itseäni aasarjalaisiin, etsinyt syytä syrjäytymiselleni ja taistellut nousevaa katkeruutta vastaan. Niinä vuosina, jolloin olen itse pudonnut palkintoehdokkaiden joukosta, olen arvostellut ehdokkaita kovin sanoin. Ei. Minun täytyy olla rehellisempi. Olen haukkunut ja parjannut palkintoehdokkaita kohtuuttomasti, eikä tässä puuhassa ole seuraa puuttunut. Niinä syksyinä, jolloin olen ollut ehdokkaana, on ilooni aina sekaantunut noloutta, merkillistä häpeää. Ja pelkoa. Olen arvannut, että omat sanani lentelevät puukkoina selkääni. Kirjailijan työ on, tämän me kaikki tiedämme, yksinäistä maailman luomista. Se maailma, missä kirjailija kirjoittamisprosessinsa aikana liikkuu, sijaitsee vain kirjailijan omassa päässä. Eikä siinä omaehtoisessa, usein hauraassa maailmassa ole kilpailijoita. Sen takia varsin kohtuuttomilta tuntuvat senkaltaiset kysymykset, kuten Timo Hämäläisen: Kuka kirjailija pystyy tänä syksynä vastaamaan Lars Sundin huutoon? Arvostan suuresti Lars Sundia sekä kirjailijana että ihmisenä, enkä pysty vastaamaan hänen huutoonsa, kuten ei Lars Sundkaan pysty vastaamaan minun huutooni. Tällaiset kysymykset eivät yksinkertaisesti kuulu kirjailijoiden vaan toimittajien maailmaan.

Fredrik Langin kieltäytyttyä Finlandia-ehdokkuudesta näyttää siltä, että tämä syksy saattaisi olla kypsä kirjallisuuden, ja kirjailijoiden, kilpailuttamisen mielekkyyden arviointiin. Ymmärrän Langin argumentointia hyvin. Ilo työn loppuun saattamisesta häiriintyy, kun kirjailija joutuu syksy syksyn jälkeen arvioittamaan asemaansa kotimaisen kirjallisuuden kentässä. Olen keskustellut asiasta kymmenien kollegoideni kanssa ja tiedän, että Finlandia-ehdokkaiden julkistamispäivästä on muodostunut suomalaiselle prosaistille vuoden pahin painajainen. Toki niinkin merkillisesti voi käydä, että paineiden alla kirjailijat saattavat ystäväystyä nopeasti ja syvästi. Näin kävi tänä syksynä Leena Landerille ja minulle. Löysimme itsemme julkistamispäivää seuranneen aamuyön tunteina vaihtamassa kokemuksiamme Finlandia-ehdokkuudesta. Leenahan oli ehdokkaana jo kolmatta kertaa. Kokemuksemme ja käsityksemme kilpailuttamisesta olivat harvinaisen yksimieliset, ja tunti tunnin ja lasi lasin jälkeen tarjosimme palkintoa yhä auliimmin toisillemme. Päätimme, että jos palkinto osuu jommallekummalle meistä, on voittajan välittömästi ilmoitettava toiselle voitostaan, tekstiviestillä, niin että häviäjä voi vetää tarvitsemansa ajan happea ennen kuin soittaa voittajalle onnittelunsa. Kun kuulin palkinnon osuneen minulle, lähetin elämäni vaikeimman tekstiviestin. Leena Landerilta kului viestin vastaanottamiseen ja hapen vetämiseen minuutti

kolmekymmentäkahdeksan sekuntia. Aika hyvä. Onnittelusoiton jälkeen sain vielä tekstiviestin: I lost the prize but gained a Friend. Eli erittäin vapaasti suomennettuna: palkinto meni, tilalle tuli ystävä. Olen iloinen ja ylpeä nähdessäni, että Leena on täällä tänään.

Arvelen teistä monien ajattelevan, että palkintoshekki kädessä on helppo arvostella kilpailua.

Olen päätenyt siihen, että kukat ja saamani huomionosoitukset otan kiitollisena, huojentuneena ja liikuttuneena vastaan, shekin panen kiertoon.

Toivon, etteivät ne, jotka tekevät vilpittömiä töitä suomalaisen romaanin tunnetuksi tekemiseen, eivätkä ne, jotka ovat ansaitsemansa palkinnon aikaisempina vuosina kuitanneet, kokisi tekoani provokaatioksi. Toivon, että tämä puheeni tulkittaisiin niin kuin sen tarkoitin: vetoomukseksi kirjailijoiden työrauhan ja keskinäisen lojaalisuuden puolesta itse kirjallisuutta ja kirjailijoiden keskinäisiä suhteita repivää kilpailuttamista vastaan.

Punaista erokirjaa niin kuin koko fiktiivistä omaelämäkerrallista trilogiaa ei olisi lainkaan olemassa, ellei minun olisi ollut mahdollista elää sitä elämää minkä olen elänyt. Olen elänyt ajan, jolloin samaa sukupuolta olevan ihmisen rakastaminen on ollut kriminalisoitu, siis rikos, ja ajan, jolloin se on katsottu sairaudeksi, synnistä tietysti puhumattakaan. Usko omaan identiteettiin ja omiin ihmisoikeuksiin ei olisi koskaan ollut mahdollista ilman niitä käsittämättömän rohkeita ja kapinallisia nuoria ihmisiä, jotka olivat, ja ovat, ystäviäni ja jotka sittemmin perustivat yhdistyksen nimeltä Seksuaalinen tasavertaisuus ry, Seta. Seta voi kirjata saavutuksikseen monia konkreettisiin ihmisoikeuksiin liittyviä vaikutuksiaan, kuten homoseksuaalisuuden kriminalisoinnin poistamisen, sairausluokituksesta luopumisen, parisuhdelain ja niin edelleen. Mutta kirjailijana minulle Setan merkitys on ollut vielä suurempi. Seta on kamppailut sellaisen yhteiskunnan puolesta, joka olisi tasa-arvoisempi, yllätyksellisempi, monimuotoisempi, lojaalimpi, vapaampi, kaikki arvoja, joissa myös kirjallisuus voi hyvin.

Kiitokseksi siitä tuesta, jota olen Setalta ja Setan jäseniltä saanut ja jota ilman minusta ei olisi koskaan kirjailijaa tullut, haluan ojentaa tämän palkintoshekin Setalle, joka, niin paljon kuin se on saavuttanutkin, ei vielä toistaiseksi ole saavuttanut sitä päämääräänsä, jonka se perustamisensa aikoihin eräänä seitsemänkymmenluvun yönä eräässä Nervanderinkadun yksiössä itselleen asetti: tehdä itsensä nopeasti tarpeettomaksi.

Finlandia-palkinnon jakotilaisuus

Vanha ylioppilastalo, Helsinki 4.12.2003

Palkinnon perustelut

Kirjallisuudentutkija, kriitikko Mervi Kantokorpi

Kahdeskymmenes kirjallisuuden Finlandia-palkinto myönnetään kirjailija Pirkko Saisiolle hänen romaanistaan Punainen erokirja.

Viimeisten vuosikymmenten myöhäismodernia suomalaista romaania näyttää hallitsevan muunnellen toteutettu monologinen kerronta, joka seuloa muistavia ja puhuvia minuuksia. Nämä kaunokirjalliset identiteettikertomukset palaavat jatkuvasti oman tarinansa totuudellisuuden äärelle. Ne kyseenalaistavat avoimesti yksityisen maisemansa ja haluavat kuin mikrohistoriat haastaa

keskusteluun suuren historiallisen kertomuksen. Myös kaikki vuoden 2003 Finlandia-palkinnon ehdokasromaanit palautuvat monologin tai monologisarjan kehykseen. Syntyneet minuudet omistavat kiistatta kertomuksensa ja puolustavat oikeuttaan niiden subjektiivisuuteen. Ja vielä laajentaen - koko vuoden romaanisatoa haravoiva saa puuhata pitkään ennen kuin eteen osuu edes yksi epäsuorasti kerrottu tarina, josta puuttuu puhetta pitävä tarinansa omistava ´minä´.

Pirkko Saision Punainen erokirja on kolmas osa romaanitrilogiasta, joka tutkii kauttaaltaan kirjailijan tarinoitunutta minuutta. Hän kertoo omalla nimellään "Pirkko Saisiosta", väliin etäännyttäen kolmannessa persoonassa, väliin palautuen suoraan monologiin. Tutkimus kutsuu tällaista erisnimen peliin heittäväää romaania ´autofiktioksi´ tehdäkseen eron väljempään omaelämäkerralliseen proosaan. Autofiktion herättämät kysymykset kirjallisuuden ja maailman suhteesta ovat kiinnostavimmillaan, kun päästään etäälle sen kertomisen ajasta. Romaanihenkilö "Kaisa Korhonen" on jo nyt täysin fiktiivinen henkilö kirjailijaa nuoremmille sukupolville. Ja jos Punainen erokirja vaikkapa ranskannetaan, samaan tuntemattomuuden armoon astuu koko romaanin väki.

Punainen erokirja on minun lukemanani suuri romaani yksityisen elämäntotuutensa tähden. Sen kertoja puhuu lukijalleen kohtisuoraan mieleensä kuvioituneesta menneestä. Tarinan dramatisoitu muistojen kuvasarja on kuin syövytetty kieleensä. Tiheänä ja ilmaisuunsa kiinnittyneenä se ei voi sietää virheitä. Romaanin kerronnan varmasanaisuus vakuuttaa, sen intensiivinen tunteen voima saa lukijan vastaamaan haasteeseen.

Kirjailija on itse luonnehtinut muotoa ja sisältöä ykseydeksi, josta tekstin elämä syntyy: pulssi on se sana, jota hän toistuvasti käyttää. Tämän elollistetun tekstin sykkeen lukija voi todella aistia. Siinä kaikuu ihmisen äidinkielen ensimmäisyys, sen kestävin arvo yksilön tunteen kielikotina. Romaanin huolella tutkittu fragmentaarinen kerronta tavoittaa muistille ominaisen totuudellisuuden, joka on hetkellinen, paikallinen ja silti tarinaksi hakeutuva. Etäännyttämällä itsensä ja puhumalla usein kuin ulkopuoleltaan kertoja selaa albumiaan kaikilta taistojen vuosilta, niiltäkin joita moni ei ole ollut halukas enempää kommentoimaan. Kerronta tavoittaa toistuvasti ironian sävyjä, mutta ääni on myös nöyryytyksen tukahduttama 70-luvun historiallisella näyttämöllä.

Esteet kasautuvat nopeasti itsensä seulojan tarinaan, sillä päinvastoin kuin monet tuntuvat ajattelevan, oma elämä on aiheista vaikein. Jonkun toisen keksitty kohtalo alkaa tuntua oikein hyvältä juonelta sillä hetkellä, kun joutuu kysymään itseltään, mitä minä edes kehtaan kertoa ja ketä ylipäättäen kiinnostaa juuri minun tapaukseni. Miten puhua kaikkein yksityisemmästä, rakkaudesta, seksuaalisuudesta ja niistä ihmisistä joiden kanssa on elänyt ne todeksi. Tai mitä sanoa vanhemmistaan, joita rakastaa epäselvästi muistinsa hämärässä, mutta joiden ymmärtää myös tuottaneen monet minuutensa häpeänurkat. Pirkko Saisiolla on taiteilijan rohkeus, kieli ja sydän kertoa itsensä tarinaksi. Jos taide - kirjallisuus - voi olla terapeutista ja puhdistavaa, niin tässä se on sitä. Punaisen erokirjan päätöksessä lukija ei enää katso Pirkko Saisiota vaan itseään.

Finlandia-palkinnonehdokkaiden julkistamistilaisuus

Ravintola La Tour 13.11.2003

**Valintalautakunnan puheenjohtaja
Kari Rydman:**

Valintalautakunnan raportti ja päätös

Vuoden 2003 Finlandia-palkinnon saajaksi oli ehdolla 89 romaania, joista viisi ruotsinkielistä. Lautakunta, johon kuuluivat Terhi Hyvärinen, Marja-Riitta Vainikkala-Kejonen sekä Kari Rydman puheenjohtajana, on lukenut kaikki ehdolle lähetetyt kirjat, ja tehnyt kokouksessaan 10.11.2003 päätöksen, jonka mukaan palkintoehdokkaiksi on nimetty maksimimäärä eli kuusi teosta.

Valintalautakunta aloitti työnsä kesäkuussa ja valitsi työtavakseen tiiviin yhteydenpidon sähköpostitse, sillä lautakunnan jäsenet asuivat kaukana toisistaan, Helsingissä, Oulussa ja Sääksmäessä. Parhaimmillaan viestien vaihto oli jopa päivittäistä, ja viestit sisälsivät usein laajojakin arvioita luetuista teoksista. Tämä työtapo osoittautui myös loppuvaiheessa hedelmälliseksi. Valittavaksi ehdotettujen kirjojen lista kiteytyi kullakin vähitellen käsittämään noin 10 teosta, ja lopullisessa kokouksessa keskusteltiin enää joistakin yksityiskohdista.

Tämä ei tarkoita sitä, että nyt valittujen kuuden kirjan siivilöiminen olisi ollut helppoa, saati itsestään selvää. Mieluiten lautakunta olisi halunnut nostaa esille 12 tai 15 romaania. Vaikka ehdolla olleet kirjat edustivat tavattoman moninaisia aihepiirejä ja käsittelytapoja, niiden joukosta pystyi löytämään tasoltaan vallan erinomaisia teoksia. Lautakunta ei halunnut syrjäyttää minkään ´genren´ romaaneja, vaan toimi tässä asiassa avoimin mielin.

Lautakunnan käsityksen mukaan vuoden 2003 romaanitarjonta on ollut hyvin monipuolinen ja kuvastanut melko kattavasti kulttuuri-ilmastomme erilaisia piirteitä. Perinteinen suora kerronta saa ohelleen "moninäkökulmaista" lähestymistapaa. Kansalliset trauman aiheet ovat hyvin esillä, koskivatpa ne sitten sotiamme (Suomen sodasta kansalaissodan kautta jatkosotaan), poliittisia murroskausia (esimerkiksi 1970-luvun tapahtumia) tai vaikkapa suomalaisten ja eestiläisten kohtaloita neuvostovalloituksen aikana. Seksuaaliset ja kulttuuriset vähemmistömme ovat saaneet oman osansa. Romaanien joukosta löytyy sekä maskuliinista että feminiinistä näkökulmaa, usein tosin varsin tavanomaisesti toteutettuna. "Naiskirjallisuudeksi" tai "naisviihteeksi" luokiteltavien teosten joukossa oli sympaattisia ja korkeatasoisia romaaneja, ja merkittävän hyviä esikoisteoksia löytyi joukosta monia.

Eräs silmiinpistävimmistä trendeistä tuntui tänä vuonna olleen dokumenttipohjaisten tai puolifiktiiivisten elämäkertojen laadinta.

Valintalautakunta on päättänyt esittämään seuraavat kuusi kirjaa ehdolle Finlandia-palkinnon saajaksi ja luettelee ne kirjailijan nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä lyhyin luonnehdinnoin:

Joel Haahtela: Elena (Otava)

Tavattoman kaunis, runollinen, haikeahko, mutta lopulta merkittävän syvälinen pienoisoromaani.

Juha Itkonen: Myöhempien aikojen pyhiä (Tammi)

Hallittu esikoisoromaani poikkeuksellisesta aiheesta, joka haastaa miettimään uskon ja syyllisyyden ongelmaa, ehkäpä aivan uudelta suunnalta.

Leena Lander: Käsky (WSOY)

Eroottisesti latautunut tosipohjainen jännityskertomus vuodelta 1918, kolmiodraama saavuttamattomasta halusta, ihanteen ja motiivin ristiriidasta.

Juha Ruusuvuori: Nokian nuoriso-ohjaaja (WSOY)

Lähitulevaisuuteen sijoittuva, mutta monella historian tasolla liikkuva monipohjainen yhteiskuntasatiiri, joka leikittelee tajunnan manipuloinnilla ja mahdottoman mahdollisuudella.

Pirkko Saisio: Punainen erokirja (WSOY)

Kirja, jota voi lukea 70-luvun kuvana, rakkaustarinana tai teatterihistoriana, kirja jossa runollisuus ja kerronnallisuus yhdistyvät rikkaalla tavalla.

Lars Sund: Eriks bok (Söderström & Co)

Avslutningen på trilogin, en bred episk roman där nuet möter historien på ett suveränt vis och där gångna släktleds röster blandas med berättarens uppfattning om händelsernas gång och deras följder.

Trilogian päätös, laaja eepinen romaani, jossa nykyaika ja historia kohtaavat suvereenisti ja jossa menneitten sukupolvien ääni limittyy kertojan käsityksiin tapahtumien kulusta ja syistä.

2002

Kari Hotakainen: Juoksuhaudantie

WSOY 2002, ovh 28e

Ruohonleikkurit säksättävät helsinkiläisen pientaloalueen takapihoilla kuin helikopterit taistelukentällä. Tällainen elämä on monen perheen pitkäaikainen unelma, ja sillä on maan korkein neliöhinta. Matti Virtanen on kotirintamamies. Hän kuuluu kotitöissä, ruoanlaitossa ja vaipanvaihdoissa tasa-arvoisen mieskuntonsa osoittaneeseen sukupolveen, jonka ei koskaan pitänyt kuulua mihinkään sukupolveen. Matti ei ole koskaan sotinut, mutta hän kuuntelee rockia ja kulkee lujaa lenkkipolulla.

Yksi nyrkinisku erottaa hänet perheestään. Se antaa hänelle tahdon ja selkeän päämäärän, mutta sysää hänet äärimmäisiin tekoihin. Matti Virtanen lähestyy hankkeessaan hyvin hinnoiteltua aluetta, jota valvovat pientalojen portinvartijat kiinteistönvälittäjistä nurmikkoaan kunnostaviin omistajiin. He saavat vastaansa miehen, joka uhkaa lainarahalla maksettua elämää ja joka ei aio hankkia taloan perinteisin keinoin.

Juoksuhaudantie on romaani suomalaisesta unelmasta, omasta talosta. Tarina siitä, kuinka kalliiksi voi käydä pakkomielle helsinkiläisellä pientaloalueella ja kuinka sivustakatsojatkin saavat maistaa yksinäisyyden

ydinmehua. Romaani kivusta, talosta ja taipumattomuudesta. Kun kujanjuoksun traagisuus on syvimmillään, on komiikkakin kovaa.

"Myös kirjailijan tulokulma tutkivaan romaaniin on omaperäinen. Sen syvyysterävyys yhteiskuntaa ja luokkaeroa pöllyttävään aiheeseensa tuo mieleen Bronksin. Kari Hotakainen näköjään pystyy yhdistämään kriittisen kansalaiskatseen ja kirjallisuuden tavalla joka herättää ajatuksia, tunteita ja lukemisen iloa.

- - - Suosittelen teosta kaikille, jotka joutuvat asumaan Suomessa."

- Mervi Kantokorpi, HS

"Pintatasolla Juoksuhaudantie on asuntokauppojen maailmaan sijoittuva trillerimäinen tarina, syvemmällä se on monikerroksinen satiiri

suomalaisesta yhteiskunnasta, miehen ja naisen suhteesta, perheestä, sukupolvieroista ja suomalaisen asuntopolitiikan kieroutumista. - - -

Hotakainen on kirjailijalaadultaan yhteiskuntakriitikko, joka tiivistää havaintonsa fiktion lennokkuudella ja aforistikon osumatarkkuudella "

- Harri Hautala, Aamulehti

"Juoksuhaudantie on erinomainen, terävä, syvä, viisas ja monisärmäinen romaani. Sen lukemiseen ei yksi kerta riitä." - Joni Pyysalo, Suomen Kuvalehti

Kari Hotakainen on syntynyt 1957 Porissa. Hän on opiskellut kotimaista kirjallisuutta Helsingin yliopistossa ja toiminut Kuopiossa uutis- ja mainostoimittajana vuosina 1980-86. Vuodesta 1986 Hotakainen on asunut Helsingissä. Hän työskenteli WSOY:n mainososastolla toimittajana, kunnes ryhtyi vapaaksi kirjailijaksi vuonna 1996.

Tuotanto

- Harmittavat takaiskut, runoja 1982
- Kuka pelkää mustaa miestä, runoja 1985
- Hot, runoja 1987
- Runokirja 1988
- Lastenkirja 1990
- Buster Keaton, elämä ja teot 1991
- Bronks 1993
- Syntisäkki 1995
- Klassikko 1997
- Ritva 1997
- Sydänkohtauksia 1999
- Kalikkakasa, valitut runot 2000
- Näytän hyvältä ilman paitaa 2000
- Elämä ja muita juttuja 2001
- Juoksuhaudantie 2002

Lisäksi useita kuunnelmia, lehtikirjoituksia, lastennäytelmä Hukassa on hyvä paikka (1999) ja 10-osainen tv-sarja Tummiin vesien tulkit (2002).

Palkinnot:

- Toinen palkinto Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan kulttuurikilpailussa 1979
- Kuopion taiteilijaseuran Minna -palkinto 1987
- Kalevi Jäntin palkinto 1988
- Uudet Kirjat -kerhon tunnustuspalkinto 1991
- Savonia-palkinto 1993
- Nuori Suomi -palkinto 1993
- Topelius-palkinto 2000
- Finlandia-palkinto 2002

Julkaistu 4.12.2002 klo 12.15

Palkinnon perustelut

Professori Lasse Pöysti

No niin! Tässä seison enkä pois pääse ellen sano jotain. Sanat suussani haluaisivat mieluiten pysyä siellä. Tilanne ei ole herkullinen. Viisi rikosta tulee tapahtumaan lähiminuuttien kuluessa, sillä vuoden 2002 Finlandia-kandidaatit ovat kaikki suurenmoista luettavaa ja niiden asettaminen paremmuusjärjestykseen on mahdottomalta tuntuva tehtävä.

Ratkaistavana on ollut ikään kuin se vanha tuttu kompakysymys: mistä pidät eniten, kantarellista, paistetusta hauesta, persikasta, chateaubriandista, koskenkorvasta vai calvadoksesta? Vaikea vastata, kun eivät ole yhteismitallisia. Kaksi viimeksi mainittua ehkä tavallaan ovat, mutta niillekin makutuomarit asettavat tarkan eron. Tosin ovat syötäviä kaikki, niin kuin kirjatkin kaikki ovat luettavia.

Tottahan on että tiesin tehtävän ongelmalliseksi. Kuitenkin sen vaikeus yllätti loppusuoralla. Olen yrittänyt valmistautua siihen parhaani mukaan. Olen syksyn mittaan, noin sormiharjoitukseksi, lukenut 15-16 romaania, joita pyynnöstäni minulle on lähetetty. Käytänkin tilaisuutta hyväksi ja kiitän sydämellisesti Veikko Sonnista ja Kirjasäätiötä pakettien tulvasta. Kirjoja tuli myös muita teitä. Kokoelma sisälsi sekä tuoreita teoksia että vanhoja Finlandia-voittajia. Olipa joukossa muutama, joka nousi kandidaattien joukkoon. Tästä lukemisesta on mielestäni ollut paljon hyötyä sekä itselleni että tehtäväni suorittamiselle.

Olen arvostanut Finlandia-palkinnon jakotapaa, jossa pätevä raati valitsee ehdokkaat, joista sitten joku tykkääjä tykkää esiin yhden, joku kansalainen, citizen. Mutta siinä on vaaransa. Kun tykkäämiseen liittyy emootio, on vaarana arvostelukyvyn sekoaminen. Näin oli minun käydä. Onneksi emootion nostattivat kaikki kuusi kirjaa kukin eri tavalla mutta suunnilleen yhtä voimakkaasti.

Kaikki nämä kuusi lukemaani kirjaa ovat jääneet osaksi persoonaani ja tulevat jatkossakin nousemaan mieleen pitkin päivää.

Pirjo Hassisen Jouluvaimo etenee merkillisen tumman kohtalontuntuisen rytmin varassa, joka vetää lukijaa kirjan ääreen. Jotenkin sain siitä ainakin osavastauksen vanhaan kysymykseen: mistä naiset on tehty. Tässä kirjassa vieläpä nimenomaan: mistä pienet tytöt on tehty. Varhaiskypsyyden kokemaan joutuneen pienen Rakelin silmät eivät jätä minua rauhaan. Näen niissä samanlaista viisautta kuin se minkä luulet näkeväsi vuoden vanhan lapsesi silmissä, kun hän äkkiä rauhallisesti jää katsomaan sinua silmiin ja sinä hätkähdät.

Harri Tapperin Pitkäsuisten suku vie lukijan Sven Tuuvan ja Saarijärven Paavon selän taitse historialliseen maisemaan. Näkökulma ei suuntaudu nykypäivästä sinnepäin vaan päinvastoin: koet seuraavasi tapahtumia kahdeksantoistasataluvun pellonreunasta ja henkilöt piirtyvät silhuetteina taustanaan tulevaisuus. Se oli merkillinen elämys. Ja suomen kieli, jota he käyttävät, hersyttää nauruun ja mielihyvään joka sivua lukiessa. (Onko suomenkielessä sellainen sana kuin hersyttää? Jos ei ole, on Tapperin syytä että käytän sitä.)

Kari Hotakaisen Juoksuhaudantie kertoo muun muassa omakotitalosta ja sen hankkimisesta. Tunnen asian! Minäkin olen ostanut omakotitalon. Kaksi huonetta ja keittiö. Kipsi, jolla tulisijan reiät oli paikattu myynnin ajaksi rapisi lattialle ensimmäisessä lämmityksessä. Ei enää lämpöä hiilloksesta. Vesi kannettiin sisään ja ulos. Mutta olihan kaivo. Se kuivui aina kun päästiin kesäkuuhun. Kuitenkin siihen kaivettiin letkut ja sähköpumppu. Nyt se kuivui huhtikuussa. Kun putkiliikkeen mies täytti letkuihin siemenvettä, jotta pumppu saataisiin taas käyntiin, kaatoi hän putkeen polttoöljyä veden sijasta. Sitä kun oli jerrykannullinen siinä käden ulottuvilla. Kotiapulainen soitti meille Tukholmaan, että lasten mielestä spagetti maistui kummalta.

Hotakainen on ihan oikeilla jäljillä. Omakotifilosofia ei ole ynnälaskua, tuskin se on edes aritmetiikkaa. Se on toivoa ja toivottomuutta, ihanaa onnentunnetta, raivoa ja kiroilua.

Reko Lundánin Ilman suuria suruja on vaikuttava kertomus siitä, miten rikkaita ihmissuhteet voivat olla, kun niiden luonnollisena moottorina on inhimillisuus kaikesta huolimatta, pohjalla oleva halu toisen ymmärtämiseen ja anteeksianto, ehkä arvokkain ihmisen hyveistä. Kirjaa on vaikea jättää pöydälle, tapahtumien ja kohtaloiden kehittyminen on jatkuvasti mielessä ja pakottaa seuraamaan niitä edelleen.

Anu Kaipaisen Granaattimena on järkyttävä kertomus sisäisestä voimasta kärsimysten keskellä, sensuaalisesta elämänhalusta ja tahdosta elämän yllätystenkin ymmärtämiseen. Romanin päähenkilön kiinnostuksen piiri on valtaisan laaja ja sisältää ihmisen mahdollisuuksien koko kirjon.

Kjell Westön Langin suurin vika on, että sitä on niin vaikea jättää käsistään. Sellainen häiritsee ansiotöiden ja muiden tehtävien hoitamista. Hyvänä puolena on sen tapahtumien liikkuminen pääasiassa Helsingissä. Mutta esimerkiksi Töölöntorilla on kirjan lukemisen jälkeen kyllä tarkkaan keskityttävä kaistojen valitsemiseen, kun silmät eksyvät etsimään ympäriltä tutuksi tulleita kohteita. Show-business antaa ajankohtaisuuden tuntua ja Langin kokemus panee miettimään vakavasti tapahtumia lukijan omassa elämässä.

Se, että lopulta tästä loistavasta seurueesta saatoin valita yhden, johtui osaksi siitä, että kirja rakenteeltaan, sävyltään ja tietysti myös aiheeltaan poikkesi muista kandidaateista.

Lukiessa tuli mieleen Shostakovitshin musiikki. Oliko luettu toivoa vai satiiria. Pällekkäiset tapahtumien tulkinnat pakottivat lukemaan edelleen, ja lukiessa nauroi niin, ettei tahtonut tuolilla pysyä, mutta joka naurulta selkä tuli vaan kylmemmäksi ja kylmemmäksi. Jossain keskivaiheen jälkeen lukija kokee joutuneensa ulalle. Syy selviää myöhemmin. Kirjailija on nostanut tarinan sille sopivalle absurdille tasolle, josta se sitten tekee mahalaskun realismiin suohon.

Henkilökuvaus, vaikka onkin puuveistosmaista on rikasta, yllättävää ja satiirisen hauskaa. Romaani ei ehkä korostetun ajankohtaisesti analysoi nyky-yhteiskuntaa. Se katselee pidemmästä perspektiivistä, miten tämän päivän maailma on syntynyt.

Suoraan sanoen on tarina välistä karmea. Ja tuntuu todelta.

Miten voi yksi pieni liike, tai joskus pelkkä sana hetkessä muuttaa kaiken.

Mitä ei mies tekisi palauttaakseen onnen, joka erehdyksessä on lipsahtanut veneestä. Kun ei ympyrä muuten suostu neliöksi, on pakko yrittää härkämäisyydellä ja panemalla kaikki peliin, vaikka juoksisi päänsä mäntyyn. Meteli poukkoilee yhä raastavamman toivottomuuden accelerandona. Kuitenkin kuuluu kirjan lopussa sinisestä autosta vienosti heläjävä C-duuri. Päämäärä on kuitenkin saavutettu. Ympyrä ei enää ole ympyrä, vaan jotakin muuta, jonka vuoksi on taistellut.

Tässäkin kirjassa on mainittava suomen kielen tositaitava käyttö. Vanhana possessiivisuffiksin vihaajana hyrisin mielihyvystä. Kieli on rytmikästä, nasevaa ja kaiken sanovaa. Tässäkin tulee säveltäjä mieleen. Tällä kertaa Mozart, jolla ei myöskään ollut turhia nuotteja paperilla.

Pidin hyvin paljon tästä kirjasta. Jos joku väittää että se että me molemmat, kirjailija ja minä, olemme omakotitalo-rakastajia on vaikuttanut valintaan, se on leimattava pelkäksi perusteettomaksi panetteluksi.

Saamani tehtävän valtuuttamana minulla on kunnia ensimmäisenä onnitella Kari Hotakaista vuoden 2002 Finlandia-palkinnosta.

Finlandia -palkintoehdokkaat 2002

(julkistettu 14.11. klo 10.00)

Valintalautakunnan puheenjohtaja Maija Berndtson

Finlandia -palkinnon valintalautakunnan luku-urakka on ohi. Lautakunta, johon ovat kuuluneet toimittajat Eila Tiainen ja Jarmo Papinniemi sekä allekirjoittanut, on nimennyt sääntöjen salliman enimmäismäärän eli kuusi ehdokasta. Ehdokaslistalla on ollut 101 teosta, joista 7 ruotsinkielistä romaania.

Ainakin määrällisin mittarein arvioituna kaunokirjallisuutemme tuntuu voivan hyvin. Julkaistavien teosten määrä on pysynyt viime vuosina suunnilleen ennallaan. On nais- ja mieskirjailijoita, on erikikäisiä kirjailijoita, esikoisteoksia ilmestyy ja alueellinen tasa-arvo vaikuttaa hyvin saavutetulta sekä kirjailijoiden kotipaikan että kirjojen tapahtumapaikkojen mukaan. Alueellinen rikkaus näkyy myös kirjojen monimuotoisessa kielessä ja murteiden käytössä.

Vaikka lautakunnan ensisijainen tehtävä on nimetä palkintoehdokkaat, haluaa lautakunta esittää joitakin luonnehdintoja työnsä pohjalta. Kansainvälisiin virtauksiin verrattuna suomalaisen kirjallisuuden valtavirta näyttää käsiteltävien teemojen suhteen kulkevan omaa tietään. Tuntuu että kirjallisuudella on edelleen, snellmanilaista perintöä jatkaen tehtävä kansallisen identiteetin rakentajana. Kotimaa on keskipiste, josta on toki lähdetty naapurimaihin, erityisesti Ruotsiin, jokunen uskaltaa pidemmällekin. Ja muutama kirjailija jopa siirtää tapahtumat kokonaan ulkomaiseen ympäristöön ja kuvaa paikallisia ihmisiä. Paljon tapahtuu nykyhetkessä, mutta usein nykyisyys ja menneisyys lomittuvat. Historialla on vankka sijansa kaunokirjallisuudessa. Edelleen sodat, aina kansalaissotaa myöten, heittävät varjonsa perheiden ja tapahtumien ylle, traumaa ylläpitämässä.

Yksilö on yhä kuvauksen keskipiste, perhe viitekehys, jossa yksilöä tarkastellaan. Tyttäret selvittävät äitisuhdettaan, äidit lapsisuhdettaan, isät ovat joko heikkoja tai perheen tyranneja, ei-toivottu raskaus on vaihtunut lapsen saamisen ongelmiin. Kun lapsia saadaan, alkavat perheen sisäiset vaikeudet, vaimon ja miehen suhde näivettyy, rakkaus häviää. Lapsen silmin tarkastellut teokset tarjoavat ahdistavan kuvan meistä aikuisista. Naiset ovat vahvoja, miehet juovat, seikkailevat ja sekoilevat. Työpaikalla on tiukkaa ja kotona on helvetti. Maailmaa tarkastellaan myös vammaisten ja syrjäytyneiden silmin.

Vaikka jotkin ajankohtaiset asiat, kuten kaksoistornien tuhoutuminen, kettutyöt ja biotieteet esiintyvät, tuntuvat nykyhetken ihmiset elävän tyhjiössä, jossa ensisijaisesti vaikuttavat heidän välisensä suhteet. Yhteiskunnan kuvaamisessa olemme jääneet sodanaikaiseen ja -jälkeiseen Suomeen ja tuntuu kuin emme pääsisi eteenpäin. On helpompi kuvata menneitä vaikeuksia, ihmisten elämää köyhässä Suomessa kuin luoda tämän päivän vauraan ja hyvinvoivan yhteiskunnan monipuolista ja syvää kuvaa ihmiskuvauksen taustaksi. Sellaiset arjen ilmiöt kuin työuupumus, perhe- ja muu väkivalta, yksinhuoltajuus, uusperheet, työttömyys, maahanmuuttajat, talouselämän kriisit, terrorismi, aids eivät juurikaan näy kaunokirjallisuudessa. Lintukotomme elää lähes erillään globaalisuudesta ja kansainvälisestä vuorovaikutuksesta. Varsin vähän johtaa kaunokirjallisuutemme meitä johonkin uuteen ja tuntemattomaan, kohtaamaan jotain itsellemme täysin vierasta.

Jos kirjallisuutemme näyttää olevan teemoiltaan melko perinteistä, on se sitä myös muodoltaan. Nyt ei ole kokeilevan proosan aika, vaikka kehummekin kirjallisuutemme kielellistä rikkautta. Lautakunta kiinnittää huomiota runsaahkoon määrään pienimuotoista taideproosaa, joka on toki taitavasti kirjoitettua, mutta usein varsin hengetöntä.

Pienproosan määrä herättää kirjallisuuden lajityyppeihin liittyvän kysymyksen: Tulisiko novellikokoelmien jälleen kuulua Finlandia-palkinnon piiriin? Eikö juuri novelli olisi muodoltaan se, joka parhaiten vastaisi lyhytjälkeisestä ja pirstoutuneesta nyky maailmaa? Avartamalla sääntöjä novellien ja jopa proosafragmenttien hyväksymiseen varmistettaisiin, ettei kilpailun ulkopuolelle jää mielenkiintoisia ja kokeellisia kirjoja ainakaan muotoseikkojen takia. Kysymys on tietysti perimmiltään siitä, mikä on Finlandia-palkinnon tavoite. Voi olla, ettei siihen kuulu eikä siihen haluta kirjallisuuden uudistamisen näkökulmaa.

Kaikesta huolimatta lautakunta toteaa, että vuoden kirjasato on niin moninainen, että segmentoitunut yleisö löytää sen joukosta oman tärkeän teoksensa.

Mutta miten poimia esille kuusi teosta, kun palkinto annetaan tunnustuksena "Suomen kansalaisen kirjoittamasta ansiokkaasta romaanista"? Lautakunta on ottanut lähtökohdakseen oman lukukokemuksen. Olemme punninneet kirjoja etsimällä vaikuttavaa lukuelämystä, järjen ja tunteen yhdistelmää, joka on antanut jotain sekä päälle että sydämelle. Erottumiseen joukosta on voinut vaikuttaa myös uusi näkökulma teeman tai tekstin käsittelyssä. Jotain mieleenpainuvaa - on se sitten kielellinen nautinto, uusi oivallus tai vahva tunne-elämys - pitää lukijalle jäädä ansiokkaan romaanin lukemisen jälkeen. Ja myös usko siihen, että tämän kirjan ääreen voin palata joskus myöhemminkin.

Tarjoamme Lasse Pöystin luettavaksi seuraavat teokset:

Pirjo Hassinen: Jouluvaimo. Otava.

Pirjo Hassisen Jouluvaimo on jännittävä ja jännitteinen romaani tyttären ja äidin erikoislaatusuhteesta. Tapahtumat tiivistyvät muutamaan intensiiviseen päivään, joiden aikana menneisyydestä

nousevat esiin kätkettyinä olleet kuolema ja seksuaalisuus sekä tiukan uskonnollisen yhteisön aikaansaamat traumat. Hassinen on taidokas tunnelmien luoja, ihmismielen pimeän puolen armoton erittelijä.

Kari Hotakainen: Juoksuhaudantie. WSOY.

Kari Hotakainen osui kultasuoneen löytäessään romaaninsa aiheeksi suomalaisen asumisen. Asuminen on samalla kertaa arkinen ja äärimmäisen latautunut aihe - koti on elintason mittari, minuuden kuva ja elämäntaistelun näyttämö. Oman rintamamiestalonsa eteen puurtava Matti Virtanen on riemastuttava ja surullinen hahmo, joka kulkee Don Quijoten ja Nummisuutarin Eskon jalanjäljissä.

Anu Kaipainen: Granaattiomena. WSOY.

Anu Kaipaisen Granaattiomena on kouraiseva romaani, jonka sivuilla sykkii tuska. Romaanin kuvaama kipu on sekä fyysistä, henkistä että myyttistä - äiti potee kivuliaita jalkojaan, tuntee tuskaa heiveröisen poikansa tähden ja yhtyy samalla kaikkien aikojen kaikkien äitien murheeseen. Kaipainen on kuin Lemminkäisen äiti, joka kerää menneiden tapahtumien, ajatusten ja ihanteiden kappaleita muistojensa virrasta.

Reko Lundán: Ilman suuria suruja. WSOY.

Reko Lundánin Ilman suuria suruja vie lukijan ahdistavan arkielämän äärelle, mutta ahdistuksen sijasta tästä perheromaanista jää päällimmäiseksi tunteeksi lämpö. Kirjailija kuvaa henkilöitään lähietäisyydeltä ja heidän heikkouksiaan ymmärtäen, niin miesten kuin naistenkin maailmaan eläytyen. Dramaattikkona tunnettu Lundán hallitsee myös romaanimuodon, näkökulmien vaihdokset ja kerronnan rytmin muutokset.

Harri Tapper: Pitkäsuisten suku. Atena.

Harri Tapper särkee suomalaisen historiallisen romaanin perinteen iloisesti ja lukijalle silmää iskien. Pitkäsuisten suku on leikkisä ja yllättävä, nopeista kohtauksista ja terävistä leikkauksista koostuva rapsodia, jossa menneisyys näyttäytyy kaikessa absurdiudessaan. Viisas ja oivaltava, monen sukupolven yli kantava inhimillinen komedia on kirjoitettu herkullisella, omintakeisen rytmikkäällä kielellä.

Kjell Westö: Lang. Söderström & Co/Otava.

Kjell Westös Lang är en hypnotisk läsupplevelse och en fin skildring av tomheten i det nya millenniets mediavärld. Romanens obönhörliga universum erbjuder inga kompromisser, utan personerna är utsatta för omotiverade och slumpmässiga regler. Berättelsen om tv-stjärnan som ramlar av ekorrhjulet är en komprimerad och kritisk tidsbild med ett nyansrikt Helsingfors som fond.

Kjell Westön Lang on hypnoottinen lukukokemus ja erinomainen kuvaus uuden vuosituhanen mediamaailman tyhjiydestä. Romaanin armoton maailma ei tarjoa kompromisseja, vaan henkilöt ovat perustelemattomien, sattumanvaraisten sääntöjen armoilla. Oravanpyörästä putoavan tv-tähden tarina on tiivis ja kriittinen ajankuva taustanaan vivahteikas Helsinki.

AIEMMAT VOITTAJAT JA EHDOKKAAT:

2001 Hannu Raittila: Canal Grande (WSOY)

Valitsijana: Claes Andersson

Muut palkintoehdokkaat:

Sakari Issakainen: Espalrador (Gummerus)

Daniel Katz: Laituri matkalla mereen (WSOY)

Ulla-Lena Lundberg: Marsipansoldaten / Marsipaanisotilas (Söderström & Co/Gummerus)

Maria Peura: On rakkautes ääretön (Tammi)

Asko Sahlberg: Eksyneet (WSOY)

2000 Johanna Sinisalo: Ennen päivänlaskua ei voi (Tammi)

Valitsijana: Auli Viikari

Muut palkintoehdokkaat:

Sami Parkkinen: Teo (Gummerus)

Jusa Peltoniemi: Jäähyväiset sukuromaanille (WSOY)

Pirkko Saisio: Vastavalo (WSOY)

Eeva Tikka: Lohikäärme kylpy (Gummerus)

Kjell Westö: Vådan av att vara Skrake/Isän nimeen (Södertström & Co, Otava)

1999 Kristina Carlson: Maan ääreen (Otava)

Valitsijana: Komissaari Erkki Liikanen

Muut palkintoehdokkaat:

Antti Hyry: Aitta (Otava)

Jari Järvelä: Lentäjän poika (WSOY)

Veronica Pimenoff: Maa ilman vettä (Tammi)

Mikaela Sundström: Dessa himlar kring oss städs (Söderström & Co)

Jari Tervo: Minun sukuni tarina (WSOY)

1998 Pentti Holappa: Ystävän muotokuva (Wsoy)

Valitsijana: näyttelijä Liisamaija Laaksonen

Muut palkintoehdokkaat:

Riikka Ala-Harja: Tom Tom Tom (Gummerus)

Mari Mörö: Kiltin yön lahjat (Wsoy)

Hannu Raittila: Ei minulta mitään puutu (Wsoy)

Pirkko Saisio: Pienin yhteinen jaettava (Wsoy)

Harri Tapper: Missä kurkien aura on (Atena Kustannus)

1997 Antti Tuuri: Lakeuden kutsu (Otava)

Valitsijana kirjailija Lassi Nummi

Muut palkintoehdokkaat:

Kari Hotakainen: Klassikko (WSOY)

Pirkko Lindberg: Candida (Schildts)

Hilkka Ravilo: Mesimarjani, pulmuni, pääskyni (Atena Kustannus)

Joni Skiftesvik: Yli tuulen ja sään (WSOY)

Lars Sund: Lanthandlerskans son (Söderström & Co)

1996 Irja Rane: Naurava neitsyt

Valitsijana: elokuvaohjaaja Aki Kaurismäki
Muut palkintoehdokkaat:
Päivi Alasalmi: Vainola
Pirjo Hassinen: Voimanaset
Kauko Röyhkä: Kaksi aurinkoa
Heimo Susi: Virkamatka
Antero Viinikainen: Aleksis Kivi ja Serbian prinsessa

1995 Hannu Mäkelä: Mestari

Valitsijana: pääjohtaja Maria-Liisa Nevala
Muut palkintoehdokkaat:
Sisko Istanmäki: Liian paksu perhoseksi
Veronica Pimenoff: Risteilijät
Carola Sandbacka: Ellen Llewellyn
Jari Tervo: Pyhiesi yhteyteen
Maarit Verronen: Pimeästä maasta

1994 Eeva Joenpelto: Tuomari Müller, hieno mies

Valitsijana: ekonomi Tellervo Koivisto
Muut palkintoehdokkaat:
Monika Fagerholm: Underbara kvinnor vid vatten
Jyrki Kiiskinen: Suomies
Leena Lander: Tulkoon myrsky
Paavo Rintala: Marian rakkaus
Jouko Turkka: Häpeä

1993 Bo Carpelan: Urwind/Alkutuuli

Valitsijana: professori Kai Laitinen
Muut palkintoehdokkaat:
Matti Yrjänä Joensuu: Harjunpää ja rakkauden nälkä
Anja Kauranen: Ihon aika
Paavo Rintala: Aika ja uni
Juha Ruusuvuori: Kaniikki Lupus
Maarit Verronen: Yksinäinen vuori

1992 Leena Krohn: Matemaattisia olioita tai jaettuja unia

Muut palkintoehdokkaat:
Tua Forsström: Parkerna
Pentti Holappa: Sormenjälkiä tyhjässä
Hannele Huovi: Matka Grönlannin halki
Jouni Inkala: Tässä sen reuna
Jarkko Laine: Maailman yksinäisin mies

Tytti Parras: Vieras
Eva Wein: Kulkue

1991 Arto Melleri: Elävien kirjoissa

Muut palkintoehdokkaat:
Kari Aronpuro: Tasanko 967
Agneta Enckell: Falla
Leena Lander: Tummien perhosten koti
Paavo Rintala: Sarmatian Orfeus
Juha Seppälä: Super Market
Raija Siekkinen. Kuinka rakkaus syntyy
Lars Sund: Colorado Avenue

1990 Olli Jalonen: Isäksi ja tyttäreksi

Muut palkintoehdokkaat:
Tiina Kaila: Bruno
Leena Krohn: Umbra
Juha Seppälä: Hyppynaru
Joni Skiftesvik: Tuulenpesä
Eira Stenberg: Kuun puutarhat
Kjell Westö: Utslag (Merkitty)
Benedict Zilliacus: Båten i vassen (Kertomus kadonneesta saaresta)

1989 Markku Envall: Samurai nukkuu

Muut palkintoehdokkaat:
Bo Carpelan: År som löv (Vuodet kuin lehdet)
Martin Enckell: GUD ALL-EN
Annika Idström: Kirjeitä Trinidadiin
Olli Jalonen: Johan ja Johan
Eeva Joenpelto: Ei ryppyä, ei tahraa
Leena Krohn: Rapina
Jarkko Laine: Oodi eiliselle sanomalehdelle
Ulla-Lena Lundberg: Leo
Ralf Nordgren: Det kluvna äppet (Halkaistu omena)

1988 Gösta Ågren: Jär

Muut palkintoehdokkaat:
Mikael Enckell: Till Saknadens lov (Söderström & Co)
Martti Joenpolvi: Pronssikausi (Gummerus)
Anita Konkka: Hullun taivaassa (Tammi)
Hannu Mäkelä: Vetsikko (Otava)
Pepi Reinikainen: Hullu, ihana lintu - metsäkyyhky (Art House)
Johannes Salminen: Minnet av Alexandria/Aleksandrian muisto (Söderström & Co, WSOY)
Kerttu-Kaarina Suosalmi: Ihana on Altyn-köl (Gummerus)
Jaakko Syrjä: Kertomuksia radan varresta (WSOY)

Antti Tuuri: Uusi Jerusalem (Otava)
Gösta Ågren: Jär (Söderström & Co)

1987 Helvi Hämäläinen: Sukupolveni unta

Muut palkintoehdokkaat:
Pentti Holappa: Savun hajua
Sakari Issakainen. Paratiisissa ei soi Paganini
Christer Kihlman: Gerdt Bladhs undergång (Gerdt Bladhin tuho)
Eila Kostamo: Mustarastas
Ulla-Lena Lundberg: Sand (Kalaharin hiekkaa)
Ralf Nordgren: Pianobärarna (Pianonkantajat)
Mirkka Rekola: Tuoreessa muistissa kevät
Hannu Salama: Amos ja saarelaiset
Juhani Syrjä: Omenatarha

1986 Sirkka Turkka: Tule takaisin, pikku Sheba

Muut palkintoehdokkaat:
Bo Carpelan: Axel
Antti Hyry: Kertomus
Christer Kihlman: På drift i förlustens landskap (Tuuliajolla tappion maisemissa)
Lassi Nummi: Matkalla niityn yli
Kirsti Paltto: Voijaa minun poroni
Juhani Peltonen: Iloisin suru
Esko Raento: Suru. Ystäväkirja
Eeva Tikka Aurinkoratsastus
Antti Tuuri Ameriikan raitti

1985 Jörn Donner: Far och son (Isä ja poika)

Muut palkintoehdokkaat:
Annika Idström: Veljeni Sebastian
Leena Krohn: Tainaron
Matti Kuusi: Ohituksia
Hannu Mäkelä: Unelma onnesta numero 5
Matti Pulkkinen: Romaanihenkilön kuolema
Hannu Salama: Finlandia-sarja
Göran Schildt: Moderna tider (Nyky aika)
Keijo Siekkinen: Äidin hauta
Caj Westerberg: Kirkas nimetön yö

1984 Erno Paasilinna: Yksinäisyys ja uhma

Muut palkintoehdokkaat:
Bo Carpelan: Marginalia till grekisk och romersk diktning (Marginalia, merkintöjä Kreikan ja Rooman runoudesta)
Paavo Haavikko: Pimeys
Veikko Huovinen: Puukansan tarina
Matti Yrjänä Joensuu: Harjunpää ja heimolaiset

Veronica Pimenoff: Loistava Helena
Teuvo Saavalainen: Ja poika vaikenee
Joni Skiftesvik: Pystyyn haudattu